

**KÂMÛS-I TÛRKÎ'DEN TÛRKÇE SÖZLÛK'E
ANLAM DEĞİŖMELERİ- ADLAR (A-K)**

İlke KÜÇÛK

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2012

**KÂMÛS-I TÛRKÎ'DEN TÛRKÇE SÖZLÛK'E
ANLAM DEĞİŞMELERİ- ADLAR (A-K)**

İlke KÜÇÜK

T.C.

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir

2012

T.C.
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlke KÜÇÜK tarafından hazırlanan Kâmûs-i Türkî'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri-Adlar (A-K) başlıklı bu çalışma 26.06.2012 tarihinde Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Hatice ŞAHİN

Üye: Prof. Dr. Erdoğan BOZ
(Danışman)

Üye: Doç. Dr. Can ÖZGÜR

Üye: Doç. Dr. Ferruh AĞCA

Üye: Yard. Doç. Dr. Dilek ERENOĞLU ATAİZİ

ONAY

.../ .../ 20....

Doç. Dr. Hasan Hüseyin ADALIOĞLU

ÖZET

KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN TÜRKÇE SÖZLÜK'E ANLAM DEĞİŞMELERİ ADLAR (A-K)

KÜÇÜK, İlke

Yüksek Lisans-2012

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Türk Dili Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Erdoğan BOZ

Çalışmanın amacı, aralarında yaklaşık yüz yıl bulunan iki sözlükteki (Kâmûs-ı Türkî/1905 - Türkçe Sözlük/2010) sözlükbirimlerin anlamlarını karşılaştırarak oluşan anlam değişmelerini ve bunlara sebep olan anlam olaylarını ortaya koymaktır.

Çalışmanın girişinde, sözlük ve sözlük yazımı tarihi; anlam değişmeleri ve buna sebep olan anlam olaylarına yer verilmiştir. Girişin ardından “Kâmûs-ı Türkî'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri” bölümünde ise ilk kısımda verilen teorik bilgilerin ışığında anlam değişmeleri ve buna sebep olan anlam olayları saptanmıştır.

Değerlendirme bölümünde ise, elde edilen veriler analiz edilerek tablo üzerinde istatistikler halinde verilmiştir.

Sonuç bölümünde yüz yıllık süreçte oluşan anlam değişmeleri, anlam olayları ve anlam eşleşmeleri yorumlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Kâmûs-ı Türkî, Türkçe Sözlük, sözlükbilimi, anlambilimi, anlam değişmeleri, anlam olayları

ABSTRACT**KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN TÜRKÇE SÖZLÜK'E ANLAM DEĞİŞMELERİ
ADLAR (A-K)****KÜÇÜK, İlke****Master's Thesis-2012****Division of Turkish Language and Literature****Department of Turkish Language****Supervisor:** Prof. Dr. Erdoğan BOZ

The reason for this study is to compare the parts of two different dictionaries (Kâmûs-ı Türkî/1905 - Türkçe Sözlük/2010) which have around two hundred years apart to find and express the occurrences of meaning diversions and the meaning change reasons.

At the introduction of the study, Lexicon, History of lexicology and the reasons of meaning changes have been mentioned. After introduction at the part of "Kâmûs-ı Türkî'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri" in light of the theoretical knowledge that has been given at introduction part meaning diversions and the meaning change reasons has been established.

At the results part the results have been analyzed and given as statistics on table.

At conclusion part denotation diversions and the meaning change reasons which occurred on a century have been interpreted.

Key Words: Kâmûs-ı Türkî, Turkish dictionary, lexicology, semantics, meaning change, meaning occurrence

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TABLOLAR LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
ÖNSÖZ.....	viii
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	1
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	1
1.SÖZLÜK BİLİMİ VE SÖZLÜK YAZIMI TARİHİ.....	4
1.1. SÖZLÜK BİLİMİ.....	4
1.1.1. SÖZLÜĞÜN TANIMI.....	4
1.1.2. SÖZLÜK ARAŞTIRMASI.....	6
1.1.2.1. TARİH.....	6
1.1.2.2. TİPOLOJİ.....	6
1.1.2.3. SÖZLÜK YAZIMI (SÖZLÜKÇÜLÜK).....	8
1.1.2.4. AMAÇ VE HEDEF KİTLENİN BELİRLENMESİ...8	
1.1.2.5. YÖNTEM.....	9
1.1.2.6. SÖZLÜKBİRİMİN BELİRLENMESİ.....	9
1.1.2.7. SÖZLÜKBİRİMİN TANIMLANMASI.....	9
1.2. TÜRK SÖZLÜK YAZIMI TARİHİ.....	10
1.2.1. BAŞLANGIÇTAN 1875'E KADAR.....	10
1.2.2. 1875-1905 ARASI SÖZLÜKLER.....	12
1.2.3. KÂMÛS-I TÜRKÎ.....	13
1.2.4. 1905-2005 ARASI BELLİ BAŞLI GENEL SÖZLÜKLER...13	
1.2.5. TÜRKÇE SÖZLÜK.....	14
2. ANLAM BİLİMİ.....	14

2.1. ANLAMIN TANIMI.....	15
2.2. ANLAM DEĞİŞMELERİ.....	16
2.2.1. SÖZLÜKBİRİMLERDE ANLAM DEĞİŞMELERİ.....	17
2.2.1.1. ANLAM GENİŞLEMESİ.....	17
2.2.1.1.1. YAKIN ANLAMA GEÇİŞ.....	18
2.2.1.1.2. UZAK ANLAMA GEÇİŞ.....	18
2.2.1.1.3. ZIT ANLAMA GEÇİŞ.....	18
2.2.1.1.4. DİLBİLGİSEL ANLAMA GEÇİŞ.....	19
2.2.1.1.5. BAŞKA ANLAMA GEÇİŞ.....	19
2.2.1.2. ANLAM DARALMASI.....	19
2.2.1.3. ANLAM İYİLEŞMESİ.....	20
2.2.1.4. ANLAM KÖTÜLEŞMESİ.....	20
2.3. ANLAM OLAYLARI.....	21
2.3.1. SÖZLÜKBİRİMLERDE ANLAM OLAYLARI.....	21
2.3.1.1. BENZETME.....	21
2.3.1.2. DEYİM AKTARMASI.....	21
2.3.1.2.1. İNSANDAN DOĞAYA AKTARMA.....	22
2.3.1.2.2. DOĞADAN İNSANA AKTARMA.....	22
2.3.1.2.3. DOĞADAKİ VARLIKLAR ARASINDA	
AKTARMA.....	23
2.3.1.2.4. HAREKETTEN İNSANA AKTARMA.....	23
2.3.1.2.5. HAREKETTEN DOĞAYA AKTARMA.....	23
2.3.1.2.6. DUYULAR ARASI AKTARMA.....	23
2.3.1.2.7. SOMUTLAŞTIRMA.....	24
2.3.1.3. AD AKTARMASI.....	24
2.3.1.3.1. PARÇA-BÜTÜN İLİŞKİSİ.....	25
2.3.1.3.2. BÜTÜN-PARÇA İLİŞKİSİ.....	25
2.3.1.3.3. NEDEN-SONUÇ İLİŞKİSİ.....	25
2.3.1.4. GENELLEŞME.....	25
2.3.1.5. ÖZELLEŞME.....	26
2.3.1.6. MECAZLAŞMA.....	26
2.3.1.7. SÖZ EKSİLTME.....	26

2.3.1.8. KIRPMA.....	27
2.3.1.9. KAYBOLMA.....	27
2.3.1.10. ÖRTMECE.....	27
2.3.1.11. ARGOLAŞMA.....	27
2.3.1.12. TERİMLEŞME.....	28
2.3.1.13. SÖZCÜK TÜRÜ DEĞİŞİMİ.....	28
2.3.1.14. HALK AĞZINA GEÇİŞ.....	28
2.3.1.15. ANLAM UYARILMASI/ANLAM DİRİLMESİ....	29
2.3.1.16. BİÇİMBİRİME BAĞLI GEÇİCİ ADLANDIRMA	29
2.3.1.17. ANLAM BİRLEŞMESİ.....	29
2.3.1.18. ANLAM AYRIŞMASI.....	29
2.3.2. ANLAMBİRİMCİKLERDE ANLAM OLAYLARI.....	30
2.3.2.1. EKLENME.....	30
2.3.2.2. EKSİLME.....	30
2.4. ANLAM EŞLEŞMELERİ.....	30
2.4.1. ANLAM-ANLAM EŞLEŞMELERİ.....	30
2.4.2. ANLAMBİRİMCİK-ANLAMBİRİMCİK EŞLEŞMELERİ.	30
KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN TÜRKÇE SÖZLÜK'E ANLAM DEĞİŞMELERİ	
ADLAR (A-K).....	32
DEĞERLENDİRME.....	166
SONUÇ.....	177
KAYNAKÇA.....	179

TABLolar LİSTESİ:**Tablo 1:** KT1'in Eşleşmeleri**Tablo 2:** KT2'nin Eşleşmeleri**Tablo 3:** KT3'ün Eşleşmeleri**Tablo 4:** KT4'ün Eşleşmeleri**Tablo 5:** KT5'in Eşleşmeleri**Tablo 6:** KT6'nın Eşleşmeleri**Tablo 7:** KT7'nin Eşleşmeleri**Tablo 8:** KT8'in Eşleşmeleri**Tablo 9:** Anlam Eşleşmelerinde Anlambirimcik Eklenme ve Eksilmeleri**Tablo 10:** Anlam Eşleşmelerinde Eş ve Yakın Anamlı Sözcük Oranları**Tablo 11:** Sözlükbirimde Anlam Eşleşmeleri/Eşleşmezlikleri**Tablo 12:** Anlam Genişlemeleri/1**Tablo 13:** Anlam Genişlemeleri/2**Tablo 14:** Anlam Genişlemeleri/3**Tablo 15:** Anlam Genişlemeleri/4**Tablo 16:** Anlam Genişlemeleri/5**Tablo 17:** Anlam Daralmaları**Tablo 18:** Sözlükbirimlerde Anlam Değişmeleri/Değişmezlikleri

KISALTMALAR

anat.	:	anatomi
argo	:	argo söz
ask.	:	askerlik
astr.	:	astronomi
bk.	:	bakınız
bot.	:	botanik
dbl.	:	dilbilgisi
den.	:	denizcilik
ed.	:	edebiyat
esk.	:	eskimiş
ekon.	:	ekonomi
fel.	:	felsefe
fiz.	:	fizik
fizy.	:	fizyoloji
hlk.	:	halk ağzında
huk.	:	hukuk
kim.	:	kimya
KT	:	Kâmûs-ı Türkî
mat.	:	matematik
MBTS	:	Misalli Büyük Türkçe Sözlük
mec.	:	mecaz
mim.	:	mimarlık
müz.	:	müzik
sp.	:	spor
şaka	:	şaka yollu
tar.	:	tarih
tıp.	:	tıp
tic.	:	ticaret
tiy.	:	tiyatro
tkz.	:	teklifsiz konuşmada
Tr.	:	Türkçe
TS	:	Türkçe Sözlük
tv	:	televizyon
ünl.	:	ünlem
YTL	:	Yeni Türkçe Lugat
vb.	:	ve benzerleri
zf.	:	zarf

ÖNSÖZ

Doğadaki her şey gibi zaman içerisinde anlam da değişmektedir. Çalışmamızda Türkçenin iki temel sözlüğü olan Kâmûs-ı Türkî ve Türkçe Sözlük arasında geçen yaklaşık yüz yıllık süreçte oluşan anlam değişimleri ve buna sebep olan anlam olayları ele alınmıştır.

Çalışmada araştırmanın amacı, kapsamı ve yönteminin belirtilmesinden sonra “Giriş” bölümünde sözlük ve sözlükçülük tarihi; anlam değişimleri ve anlam olayları ile ilgili genel bir bilgi verilmiştir. “Kâmûs-ı Türkî’den Türkçe Sözlük’e Anlam Değişimleri” bölümünde ise belirlenen sözlükbirimler incelenmiş, anlamlar karşılaştırılarak oluşan anlam değişimleri ve buna sebep olan anlam olayları gösterilmiştir. “Değerlendirme” ve “Sonuç” bölümü ise elde edilen verilerin analiz edilerek yorumlanmasından oluşmaktadır.

Çalışmamın konusunu belirleyen; bilgisi, tecrübesi ile bana yol gösteren, desteğini benden hiç esirgemeyen değerli danışman Hocam Prof. Dr. Erdoğan BOZ’a, ve çalışmamın her aşamasında yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İlke KÜÇÜK

Eskişehir, 2012

GİRİŞ

Çalışmanın birinci bölümü “sözlük”ün tanımı ile başlamıştır. Çalışmada sözlükbilimi, sözlük tarihi, sözlük tipleri, sözlük yapımı ile bilgi verildikten sonra Türklerde sözlükçülük çalışmaları üzerinde durulmuş başlangıçtan günümüze kadar belli başlı sözlüklere yer verilmiştir. Bundan başka “anlam” ile ilgili kısa bir bilgi verildikten sonra çalışmada asıl üzerinde durulan nokta olan “anlam değişimleri” ve “anlam olayları” tanımlanmış ve çalışmadan örneklerle desteklenmiştir.

İkinci bölümde ise iki sözlük arasındaki sözlükbirimler karşılaştırılmış, tanımlardaki “anlam değişimleri” ve buna sebep olan “anlam olayları” tespit edilmiştir.

Üçüncü ve son bölüm ise elde edilen verilerin tablolar üzerinde analizinden oluşmaktadır.

AMAÇ VE KAPSAM

Çalışmanın amacını ve kapsamını Şemsettin Sami’nin Osmanlı Türkçesinin söz varlığını ortaya koyan eseri Kâmûs-ı Türkî ile Türk Dil Kurumu’nun bugün kullandığımız dile ait söz varlığını ortaya koyan Türkçe Sözlük’ün onuncu baskısı arasında adlarda görülen anlam değişmelerini, değişime sebep olan anlam olaylarını ortaya koymak oluşturmaktadır.

SINIRLILIKLAR

Çalışmada evren Kâmûs-ı Türkî ile Türkçe Sözlük’tür. Örneklem ise bu sözlüklerdeki adlar (A-K) arasındadır. Sözlükbirimlerin belirlenmesinde KT’nin her sayfasından TS’de karşılığı bulunan 2. ad belirlenmiş, KT’deki 2. ad TS’de bulunmuyorsa bir sonraki ada geçilmiştir. Bundan başka gönderme yapılan sözlükbirimler ise dikkate alınmamıştır.

YÖNTEM

Çalışmaya Kâmûs-ı Türkî’de her sayfanın ikinci adı belirlenerek başlanmış, belirlenen sözlükbirimlerin tanımları Türkçe Sözlük’teki karşılığı ile eşleştirilmiştir. Eşleşen tanımlar anlambirimciklere ayrılarak aralarında eklenme ya da eksilme olup

olmadığına bakılmış, tanımlarda (varsa) eş ve yakın anlamlı sözcükler belirlenmiştir. Eşleşmeyen tanımlarda oluşan anlam değişimleri ve buna sebep olan anlam olayları belirtilmiştir.

Belirlenen sözlükbirimin KT’de ve TS’de taşıdığı anlamlar, bu anlamların eşleşme durumları ve eşleşmeyen anlamlar arasındaki anlam değişiklikleri ve buna sebep olan anlam olayları üzerinde durulmuştur.

Anlam eşleşmelerinde anlambirimcilerin eklenme ve eksilmeleri de ayrıca değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda yer yer kontrol sözlüklerimiz olan Misalli Büyük Türkçe Sözlük ve Yeni Türkçe Lûgat’e de başvurulmuştur.

Bu aşamaları “iş” örneği ile şöyle açıklayabiliriz:

Anlam eşleşmeleri ve değişimleri;

İş

KT’de 7, TS’de 19 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→14, 2→2, 3→6, 4→7, 5→16, 6→3, 6→5, 7→17 şeklindedir.

1→1: TS’ye “güç harcayarak yapılan etkinlik” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur. TS14’de “emek”, “işçilik”, “ustalık” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

2→2: KT’de “çalışma”, “uğraşma”, “şuğl”, “meşguliyet” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

3→6: KT’de “emir”, “madde”, “mashalat” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

4→7: TS’ye “geçim sağlamak için herhangi bir alanda yapılan çalışma” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

5→16: TS’de “sorun”, “konu”, “mesele”, “mashalat” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

6→3: KT’de “hizmet”, “memuriyet”, “kesb ü kar” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

6→5: TS’ye “kamu yararına yapılan işler” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

7→17: TS'ye “gizli sebep” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişmeleri; TS'de 4. “sanayi, ticaret, tarım, maliye vb. alanlara ilişkin ekonomik etkinliklerin bütünü”, 9. “ticari anlaşma, alışveriş”, 10. “herhangi bir maksatla kurulan düzen” ve 12. “yapılan şey, davranış” ve 15. anlamın “işlem” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 8. anlamın “iş yeri” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 13. anlamın “nakış, örgü gibi elde yapılan şey” el işinden eksiltme ile uzak anlam geçmesiyle; 18. “bir kimseye özgü olan görüş, anlayış” ve 11. anlamın “bazı deyimlerde ‘yarar çıkar’ anlamında kullanılan bir söz” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle; 19. anlamın “fiz. bir kuvvetin uygulanma noktasını hareket ettirirken harcadığı güç” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişmeleri ve anlam olayları ise eşleşme dışında kalan (anlam ayrışması ve anlam birleşmesi olayları dışında) anlamlarda aranmıştır.

1. SÖZLÜK BİLİMİ VE SÖZLÜK YAZIMI TARİHİ

1.1.SÖZLÜK BİLİMİ

Son yıllarda hızla önem kazanan sözlükbilimi; uygulamalı dilbilimin bir dalı olup çağdaş bir sözlüğün hazırlanmasında vazgeçilmez bir uzmanlık alanı haline gelmiştir (Kocaman, 1998: 111).

Sözlükbiliminin ne olduğu konusunda araştırmacılar çeşitli tanımlar yapmıştır. Aksan'a göre sözlükbilimi; bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin sözvarlığını sözlük biçiminde ortaya koymaya yönelik, bu amaçla yöntemler koyarak uygulama yollarını gösteren bir dilbilim dalıdır (Aksan 1998, III: s. 69). Boz ise sözlükbilimini; sözlükleri hazırlama tekniklerini ve sözlük türlerini belirleyen, sözlüklere veri toplamadaki ölçütleri ve veri toplanacak metinlerin türlerini saptayan ve daha nice konuyu çalışma alanı içine alan bir bilim dalı olarak tanımlamıştır (2006: 5-6).

Sözlükbilimi, yeni bir terim olarak ortaya atılmasına rağmen bu terim üzerinde henüz bir fikir birliğine varılamamıştır. Boz, araştırmacıların fikir birliğine varamamasının nedeni olarak bu konunun yeterince tartışılmamış olmasını göstermektedir (Boz, 2011: 2). Akalın, leksikografi terimine karşılık olarak *sözlükçülük* terimini önerirken (Akalın, 2010: 165) Boz, bu terim sorununu şu şekilde değerlendirir: “Ülkemizde leksikografi için sıklıkla *sözlükbilim(i)* veya *sözlükçülük* terimleri kullanılmaktadır. *Sözlükçülük* terimini tercih edenlerin temel dayanak noktasını leksikografinin bilim dalı olmasından çok bir sanat hatta bir meslek dalı olarak görülmesi oluşturmaktadır” (Boz, 2011: 5).

Yine Boz'a göre leksikografi teriminin Türkçeye tercümesinde *sözlükbilim(i)* terimini tercih edenlerin bir kısmı, bu terimi kuramsal leksikografi için kullanırken diğer bir kısmı ise hem uygulamalı hem de kuramsal leksikografiyi kapsayacak şekilde leksikografinin tam karşılığı olarak kullanmaktadır (Boz, 2011: 5).

1.1.1. SÖZLÜĞÜN TANIMI

Günümüze kadar çok farklı sözlük tanımları yapılmıştır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

“Sözlük; bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat” (TDK, 2010: 1806).

“Sözlük; bir dilin (ya da birden çok dilin) sözvarlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların, başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir sözvarlığı kitabıdır” (Aksan 1998/3: 75).

“Sözlük; bir veya birden fazla dilin kelimelerinin bütününe veya bir bölümünü, genel amaçlı veya özel amaçlı olarak içeren, anlam, açıklama ve örnekleriyle ortaya koyan ve daha çok alfabetik olarak düzenlenmiş eserlerin genel adıdır” (İlhan, 2007: 15).

“Sözlük; bir dilin söz varlığını belli bir düzene göre bir araya getiren eserdir” (Topaloğlu, 2010: 25).

“Sözlük; bir dilin temel malzemesini yani söz varlığını toplayan ve koruyan bir hazinedir” (Parlatır, 1995: 3).

“Sözlük; dilin kelime hazinesini derleyip bir arada toplayan temel kitaptır” (Levend, 1995: 67).

“Sözlük; bir dilin bütün veya belli bir dönemdeki sözcüklerini yazılışları, türleri, söylenişleri, temel ve yan anlamları, kullanılış özellikleri bakımından açıklayan, edebi metinlerden seçilen cümlelerle örneklendiren, alıntı sözcüklerin hangi dilden geçirildiğini bildiren başvuru kaynağıdır” (Akalin, 2010: 268).

Bizse araştırmacıların sözlük tanımlarından yola çıkarak sözlük için; bir veya birden fazla dilin belli bir çağa, coğrafyaya ait sözcüklerinin bütününe veya belirlenmiş bir amaca yönelik olarak bir bölümünü, alfabe sırasına göre belirli bir düzen içinde ele alarak bağımsız ya da başka sözcüklerle kurdukları söz öbekleriyle

birlikte anlamlarını, kullanımlarını örnek cümlelerin tanıklığında veren ve bu şekilde o dilin varlığını toparlayıp korumayı amaçlayan temel kitaptır, diyebiliriz.

1.1.2. SÖZLÜK ARAŞTIRMASI

1.1.2.1.TARİH

Sözlüğün tarihine bakacak olursak sözlük kavramı hiç kuşkusuz yazının icadından sonraki dönemlerde başlar (Akalın, 2010: 269).

“Dünya tarihinde ilk sözlüğü kimin nerede yazdığı konusu açık değildir. Bu konuda asıl inanış, İskenderiye Müzesi Kütüphanecisi Aristophanes’in (MÖ. 257-180) hazırladığı eserin ilk sözlük olduğudur” (Boz, 2006: 5).

“Bilinen en eski sözlük Sümerce-Akadca karşılıklar kılavuzu niteliğindeki *Urra Hubullu*’dur. Sözcüklerin konularına göre düzenlendiği sözlük, yirmi dört tablettten oluşmaktadır. Yaklaşık olarak MÖ 2300 yılında Akad İmparatorluğu’nda ortaya konulduğu sanılan sözlüğün tabletleri Suriye’deki Ebla kalıntılarında bulunmuştur. Sözlük bugün Fransa’da Louvre Müzesi’ndedir” (Akalın, 2010: 270).

Abderalı Protagoras’ın *Glossai* adını verdiği sözlük Sümerce-Akadca sözlükten yaklaşık 1800 yıl sonra yazılmıştır (Akalın, 2010: 270).

Latincenin ilk sözlüğü ise Eski Yunanca sözlüklerin öncülerinden çok sonra yazılan *Libri de Significatu Verborum* adlı sözlüktür (Akalın, 2010: 270).

Türk sözlükçülüğünü de büyük ölçüde etkileyen Arap sözlükçülük geleneği ise Kur’an-ı Kerim’i doğru anlama anlayışı üzerine kurulmuştur. İlk sözlük olmasa da *Kitabü’l-Ayn* Arap sözlükçülüğünün temel eseri kabul edilir (Akalın, 2010: 270).

Batı sözlükçülüğünde ise en önemli gelişme, Alman P.S. Pallas’ın dünya dillerine yönelik çalışması ile elde edilmiştir (Aksan, 2009: 70).

1.1.2.2. TİPOLOJİ

Sözlük tipleri, özellikleri ve hazırlanış amaçları yönünden birbirinden ayrılmaktadır.

Kocaman’a göre sözlükbiliminde sözlükler konu ve yöntemlerine göre değişik biçimde sınıflandırılabilirler. Bu sınıflandırmaların en yaygını şu şekildedir:

- a) Betimlemeli / kuralcı sözlükler
- b) Eş zamanlı / art zamanlı sözlükler
- c) Genel / teknik sözlükler
- d) Genel kullanım / öğrenim amaçlı sözlükler
- e) Tek dilli / iki dilli ya da çok dilli sözlükler (Kocaman, 1998: 111).

Aksan ise hazırlanış amaçları ve taşıdıkları nitelikler bakımından çeşitlilik gösteren sözlükleri şu şekilde gruplandırmıştır:

1. Bir ya da birden çok dilin söz varlığını işleme bakımından:
  - a) Tek dilli
  - b) Çok dilli
2. Abece sırasının temel alınıp alınmamış olmasına göre:
  - a) Abecesel sözlükler
  - b) Kavram (ya da kavram alanı) sözlükleri
3. Ele alınan söz varlığının niteliğine göre:
  - a) Genel sözlükler (ortak dil, yazı dili sözlükleri, ansiklopedik sözlükler)
  - b) Lehçebilim sözlükleri
  - c) Eşanlımlı, eşadlı, tersanlımlı öğeler sözlükleri
  - d) Tarihsel sözlükler
  - e) Kökenbilgisi sözlükleri
  - f) Uzmanlık alanı sözlükleri (terim sözlükleri)
  - g) Argo sözlükleri
  - h) Deyim ve atasözü sözlükleri
  - i) Anlatımbilim sözlükleri
  - j) Sanatçı ve metin sözlükleri
  - k) Yanlış yerleşmiş öge sözlükleri
  - l) Tersine sözlükler ve başka sözlük türleri (Aksan, 2009: 75).

1.1.2.3. SÖZLÜK YAZIMI (SÖZLÜKÇÜLÜK)

Bir dilin sözlüğünün yapımı üzerinde titizlikle çalışılması gereken ciddi bir ekip işidir (Aksan, 2009: 84).

Sözlük yapımında bugüne değin elde edilen deneyimler ve gelişmeler, günümüzde sözlük hazırlamada belli bir takım ölçülerin ve yöntemlerin yerleşmesini sağlamıştır. Bugün sözlük hazırlamada en önemli noktalardan biri, amacın belirlenmesidir (Aksan, 2009: 84).

Aksan'a göre sözlük hazırlamanın diğer bir önemli evresi de sözlükbirimlerin belirlenmesidir. Sözlükbirim olacak öğeler, değişik nitelikteki bağımsız biçimbirimlerdir. Bunlar, dilde kesinleşmiş yazım biçimine uygun olarak; vurgu özellikleri, sözcük türleri açısından dildeki yerleri (ad, eylem, ünlem gibi) gösterilerek sözlükte yer alır (Aksan, 2009: 84).

Sözlüklerin hazırlanmasında uyulması gereken bazı ilkeler vardır. İlhan, bu ilkeleri şu şekilde sıralamıştır:

- ✓ Tarihi kaynaklara, halk söyleyişine bağlılık,
- ✓ Dil ve gramer açısından kelimelerin doğru kullanımı,
- ✓ Amaca uygunluk esası,
- ✓ Madde başlarının düzenlenmesinin doğru ve düzenli tarzda yapılması,
- ✓ Madde başı olan kelimelerin anlamlarının doğru olarak verilmesi (İlhan, 2009: 536).

1.1.2.4. AMAÇ VE HEDEF KİTLENİN BELİRLENMESİ

Sözlüklerin ortaya konuş amaçlarına uygun olarak düzenlenmeleri gerekmektedir. Örneğin bir dil sözlüğü ortaya konurken o dilin bütün lehçe, şive ve ağızları göz önünde bulundurularak dilin bütün kelimelerinin tespit edilmesi sağlanmalıdır (İlhan, 2009: 536).

Boz'a göre sözlükler yardımcı materyal olarak hedef kitlenin kültürel gelişimine katkıda bulunmayı amaçlar. Böylelikle sözlüklere, kültürün koruyuculuğu ve gelecek nesillere taşıyıcılığı görevi yüklenmiş olur (Boz, 2006: 24-25).

Türkçemizin sözvarlığındaki gelişmeleri de yansıtan daha kapsamlı ve çeşitli sözlükler hazırlanabilir ancak amacın ve kapsamın iyi belirlenmesi, tarama yapılacak kaynakların dilbilim/metindilbilim/bütüncü dilbilimin ölçütleriyle saptanması ve sözlükbilimi alanında kendisini kanıtlamış uzmanların işbirliğinin sağlanması gerekir (Kocaman, 2010: 23).

1.1.2.5. YÖNTEM

Sözlük yapımında amaç belirlendikten sonra sıra yönetime gelmektedir. İzlenilecek yöntem için Boz; çalışmada görev yapacak ekibin, üzerinde anlaşabilecekleri ortak bir yöntem belirlenmesi gerektiğinin ve bu yöntemin çoğu kez geleneksel fişleme yöntemi olarak belirlendiğinin altını çizmiştir (Boz, 2006: 23).

Usta ise yöntem olarak, belirlenen amaca ulaşmak için kullanılacak dil malzemesinin sınırlarını çizmeyi, malzemenin derleneceği kaynakları belirlemeyi son olarak da bu dil malzemesini kullanarak sözlüğü hazırlamayı önermiştir (Usta, 2006: 226).

1.1.2.6. SÖZLÜKBİRİMİN BELİRLENMESİ

Sözlükbirimlerin belirlenmesinde genelde geçerli olan *bilinirlik* ve *kullanım sıklığı* ölçütleri vardır. Boz'a göre bu ölçütler, sözlüklerin hazırlanmasında belirlenen *amaç* ve *hedef kitleye* göre değişebilmektedir. Ancak elimizde *bilinirlik* ve *kullanım sıklığını* belirleyecek güvenilir bir kaynak bulunmamaktadır (Boz, 2006: 26).

Yine de sözlüklerde sözlüğü yazılacak dilin sözlükbirimlerinin belirlenmesinde, ele alınan döneme göre dilde kullanılan veya eski metinlerde geçen bütün sözcük ve deyimler sözlüğe alınırken kullanılmayan veya kullanılıp kullanılmadığı belirlenemeyen sözcük ve deyimlerle bazı yazarların eserlerinde rastlanan, ancak dilde yaygınlık kazanmamış sözcük ve deyimlere yer verilmemesine dikkat edilmelidir (Topaloğlu, 2010: 26).

1.1.2.7. SÖZLÜKBİRİMİN TANIMLANMASI

Sözlük hazırlamada en çok özen isteyen işlerden biri de, tanımların yapılmasıdır. Aksan'a göre kolayca yanlışlığa düşmeye ya da eksik anlatıma çok elverişli olan bu işlem, ayrı bir uzmanlığı ve geniş bir kültürü gerektirir.

Tanım sırasında ögelerin *temel anlamı* başta verilecek yan anlamları bununla ilişkisine ve kullanım sıklığına göre sıralanacaktır. Her bir açıklama içinde deyimlere ve öteki ögelere yer verilmeli, bunlar yazılı ürünlerden derlenen örneklerle tanıklanmalıdır (Aksan, 2009: 85). Boz ise tanımlama çalışmalarında, ortak kavram alanı oluşturan sözlükbirimlerin bir arada değerlendirilmesi gerektiğini düşünmektedir (Boz, 2009: 183).

1.2. TÜRK SÖZLÜKYAZIMI TARİHİ

Türklerde doğu dünyası doğrultusunda gelişmiş bir sözlükyazımı geleneği vardır. Bunun elimizdeki en eski kanıtı, XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut'un Arapça olarak Arap sözlükyazımı prensiplerine göre yazdığı, aynı zamanda Türkçenin söz varlığını, biçimbilgisini ve Türklük dünyasını tanıtan Dîvanü Lûgati't- Türk'tür (Aksan, 2004: 372).

İlaydın sözlükyazımı tarihi için, Tanzimattan önceki sözlüklerimizin hemen hepsi başka dillerden Osmanlıcaya olduğunu kendi kelimelerimiz bunca zaman sözlüklerin ana maddeleri olmadığını, yabancı kelimelerin gene yabancı dillerden gelme karşılıkları arasında serpilip kaldığını belirtmiştir (İlaydın, 1953: 128).

Sözlükyazımı alanında en önemli gelişme Cumhuriyet döneminde dil devrimiyle birlikte kaydedilmiştir. Bu gelişmelerin başında, Türkçenin daha önceki dönemlerine ait kaynakların taranması ve Anadolu ağızlarının söz varlığının saptanması doğrultusunda Türk Dili Tetkik Cemiyeti (sonradan TDK) tarafından hazırlanıp yayımlanmış çalışmaları anmak gerekir (Aksan, 1998: 116).

Yavuzarslan ise Türk sözlükyazımı tarihini ve geleneğini ortaya koymada bir dilin temel kitabı olan sözlüklerin yazıldıkları coğrafi alanların, yazarların yetiştikleri medreselerin bağlı olduğu ekollerin ayrıca araştırılıp ortaya konması gerektiğini savunmaktadır (Yavuzarslan, 2004: 187).

1.2.1. BAŞLANGIÇTAN 1875'E KADAR

Türkçede sözlükyazımı çalışmaları çoğunlukla yabancı dillerden Türkçeye çeviri şeklinde düzenlenmiş iki dilli sözlükler üzerinedir. Aslında Türkler VIII. yüzyıldan itibaren hep çeviri faaliyetinin içinde bulunmuşlardır. Bu yüzden iki dilli sözlükyazımı yaygın bir çalışma alanı olmuştur. Hıristiyanlık, Budizm, Maniheizm

ve İslamiyet ile karşılaşmak ve bu dinleri kabul etmek, Türklerin yaşadıkları kültür çevresini sürekli olarak değiştirmelerine sebep olmuştur. Sonuç olarak da, bu dinlerin kutsal öğretilerini ve kurallarını Türkçeye çevirmek zorunluluğu doğmuştur. XIX. yüzyılda hız kazanarak günümüze kadar devam eden sözlükyazımı, aynı şekilde iki dilli sözlükler temelinde gelişmiştir (Usta, 2006: 225).

Boz'a göre Türk sözlükçülüğü; Karahanlı, Çağatay, Kıpçak ve Osmanlı olmak üzere genellikle dört dönem olarak ele alınmıştır (Boz, 2006: 6).

Türklerde sözlükyazımı geleneği XI. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut'un Arapça olarak yazdığı aynı zamanda Türkçenin söz varlığını, biçim bilgisini ve Türklük dünyasını tanıtan Divanu Lugaiti't Türk ile başlamıştır. (İlhan, 2007: 20).

Eski Türkçenin ilk sözlüğü W. Radloff tarafından 1894'te yayınlanmıştır. Radloff, Die alttürkischen Inschriften der Mongolei, Erste Lieferung: Die Denkmäler von Koscho-Zaidam adlı kitapta Kül Tigin ve Bilge Kağan yazıtlarının yazı çevirilerini, Almanca çevirilerini, hemen sonra çıkan Die alttürkischen Inschriften der Monglei, Zweite Lieferung: Die Denkmäler von Koscho-Zaidamm Glossar, Index und die chinesische Inschriften adlı ikinci fasikülde ise anılan yazıtların sözlüğünü vermiştir. 1895'te çıkan 3. fasikülde ise yine sözlük bölümüne ilişkin düzeltiler, ekler ve açıklamalar yer almıştır (Ölmez, 1998: 119). Runik harfli metinlerin ülkemizdeki ilk sözlüğü Hüseyin Namık Orkun tarafından 1941'de yayımlanmıştır (1998: 120).

Eski Uygurca metinlerin bütünlüklü ilk sözlüğü ise W. Bang ve A. V. Gabain tarafından yayımlanan Türkische Turfantexte'nin ilk beş cildindeki sözcüklerin dizinidir (Ölmez, 1998: 122).

Orta Türkçe dönemi eserler içinde yer alan ve Türk sözlükçülüğünün en kapsamlı örneklerinden biri olarak görülen Divânü Lugat-it Türk, yazıldığı dönemin bir sözlüğü olmakla kalmaz, aynı zamanda o dönemin dil ve folklor malzemesini de içerir (Özer, 1998: 125).

Harezmi Türkçesi döneminin en önemli eserleri arasında bulunan Kışaşü'l-enbiyâ üzerinde Aysu Ata'ya ait çalışmanın ikinci cildinde eserde geçen sözcüklerin tümünü kapsayan bir dizin, Mukaddimetül-Edeb üzerinde yapılan çalışmada her sözcüğün Türkçe karşılığı verilmeye çalışılmıştır (Kalsın, 1998: 132).

J. Thury'e göre Çağatayca'ya ait en eski sözlük Abuşka'dır. Birçok yazma nüshası bulunan sözlük 2000 kadar sözcük içermektedir. Bir başka sözlük olan Badaiu'l-lugat ise Borovkov'a göre en eski Çağatayca sözlüktür. Çağataycaya ait belli başlı diğer sözlükler ise Senglâh, Lûgat-i Çağatay ve Türkî-i Osmânî ve Hulâsa-i Abbâsî'dir (Kargı Ölmez, 1998: 141-142).

Türk sözlükçülüğünde önemli bir yeri olan Kıpçak sözlükleri içerisinde en önemlisi XIII. yüzyıl sonları ile XIV. yüzyıl başlarında yazılmış olan Codex Cumanicus'tur. Konyalı Mehmed b. Muhammed b. Yusuf tarafından yazılmış olan Kitâb-ı Mecmû'u Tercümân-ı Türkî ve 'Acemî ve Muğalî, Ebu Hayyam tarafından yazılmış olan Kitâbü'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk, ders kitabı olarak kullanılan Et-Tuḥfetü'z-Zekiyye fi'l-Luğati't-Türkiyye, Cemâlû'd-dîn Ebû Muhammed 'Abdullahi't-Türkî Camâlu'd-dîn Abû Muhammed 'Abdullahi't-Türkî tarafından yazılmış olan Kitâbü Bülğatü'l-Müşṭâk fi Luğati't-Türk ve'l-Ḳıfçâk bu sahaya ait önemli eserlerdendir (Demirci, 1998: 148).

Osmanlı dönemi sözlükleri incelendiğinde Türkçe söz varlığını temel alan sözlüklere 18. yüzyılda rastlanmaktadır (Bingöl, 2006: 6). Esat Mehmet Efendi'nin 1732 yılında yayımladığı Lehçet-ül Lûgat, Halil adlı bir zatın 1852'de yayımlandığı Kitâb-ı Müntehabat-ı Lûgat-i Osmaniye, Ahmet Lütfi Efendi tarafından 1870 yılında hazırlanmış Lûgat-i Kamus, Hüseyin Remzi'nin 1871'de hazırladığı Zübdetü'l-Lûgat bu dönemin önemli sözlüklerindendir (Parlatır, 1998: 388).

1.2.2. 1875-1905 ARASI SÖZLÜKLER

Osmanlı Türkçesindeki sözlük yazımı çalışmalarının en olgun devri 1875-1905 yılları arasına tesadüf eder (Topbaş, 1987: 3).

Ahmed Vefik Paşa'nın 1876'da yayınladığı Lehçe-i Osmanî, Mehmet Rıfat tarafından 1877'de hazırlanan Mir'atü'l-Lûgat, Ebuzziya Tevfik Bey'in 1890'da yayınladığı Lûgat-ı Ebuzziya, Şemsettin Sami'nin 1891'de yayınladığı Lûgat-i Şemsettin, Muallim Naci'nin 1891'de tamamladığı Lûgat-i Naci, Mehmet Salahi'nin 1904'te tamamladığı Kamus-ı Osmanî, Şemsettin Sami'nin 1901'de tamamladığı Kamus-ı Türkî, Ali Nazima ve Reşat tarafından 1902'de yayımlanan Mükemmel Osmanlı Lûgati'i bu dönemde hazırlanmış sözlüklerdendir (Parlatır, 1998: 388).

1.2.3. KÂMÛS-I TÜRKÎ

Şemseddin Sami tarafından hazırlanan bu sözlük Osmanlı sözlükçü yazımcılığı için bir dönüm noktasıdır (Yavuzarslan, 2009: 223).

Şemseddin Sami, Kamûs-ı Türkî'nin önsözünde, Kamûs-ül-Âlam'ı bitirdikten sonra bir Arapça sözlük hazırlamaya giriştiğini ama kimi aydınların kendisinden Türkçenin eksiksiz bir sözlüğünü yazmasını istediklerini, onların bu isteği karşısında "Arapça kamûs"tan önce "Türkçe kamûs" yazılmasını kendisinin de daha önemli bulduğunu ve hemen bunu gerçekleştirmek için işe giriştiğini belirtir (Demiray, 1981: 24).

Demiray'a göre; Şemseddin Sami'nin bu yapıtı dikkatle incelendiğinde görülür ki, onda iki yönden yenilik vardır. Bunlardan birincisi sözlüğüne aldığı dil malzemesini saptarken yararlandığı ilke, ikincisi de sözlüğünü düzenlemede uyguladığı yöntemdir (Demiray, 1981: 24).

Sözlüğü incelediğimizde sözlüğün, batı sözlükleri örnek alınarak düzenlendiğini görürüz. Sözlüğün içerisindeki sözcükler ilk hecelerine göre sıralanmış ve sayfa başlarında heceyi oluşturan üç harf belirtilmiştir. Yazar sözlüğe hareketleri kolaylaştırıcı çeşitli işaretler eklemiş, sözcüğün türüne ait kısaltmalar koymuştur (Usta, 2006: 225). Sözcükle ilgili açıklamalarda sözcüğün hangi dilden olduğu özellikle Arapça sözcüklerin hangi kökten türediği, gerçek anlamında ayrılık varsa ne olduğu açıkladıktan sonra her anlam bir sayı ile belirtilerek vermiştir. Her sözlükbirimin sonuna da, sözcükle ilgili deyimler, bunların anlamları, örnekler içinde kullanılışları eklenmiştir. (Demiray, 1986: 25).

Sözlük yazımcılığımız açısından içerisinde birçok yeniliği barındıran Kâmûs-i Türkî'nin asıl orijinalliği adından gelmektedir. Türkçe adına hazırlanan tek dilli sözlükler içerisinde Türkçe adı ilk defa bu sözlükte kullanılmıştır (Çiçek, 2009: 186).

1.2.4. 1905-2005 ARASI BELLİ BAŞLI GENEL SÖZLÜKLER

Ali Seydi'nin Resimli Kamus-ı Osmanî'si 1911 ve 1929 arasında; Mehmet Bahaeddin'in Yeni Türkçe Lugat'i 1928'de; İbrahim Alaeddin Gövsa'nın Yeni Türkçe Lugat'i 1930'da; Mehmet Ali Ağakay'ın Türkçe Sözlük'ü 1945'te; Kemal Demiray'ın Resimli Türkçe Sözlük'ü 1977'de; Kemal Köktürk'ün Türkçe Sözlük'ü

1986'da; İlhan Ayverdi'nin Misalli Büyük Türkçe Sözlük'ü 2005'te; 1905'ten günümüze kadar yayımlanmış belli başlı sözlüklerdendir (İlhan, 2007: 170-229).

1.2.5. TÜRKÇE SÖZLÜK

Türkçenin söz varlığını ortaya koyacak bir sözlük hazırlanması düşüncesi Türk Dili Tetkik Cemiyetinin 12 Temmuz 1932 günü kuruluşuyla birlikte gündeme gelmiştir (TDK, 2010: VII). İlk baskısı ile son baskısı arasında altmış altı yıl bulunmaktadır. Sözlüğün günümüze kadar 1945, 1955, 1959, 1966, 1969, 1974, 1983, 1974, 1983, 1988, 1998, 2005 ve 2011 yıllarında olmak üzere toplam 11 baskısı yapılmıştır.

Türkçe Sözlük, bugün hiçbir yabancı tesir veya özentiyeye düşmemek şartıyla yazılan yazılarda ve söylenen sözlerde geçen yabancı sözcüklerle birlikte dilimizde kullanılmakta olan veya kullanılacağı umulan Türkçe sözlükler için başvurulacak bir kaynak olmaktadır (Türkçe Sözlük I. Baskı, Önsöz'den Aksu, 2010: 434).

10. baskı itibariyle Türkçe Sözlük; söz, terim, deyim, ek ve anlamdan oluşan 104.481 söz varlığına sahiptir. 63.818 madde başı, 13.589 da madde içi olmak üzere toplam 77.407 söz bulunmaktadır. Bu sözlerin 45.005'i isim, 11.305'i sıfat, 2.644'ü zarf, 87'si zamir, 33'ü edat, 289'u ünlem, 53'ü bağlaç, 6.441'i ise fiildir. Türler yalnızca madde başında belirtildiği için bu sayılar madde başı olan sözleri göstermektedir. Bazı madde başları hem isim hem sıfat veya hem sıfat veya hem sıfat hem zarf olabildiği için kelime türlerinin toplam sayısı ile madde başı sayısı birbirinin aynı değildir. Türk edebiyatından seçilmiş 29.040 örnek cümleyle sözler tanımlanmıştır. Sözlük metni ise 1.236.484 sözden oluşmaktadır" (TDK, 2005: XI).

2. ANLAM BİLİMİ

Anlambilimi (İng. Semantics), 'anlamına gelen' ya da 'gösterilen' anlamında Yunanca *semanio* (şu ya da bu anlama gelmek, anlam aktarmak) eyleminin değişik türevlerinden üretilmiştir (Kılıç, 2009: 17).

Aksan, anlambilimi için birçok araştırmacının yaptığı "Dilin anlam yönünden incelenmesidir." tanımının yanında Lerat'nın yaptığı "Sözcüklerin, tümceler ve

sözcelerin anlamının incelenmesidir.” tanımını da kabul etmektedir (Aksan, 2009: 20).

Vardar ise P. Guiraud’un *Anlambilim* adlı eserinin önsözünde anlambilimini “dili anlam açısından inceleyen dal” olarak tanımlamaktadır. Anlam sorununun ve bu sorunun türlü uzantılarının dilbilimini olduğu kadar felsefe, mantık, ruh bilim, toplum bilim, vb. bilimleri de çok yakından ilgilendirdiğini belirtir (Guiraud, 1999: I).

Birçok araştırmacı anlambilimini alanlara ayırarak incelemiştir. Guiraud ise bu alanları üçe ayırarak üç türlü anlamsal soruna varmıştır. Guiraud’a göre bu sorunlar şunlardır:

- a) Ruhbilimsel sorun: Niçin ve nasıl bildiririz? Gösterge nedir? Bildirişim sırasında bizim ve karşımızdakinin zihninde ne olup bitmektedir?
- b) Mantıksal sorun: Göstergenin gerçekle bağlantıları nelerdir? Doğru bir anlamlamayı sağlayan kurallar nelerdir?
- c) Dilbilimsel sorun: Bir sözcüğün biçim ve anlamı arasındaki bağıntılar ve sözcüklerin ilişkileri nelerdir? Sözcükler işlevlerini nasıl yerine getirir?

Öte yandan anlambilimi “dil birimlerinin gösterge değerlerini ve bu değerlerdeki değişiklikleri izleyen dilbilgisi kolu” olarak tanımlayan Karaağaç’a göre anlambilimi çalışmaları iki ana kol halinde yürümektedir:

1. Genel Anlambilimi: Anlamı anlam yapılarında ve anlam değişmelerindeki değişmez ve evrensel nitelikleri araştıran bilimdir. Çalışmalarını eş zamanlı ve art zamanlı olarak yürütür.
2. Özel Anlambilimi veya Anlam Bilgisi: Belirli bir dilin söz ve söz dizimindeki anlam yapısını ve anlam değişmelerini izleyen ana bilimdir (Karaağaç 2012: 538).

2.1. ANLAMIN TANIMI

Bugüne kadar “anlam”ın pek çok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

“Bir kelimededen, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, fehva, valör” (TDK, 2008: 101).

“Bir insanın kelime aracılığı ile açığa vurduğu veya bir başka kimseye naklettiği ve aynı dilbirliğinden kimselerin zihninde birbirine eş veya yakın olarak beliren bir kavram-düşünce-duygu birleşimi şeklinde tanımlanabilir” (Aksan, 2004: 69).

“Dildeki bir birimin aktardığı ya da uyandırdığı kavram, tasarım, düşünce, içerik” (Vardar, 2002: 18).

“Kelimenin söz içindeki diğer unsurlarla bağlantılı olarak zihinde yarattığı kavramlardan her biri” (Korkmaz, 1992: 8).

“Beş duyu organıyla gerçekler dünyası olan doğadan, dil yoluyla da saymacalardan oluşan yapay bir dünya olan dil ve düşünce dünyasından alınan bilgilerin kişinin önceki bilgileri ışığında yorumlanış biçimi” (Karaağaç, 2012: 529).

“Bir dilsel yapının oluşturduğu anlambirimcik bütünü” (Günay, 2007: 71).

2.2. ANLAM DEĞİŞMELERİ

Aksan’a göre günümüzde anlambilimi çalışmalarında anlam değişimleri üzerinde en çok durulan olaylardır (Aksan, 1965: 167-184).

Anlamın ne olduğu hakkında tanım yapan araştırmacıların çoğu anlam değişimi için de bir tanım yapmışlardır. Anlam değişimi için Arslan Erol, “Doğadaki her şey gibi dil de değişir. Bu değişiklik dilin ses sisteminde olacağı gibi anlam alanında da olabilir. Anlam değişimlerinin başlangıç noktasını oluşturan; dillerde ve şivelerde ortaya çıkan anlam farklılıkları, kavramların dile yansımaları olan kelimelerde bazen anlam alanının genişlemesine, bazen kullanımdan düşme sonucu anlam alanının daralmasına ve bazen de anlam alanının değişmesine yol açar” (Arslan Erol, 2008: 61). demektedir. Bayraktar ise anlam değişimini bir göstergenin göstereni aynı kalmış ya da oluşması beklenen biçimsel değişimleri geçirmiş olmasına rağmen gösterdiği kavramın gösterilende olan değişiklik olarak ele almaktadır (Bayraktar, 2010: 210).

Vardar, anlam değişimi için anlamlı dil birimlerinin içerik düzlemlerinde ortaya çıkan değişiklik (Vardar, 2002: 20) derken Aksan’a göre anlam değişimi, bir kelimenin anlattığı kavramdan az ya da daha çok uzaklaşması onunla uzak ya da hiç ilgisi bulunmayan yeni bir kavramı yansıtır duruma gelmesidir (Aksan 1971: 118).

Aksan, anlam değişimi türlerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Anlam daralması
2. Anlam genişlemesi
3. Başka anlama geçiş
Ayrıca sınıflamasına şunları da eklemiştir:
- 3.1. Anlam kötüleşmesi
- 3.2. Anlam iyileşmesi (Aksan, 2004: 73).

Guiraud'a göre anlam değişmesinde iki yol izlenmektedir. Bunlardan birincisi; mantıksal ya da anlatımsal amaçlarla bir kavrama bilinçli olarak bir ad verilir ve nesnelere adlandırılır. İkinci olarak da çağrışımlar belirlenir, bu çağrışımlardan biri ikincildir ve yavaş yavaş temel anlama doğru kayarak onun yerini alır yani anlam bir tür evrim geçirir (Guiraud, 1999: 67).

2.2.1. SÖZLÜKBİRİMLERDE ANLAM DEĞİŞMELERİ

2.2.1.1. ANLAM GENİŞLEMESİ

Aksan'a göre anlam genişlemesi bir göstergenin, temel anlam olarak bir nesnenin, bir işin bir bölümünü ya da bir türünü gösterirken zamanla o nesnenin bütünü, bütün türlerini anlatır duruma gelmesidir (Aksan, 2008: 214).

Korkmaz ise anlam genişlemesini, anlam kapsamı dar olan bir kelimenin zamanla ilgili bulunduğu kavram alanı içinde yayılarak daha geniş, daha genel bir anlam kazanması olarak tanımlamıştır. (Korkmaz, 1992: 10).

Anlamlı bir birimin daha geniş bir kapsam içermeye başlaması; dar bir anlamdan geniş bir anlama geçiş sonucu gerçekleşen değişimdir. Örneğin “bilim dalı” sözündeki “dal” anlam genişlemesi sonucu bu kullanımda yer alır (Vardar, 2002: 21).

Anlam genişlemesine anlambirimcikler açısından yaklaşan Bakraktar anlam genişlemesini, bir göstergenin gösterilenine ait anlambirimciklerin zamanla artması olarak tanımlamaktadır (Bayraktar, 2000: 213).

Karaağaç'a göre anlam genişlemesi, “Anlam kapsamı dar olan bir sözcüğün zamanla ilgili bulunduğu kavram alanı içinde yayılarak daha geniş, daha genel bir anlam kazanması olayıdır”: alım ‘alma işi; vergi > TT çekicilik, cazibe’, alan ‘açıklık

yer, orman içindeki düz ve ağaçsız yer > bölge; dal, brans, bilim kolu' (Karaağaç, 2012: 549).

2.2.1.1.1. YAKIN ANLAMA GEÇİŞ

Yakın anlamlılık, bir ayırtısıyla yakın kavramları anlatan sözcüklerin durumudur (Bilgin, 2006: 50).

Yakın anlama geçiş, bir sözcüğün herhangi bir anlam olayıyla kendi temel anlamdan ayrılarak aynı kavram alanı içinde, ortak anlambirimcik ölçütleri sayıca çok olan başka bir anlama geçmesidir. Örnek:

Abla, TS'de 2. anlamın "büyük kız kardeş gibi saygı ve sevgi gösterilen kız veya kadın" TS'de 1. anlamdan "bir kimsenin kendinden büyük olan kız kardeşi" benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi oluşmuştur.

2.2.1.1.2. UZAK ANLAMA GEÇİŞ

Uzak anlamlılık, küçük bir anlam ilişkisiyle uzak kavramları anlatan sözcüklerin durumudur.

Uzak anlama geçiş, bir sözcüğün herhangi bir anlam olayıyla, temel anlamdan ayrılarak aynı kavram alanı içinde ancak ortak anlambirimcik ölçütleri en az olan başka bir anlama geçmesidir. Örnek:

Alev, TS'de 4. anlamın TS'de 1. anlamdan "yanan maddelerin veya gazların türlü biçimlerdeki ışıklı uzantısı, yalım, yalaz, alaz, şule" "aşk ateşi" mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.2.1.1.3. ZIT ANLAMA GEÇİŞ

Sözcüğün anlamının zamanla ifade ettiği anlamın karşıt anlamlısı haline gelmesidir. Burada şunu da belirtmek gerekir; her zıt anlama geçiş anlam iyileşmesi ya da anlam kötüleşmesi değildir.

Türkçenin anlambilim, biçimbilim ve sözdizimi açısından belirgin olan ikililerden yararlanma özelliği zıt anlamlılar açısından da görülmekte, az/çok, aşağı/yukarı, ileri/geri gibi pek çok zıt anlamlı yeni anlamları yansıtacak biçimde, ikili olarak kullanılmaktadır (Aksan, 2009: 132).

2.2.1.1.4. DİLBİLGİSEL ANLAMA GEÇİŞ

Sözcüğün dilbilgisel anlama geçmesi sözcük türünün değişmesiyle oluşur. Sözcük türleri ise çeşitli dilbilgisel konumlarda değişebilir. Örneğin ad olan bir sözcük, başka bir adı nitelediğinde sözcük türü değişerek sıfat olur. Dilbilgisel anlam yeni bir sözlüksel anlam değildir. Örnek:

Antika, TS’de 5. anlamın “genele, olağana, geleneğe aykırı, acayip, tuhaf (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.2.1.1.5. BAŞKA ANLAMA GEÇİŞ

Aksan’a göre başka anlama geçiş, bir sözcüğün eskisinden farklı yeni bir kavramı yansımasıdır (Aksan, 1990 III: 216).

Sav’a göre ise iki anlamın ölçülemez, karşılaştırılmaz duruma gelmesi olarak tanımlanabilen başka anlama geçiş olayı genellikle dilden dile aktarımlar sırasında ortaya çıkar. Sözcükler eskiden yansıttığı kavramdan tümüyle ayrılarak yeni bir kavrama ad olurlar (Sav, 2003: 161). Örnek:

Kurt, TS’de 2. anlamın “*mec.* bir yeri, bir şeyi iyi bilen” TS’de 1. anlamdan “köpekgillerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika’da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil, memeli hayvan” mecazlaşarak başka anlama geçmesiyle sözlükbirim başka anlama geçmiştir.

2.2.1.2. ANLAM DARALMASI

Aksan, “Bir göstergenin önceden anlattığı nesne ya da devininin ancak bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelmesidir.” (Aksan, 2009: 90) derken Vardar, anlam daralmasını “Anlamli bir birimin daha sınırlı bir kapsam içermeye başlaması; genel bir anlamdan dar bir anlama geçerek değişmesidir.” (Vardar, 2002: 20) şeklinde tanımlamaktadır.

Korkmaz anlam daralması için “Kelimenin kavram ve anlam kapsamı bakımından bir daralmaya uğrayarak eskiden anlattığı şeyin ancak bir bölümü, bir türünü anlatır duruma gelmesidir.” demiş ve bir kelimenin genel bir anlamdan özel bir anlama geçmesine dikkat çekmiştir (Korkmaz, 1992: 9).

Aksan'a göre bu tanımların yanında iki anlamdan birini ya da bazı anlamlarını kaybeden kimi kelimeler de bir bakıma anlam daralmasına uğramış sayılabilir (Aksan, 1978: 139).

Karaağaç anlam daralması için; oğlan “çocuk”> erkek çocuk, davar “mal, mülk”> büyükbaş hayvan örneklerini vermiştir (Karaağaç, 2001: 125). Örnek:

Abla, KT'de 2. anlamın “daire eskisi, kalfa” TS'de kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması oluşmuştur.

2.2.1.3. ANLAM İYİLEŞMESİ

Aksan anlam iyileşmesi için “Göstegenin eskiden taşıdığı anlamda bir iyileşmenin meydana gelmesidir.” (Aksan, 2009: 91) derken Bayraktar, bu anlam değişmesini “Bir göstergenin gösterileninde bulunan olumsuz alambirimciklerin yerini olumlu anlambirimciklerin almasıdır.” şeklinde tanımlamaktadır (Bayraktar, 2000: 216).

Karaağaç ise anlam iyileşmesi olarak; “yavuz” sözcüğünün “kötü” anlamından “yaman, güçlü” anlamlarına; “emgek/emek” sözcüğünün “sıkıntı, eziyet” anlamlarından “emek, çaba” anlamlarına geçtiğini belirtmiştir (Karaağaç, 2001: 125).

2.2.1.4. ANLAM KÖTÜLEŞMESİ

Bayraktar'a göre anlam kötüleşmesi “Bir göstergenin, gösterileninde bulunan olumlu anlambirimciklerin yerini olumsuz anlambirimciklerin almasıdır.” (Bayraktar, 2000: 217).

Karaağaç ise bu konuda; “canavar” sözcüğünün “canlı, mahlûk” anlamlarında iken “yırtıcı, vahşi hayvan” anlamına, “katun” sözcüğünün “kağan eşi, hanımefendi” anlamlarında iken “dişi cinsten insan” anlamına, “bayakı/bayağı” sözcüğünün “önceki, daha önce zikredilen” anlamlarında iken “adi, değersiz, aşağı, alçak” anlamlarına geçerek anlamda olumsuz yönde değişme uğradığını belirtmektedir (Karaağaç, 2001: 125).

2.3. ANLAM OLAYLARI

2.3.1. SÖZLÜKBİRİMLERDE ANLAM OLAYLARI

2.3.1.1. BENZETME

Dilde anlatımı güçlendirmek, canlı kılmak için yapılan bir nesnenin niteliğini, bir eylemin özelliğini daha iyi anlatabilmek için başka bir nesne veya hareketten yararlanarak, onu anımsatma yoludur (Arslan Erol, 2008: 49).

Benzetme için “İnsanoğlunun anlatıma güç verme amacıyla birtakım nesnelere, kavramlar arasında gördüğü yakınlıklardan, benzerliklerden yararlanarak bunlardan birini anlatırken ötekini de anması eğilimidir.” diyen Aksan benzetmeleri aktarmaların ilk evresi olarak saymaktadır (Aksan, 2008: 187). Örnek:

Katmer, TS’de 2. anlamın “yağda veya sacda pişirilen bir tür börek” TS’de 1. anlamdan “bir şeyi oluşturan her katlardan biri” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.2. DEYİM AKTARMASI

Metafor, istiare, eğretileme olarak da adlandırılan (Filizok, 2001: 119) deyim aktarması için Vardar, “Düz değişmeceye karşıt olarak dizisel bağıntılar düzleminde, ortak anlambirimcikler kapsadıklarından aralarında eşdeğerlik ilişkisi kurulan anlamlı öğelerden birini öbürü yerine ve karşılaştırma yapılmasını sağlayan sözcükleri kaldırarak kullanma sonucu oluşan değişmedir.” diyerek “yaşamın ilkbaharı” sözünde “gençlik” çağını belirten ilkbaharın eğretileme ürünü olduğunu belirtmektedir (Vardar, 2002: 90).

Aksan ise deyim aktarması için “Aralarında uzak yakın ilgi bulunan iki şey arasında benzetme yoluyla ilişki kuran, birinin adını ötekine aktaran bir eğilim, bir dil olayıdır.” demiştir (Aksan, 2009: 67).

Deyim aktarmasında başka bir şeye ait olan adın bir başka nesneye verilmesi durumu vardır. Bu aktarım cinsten türe, türden cinse, türden türe ya da örneksemeye dayanarak yapılır (Haris, Taylor 2002: 19’dan Savran, 2010: 495).

Benzetmeye dayanan ve insanla ilgili öğelerin doğaya uygulanması sayılabilecek olan bütün bu aktarmalar ilk kez kullanıldığında özgün, ilginç bir dil

olayı, bir söz sanatı olduğu halde yerleşip kalıplaştıktan sonra birer yan anlam oluşturur, öylece yaşar (Hayakawa s156'dan Aksan, 2008: 184).

Savran, deyim aktarmasını kendi içerisinde; insandan doğaya, doğadan insana, doğadaki varlıklar arasında, hareketten insana, hareketten doğaya, duyular arasında, somutlaştırma olmak üzere yedi alt başlığa ayırmıştır (Savran, 2010: 495-496).

2.3.1.2.1. İNSANDAN DOĞAYA AKTARMA

Aksan'a göre bu aktarım insanlara ait organların ve vücut bölümlerinin adlarının aynı eğilimle doğadaki nesnelere aktarılarak yeni yeni anlamlar kazanması ile oluşur (Aksan, 2009: 64).

Karaağaç ise insanın organlarının, vücut bölümlerinin ya da giyeceklerin bazı bölümlerinin, doğadaki canlı cansız her türlü varlıkları -arazi, kuş, bitki gibi- anlatmak üzere doğaya aktarıldığını belirtir: Göz (kaynak), boğaz (dağda), akbaba, kelaynak, dilberotu, paşabıyığı... (Karaağaç, 2010: 496). Örnek:

Bacak, TS'de 3. anlamın "bazı şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek veya bunlardan her biri, ayak" TS'de 1. anlamdan "vücudun kasıktan tabana kadar olan bölümü" deyim aktarması [insandan-doğaya] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.2.2. DOĞADAN İNSANA AKTARMA

Karaağaç'a göre bu aktarma türünde doğadaki varlıkların adları ve doğayla ilgili öğeler, bu varlıklarla ilgili sıfatlardan hareketle insanlara, insanların özelliklerine veya çeşitli organlarına aktarılır. Ayrıca bu aktarma edebiyatta "açık eğretileme" adını almaktadır: Atkuyruğu, çam yarması, çöpsüz üzüm, dağdan inme... (Karaağaç, 2010: 497).

Yağır TS'deki 1. anlamın "ayın omuzaları arasındaki yağlı yeri"; ad aktarması (doğadan insana) yoluyla yakın anlama "sırt, arka, iki kürek arası" geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.2.3. DOĞADAKİ VARLIKLAR ARASINDA AKTARMA

Aksan'a göre doğadaki varlıklar arasında aktarma; doğadan insana aktarmalar gibi, doğadaki varlıklar arasında da yine, benzerliklere dayanan ve benzetmenin ileri bir aşaması olan aktarmalar görülür (Aksan, 2009: 66) Köpek balığı, aslanağzı, kuşburnu, dil balığı, kıl kuyruk... (Karaağaç, 2010: 497). Örnek:

Dal, TS'de 2. anlamın "kol, bölüm, brans" TS'de 1.anlamdan "ağacın gövdesinden ayrılan kollardan her biri" deyim aktarması [doğadan-doğaya] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi oluşmuştur.

2.3.1.2.4. HAREKETTEN İNSANA AKTARMA

Karaağaç, bazı hareket ve duygulardan hareketle doğadaki çeşitli varlıklara yapılan aktarmalar olduğunu belirtmektedir. Bu aktarmaların yapılarının genel olarak sıfat-fiil kuruluşunda olduğunu eklemektedir: Çıtkırıldım, şıpsevdi, yanardöner, çöpçatan... (Savran, 2010: 498).

2.3.1.2.5. HAREKETTEN DOĞAYA AKTARMA

Bir hareket adının, aralarında bir ilgi kurulmak sureti ile insana ait bir nesneye ya da özelliğe ad olmasıdır.

Savran'a göre bu tür aktarmalar en az iki sözcükten oluşur ve sözcüklerden biri sıfat-fiil eki almış bir fiil ya da çekime girmiş bir fiildir: Kuyruksallayan, ağaçkakan, kardelen, komşugezen, günebakan... (Savran, 2010: 498)

2.3.1.2.6. DUYULAR ARASI AKTARMA

Varlıkları ya da çeşitli oluşumları anlatmada duyular arasında da aktarmalara başvurulduğunu savunan Aksan'a göre farklı duyu alanlarına ait kavramlar bir araya getirilerek canlı bir anlatım sağlanmaktadır (Aksan, 2009: 68). Acıekşi, acıсарı, soğuk renk, sıcak renk, tatlı ses, sıcak dokunuş... (Karaağaç, 2010: 498).

2.3.1.2.7. SOMUTLAŞTIRMA

Aksan somutlaştırmayı, temel olan soyut kavramlarını çeşitli durum, davranış ve duyguların somut göstergelerle dile getirilmesi böylelikle daha canlı, elle tutulur, güçlü bir biçimde anlatılması eğilimi olarak görmüştür (Aksan, 2009: 66). Örnek:

Besi, TS’de 2. anlamın “bir şeyi istenilen durumda tutmak veya oturtmak için kullanılan takoz vb. şeyler” TS’de 1. anlamdan “yaşatmak ve geliştirmek için gereken besinleri yedirip içirme işi” deyim aktarması [somutlaştırma] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.3. AD AKTARMASI

Düz değişmece olarak da adlandırılan ad aktarması için Vardar, “Eğretilmeye karşıt olarak tümcede dizimsel bir bağıntı kuran ya da belirtilen gerçeklik düzleminde yan yana bulunan öğelere ilişkin olarak, benzetme yapılmaksızın sonucun neden kapsayanın kapsanan, bütünü parça, genelin özel, somut adın soyut ad yerine kullanılması yoluyla oluşan değişmece türüdür.” demektedir. “Bütün kentte oturanlar” demek yerine “bütün kent”, bir kadeh dolusu demek yerine de “bir kadeh” demek de ad aktarması için verilebilecek örneklerdendir (Vardar, 2002: 86).

Aksan’a göre ad aktarması; kavramın, anlatılmak istenen kavram kullanılmadan, onunla ilgisi, ilişkisi bulunan başka bir kavramla dile getirilmesidir (Aksan, 2009: 69).

Ayrıca Aksan, ad aktarmasının iki yolla gerçekleştiğini savunarak bunları şu şekilde gösterir:

1. Bütün yerine parçanın anılması: Nesnenin bir parçası, onun bütünü anlatmak üzere kullanılır.
2. Parça yerine bütünü anılması: Bir nesnenin bütünü onun bir parçası yerine kullanılması, bir sanatçının adıyla anılması söz konusudur. (Aksan, 2009: 70).

Karaağaç ise ad aktarması için, “anlatılmak istenen kavram daha güçlü ve daha canlı bir anlatım amacı ile onunla ilgili daha çarpıcı başka bir kavramla anlatılır” demektedir (Karaağaç, 2010: 500).

2.3.1.3.1. PARÇA-BÜTÜN İLİŞKİSİ

Bir kavrama ait bir parçayı söyleyerek, kavramın tamamının ifade edilmesidir. Örnek:

Ayak, TS’de 4. anlamın “vücudun belden aşağı bölümü” TS’de 1. anlamdan “bacakların bilekten aşağıda bulunan ve yere basan bölümü” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi oluşmuştur.

2.3.1.3.2. BÜTÜN-PARÇA İLİŞKİSİ

Bir kavramın bütünü söyleyerek o kavrama ait parçanın ifade edilmesidir. Örnek:

Akciğer, TS’de 2. anlamın “bronşucukların son bölümü” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.3.3. NEDEN-SONUÇ İLİŞKİSİ

Bir kavramın nedeninin söylenerek sonucunun ifade edilmesidir. Örnek:

İhtiyarlık, TS’de 2. anlamın “her bakımdan güçsüzlük, yetersizlik, zayıflık” TS’de 1. anlamdan “ihtiyar olma durumu, yaşlılık, gençlik karşıtı” ad aktarması [neden-sonuç] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.4. GENELLEŞME

Aksan’a göre genelleşme bir özel adın bir tür adına ya da sığata dönüşmesi (Aksan, 2009: 91) iken Vardar genelleşmeyi anlamlı bir birimin içeriğinin daha kapsamlı duruma gelmesi (Vardar, 2002: 101) olarak tanımlamıştır. Guiraud ise genelleşme için “Sözcüğün toplumsal alanın yayılmasıdır.” (Guiraud, 1984: 70) demiştir.

Genelleşme için örneklere bakacak olursak özel adların tür adına dönüşerek çeşitli dillerin sözcüğüne girişinde görülür. Örneğin; röntgen, giyotin, şampanya (Aksan, 2008: 234).

2.3.1.5. ÖZELLEŞME

Vardar'a göre özelleşme “anamlı bir birimin içeriğinin daha dar bir kapsama geçmesi” (Vardar, 2002: 157) iken Guiraud özelleşmeyi genelleşme ile karşılaştırarak ele alır. Sözcüğün toplumsal alanının yayılması demek olan genelleşmede çoğunlukla bir anlam genişlemesi, gönderge alanının yayılması söz konusudur. Buna karşılık özelleşme bir anlam daralmasına yol açar (Guiraud, 2000: 108).

2.3.1.6. MECAZLAŞMA

Benzetme yoluyla gerçekleşen anlam değişimleri, bir dil birliğinin belirli yer ve zamandaki asıl anlamı ile dal anlamlarının yer değiştirmesiyle ortaya çıkar. Ancak kişi dilinden başlayan bu değişimin zaman içinde toplumun diline mal olması gerekir (Aksan, 1978: 131).

Mecazlaşma bir dilin zenginliğini gösteren anlam olaylarından biridir. Dilin söz varlığının zenginliği sözcüklerin anlam genişliği, çeşitli mecaz anlamlarda kullanılma olanağının genişliğiyle de ölçülür (Ahanov, 1993:106'dan Arslan Erol, 2008: 74).

Karaağaç, mecazlaşma için; koyun “(mec.) verilen buyruklara uyan, kendi kişiliğini gösteremeyen kişi”, bağ “(mec.) ilgi, ilişki, rabıta”, gömlek “(mec.) basamak, kat, derece” (Karaağaç, 2001: 126) örneklerini vermiştir. Örnek:

Ayna, TS'de 6. anlamın “*mec.* bir olayı, bir durumu yansıtan, göz önünde canlandıran olay, durum, şey” mecazlaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.7. SÖZ EKSİLTME

Guiraud söz eksiltmeyi “birleşik bir deyimden birinin atılması” şeklinde tanımlarken (Guiraud, 1999: 58) Sarıca'ya göre söz eksiltme “Bütün söz dizimi öğeleri tam olan bir yapıda, bir ya da daha çok birimin, bağlamın sunduğu özel koşullar altında anlama zarar vermeden çıkarılmasıdır ve dildeki en az çaba kuralının ürünüdür.” (Sarıca, 2005: 208-209).

Karaağaç, bu anlam olayı için “düdüklü tencere > düdüklü”, “yazma eser > yazma”, “dişli çark > dişli”, “cep telefonu > cep” örneklerini vermiştir (Karaağaç, 2001: 126). Örnek:

Berber, TS’de 2. anlamın “bu işin yapıldığı dükkân” TS’de 1. anlamdan “saç ve sakalın kesilmesi, taranması ve yapılması işiyle uğraşan veya bunu meslek edinen kimse” (berber dükkânı > berber) söz eksiltme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.8. KIRPMA

Karaağaç’a göre birleşik kelimelerin bir türü olarak da adlandırabilen kırpma birleşik sözü oluşturan birleşenlerin her birinden bir veya daha fazla hecenin atılarak, yeni bir yapı oluşturmasıdır: Geri zekalı>gerzek, meyve suyu>meysu... (Karaağaç, 2001: 122).

2.3.1.9. KAYBOLMA

Sözcüğün taşıdığı anlamlardan bir ya da birkaçının zamanla ortadan kalkması ve sözcüğün taşıdığı anlamların sayıca azalması durumudur. Örnek:

Azmaq, KT’de 2. anlamın “su seddinin suyun fazlasına yol veren yeri” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

2.3.1.10. ÖRTMECE

Örtmece Vardar’a göre dolaysız biçimde söylenmesi uygun görülmeyen bir olguyu örtterek dolaylı yoldan anlatmaya çalışmaktır. Örneğin; cinleri belirtmek için iyi sıhhatte olsunlar demek (Vardar, 2002: 156).

2.3.1.11. ARGOLAŞMA

Vardar’a göre argolaşma “Bir toplumdaki genelgeçer dilden ayrı ama ondan türeme olan belli çevrelerce kullanılan ve herkesçe anlaşılmayan eğretilmelerin büyük bir yer tuttuğu kendine özgü sözcük ve deyimlerden oluşan özel dil”dir. Genel olarak teklifsiz, kaba vb. çeşitli konuşma biçimlerini de belirten argo terimi daha sınırlı bir anlam taşır. Argo ya kapalı bir yaşam olan ya da kendini gizlemek isteyen dar bir topluluğun özel anlaşma aracını belirtir (Vardar, 2002: 24).

Argo, bir dilin ses, anlam hatta yazım olarak yazı dili dışındaki kullanımlarını kapsar. Bu kullanımlar da sözlüklerin söz ve anlamca beslendiği kaynaklardan biridir. Bu anlam olayına; gazla- “gazlandırmak, gaz vermek, gaz pedalına basmak, hızlandırmak, çekip gitmek”, çak- “vurmak, anlamak, sınıfta kalmak”, okut- “satmak”, yelkenleri suya indir- “ısrarından vazgeçmek” sözcükleri örnek gösterilebilir (Karaağaç, 2001: 126). Örnek:

Ahlat, TS’de 3. anlamın “argo. kaba adam, yol iz bilmez kimse” TS’de 1. anlamdan “gülgillerden, kendi kendine yetişen, üzerine armut aşılana ağaç, yaban armudu, dağ armudu” argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.12. TERİMLEŞME

Terim, özel bir bilgi ya da etkinlik alanına bir bilim uygulayım ya da uzmanlık dalına özgü sözcüktür. Terimler uzmanlar arasında etkin bir bildirişim sağlanması için gerekli temel nitelikli öğelerdir (Vardar, 2002: 192). Örnek:

Beşik, TS’de 4. anlamın “*sp.* yüzüstü yatışta, geriye bükülü ayak bileklerini ellerle kavrayarak karın üzerinde baş ve ayak yönünde sallanma” 1. anlamdan “bebekleri yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılmış sallanır bir çeşit küçük karyola” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.13. SÖZCÜK TÜRÜ DEĞİŞİMİ

Sözcüklerin yüklendiği yeni görevler dolayısıyla farklı bir sözcük türüne geçmesi olayıdır. Örnek:

Can, TS’de 9. anlamın “yakınlık duygusu belirten bir seslenme sözü (ad→ünlem)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.14. HALK AĞZINA GEÇİŞ

Sözcüğün aynı lehçe içinde daha küçük ayrılıklar gösteren ve belli yerleşim bölgelerine özgü olan konuşma dili olarak tanımlanan halk ağzında farklı bir anlam kazanarak dile yerleşmesi olayıdır (Oğuz, 2011: 32). Örnek:

Ezgi, TS’de 5. anlamın “*hlk.* üzüntü, sıkıntı” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.15. ANLAM UYARILMASI / ANLAM DIRİLMESİ

Bir sözlükbirimde zaman içerisinde kaybolan, tespit edilemeyen veya sıklık ve bilinirliği düşük olan bir anlamın yeniden belirmesidir. Örnek:

Kıtır, TS’de 1. anlamın “kuru gevrek ses” anlam uyarılması/dirilmesi yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.16. BİÇİMBİRİME BAĞLI GEÇİCİ ADLANDIRMA

Sözlükbirime getirilen bağımlı biçimbirimin anlamsal işlevlerine bağlı olarak yapılan geçici adlandırmayla sözlükbirimde anlam genişlemesine neden olan olaydır. Örnek:

Kantarcı, TS’de 2. anlamda “kantarda tartan kimse” TS’de 1. anlamdan “kantar yapıp satan kimse” {+CI} biçimbiriminin anlamsal işlevlerine bağlı olarak yapılan geçici adlandırmayla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.1.17. ANLAM BİRLEŞMESİ

Sözlükbirimin tanımında geçen anlamların bir tanıda birleşmesidir. Örnek:

Danışık, TS’de 1. anlamın “olmayan bir durumu varmış gibi göstermek veya olduğundan başka anlatmak için önceden yapılan anlaşma, muvazaa” KT’de 1. “müzakere, müşavere, istişare” ve 2. anlam “mukavele, muvafakat, ittifak” ifade edilmesiyle anlam birleşmiş sözlükbirimde sayısal olarak anlam daralması olmuştur.

2.3.1.18. ANLAM AYRIŞMASI

Sözlükbirimin bir tanımında geçen anlamın birden fazla tanıma ayrışmasıdır.

Örnek:

Güçlük, KT’de 1. anlamın “su’ûbet, usret, zahmet, müşkül olma” TS’de 1. “güç olan bir şeyin niteliği” ve 2. anlam “ağır ve yorucu emek, zahmet ve meşekkat”

ile ifade edilmesi ile anlam ayrışmış sözlükbirimde sayısal olarak anlam genişlemesi oluşmuştur.

2.3.2. ANLAMBİRİMCİKLERDE ANLAM OLAYLARI

2.3.2.1. EKLENME

Sözlükbirimlerin eşleşen tanımlarına yeni anlambirimciklerin eklenmesi olayıdır.

Dizdar, (1→1) TS'ye “kale bekçisi” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

2.3.2.2. EKSİLME

Sözlükbirimlerin eşleşen tanımlarındaki anlambirimciklerin eksilmesi olayıdır.

Alkış, (1→1) KT'de “tahsin” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

2.4. ANLAM EŞLEŞMELERİ

2.4.1. ANLAM-ANLAM EŞLEŞMELERİ

Karşılaştırılan sözlükbirimlerin tanımlarındaki anlamların eşleşmesi durumudur. Örnek:

İniş

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2, 3→3 şeklindedir.

2.4.2. ANLAMBİRİMCİK-ANLAMBİRİMCİK EŞLEŞMELERİ

Karşılaştırılan sözlükbirimlerin eşleşen tanımlarındaki eşleşmedir. Örnek:

Açar

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

1→1: KT'de “miftâh” sözcüğü eş anlamlı sözcüktür.

2→2: KT'de “turşu vesaire” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS'ye “yemekten önce içilen alkollü içki, aperatif” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

KÂMÛS-I TÜRKÎ'DEN TÜRKÇE SÖZLÜK'E ANLAM DEĞİŞMELERİ

ADLAR (A-K)

1. Âb

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

2. Abanî

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. anlamın “ipekten sarımtırak dallarla işlenmiş bir nevi kumaş ki sarık vesairede kullanılır= ş. Bu kumaştan mamul.” TS'de 1. anlam “sarımtırak dallı nakışlarla işlenmiş bir tür beyaz, ipek kumaş” ve 2. anlamla “*sf.* Bu kumaştan yapılmış (ad→sıfat) ” ifade edilmesi ile anlam ayrılmış, sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

3. Abla

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “daire eskisi, kalfa” kaybolmasıyla anlam daralması; TS'de 2. anlamın “büyük kız kardeş gibi saygı ve sevgi gösterilen kız veya kadın” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle, 3. anlamın “*argo.* genelev veya randevuevi işletmecisi kadın, çaça, mama” argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

4. Acente

KT'de 3, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 2→1, 3→4 şeklindedir.

1→2: TS'ye “şirketinin her iskelesindeki memuru” anlambirimciği eklenerek eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 3. anlamın “banka şubesi” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 5. anlamın “bir kuruluşa bağlı olmaksızın sözleşmeye dayanarak

belirli bir yer ve bölge içinde sürekli olarak ticarethaneye veya işletmeyi ilgilendiren işlerde aracılık eden, bunları o işletme adına yapan kimse” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

5. Açıo

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. “bir ticaret senedinin yenilenmesinde alınan komisyon” ve 3. anlamın “senetli kredi işlemlerinde bankaların yaptıkları tahsilat” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

6. Açar

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

1→1: KT’de “miftâh” sözcüğü eş anlamlı sözcüktür.

2→2: KT’de “turşu vesaire” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS’ye “yemekten önce içilen alkollü içki, aperatif” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

7. Açmazlık

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

1→2: KT’de “ketm”, “esrar”, “ketumluk” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; KT’de 1. anlamın “ketm, esrar, ketumluk” TS’de 1. anlam “açmaz olma durumu” ve 2. anlam “*mec.* Ağzı pek sıkı olma durumu, ketumiyet” ile ifade edilmesiyle anlam ayrılmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

8. Adamcağz

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “küçük ve fakir ve hakir” anlambirimciklerinin eksilmesiyle eşleşmede anlam daralması olmuştur.

9. Adilik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmesi; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “düşüklük” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

10. Afetzedede

Her iki sözlükte de birer anlamı vardır.

Anlam eşleşmesi; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “alelhusus harîk ve zelzele gibi dâhiyeye uğramış” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur. KT’de “musap” eş anlamlı sözcüktür.

11. Afyon

Her iki sözlükte de birer anlamı vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “olgunlaşmamış haşhaş kapsüllerine yapılan çizintilerden sızan, güçlü bir zehir olmakla birlikte içinde morfin, kodein vb. uyuşturucular” anlambirimciklerinin eklenmesiyle eşleşmede anlam genişlemesi oluşmaktadır.

12. Ağalık

KT’de 3, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT’de “unvan, hal ve sıfatı” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

2→2: KT’de “kerem, fazl, ulüvvu-i cenâb” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS’ye “kibar ve cömertçe davranış” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişmeleri; KT’de 3. anlamın “kibir, gurur, azamet” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

13. Ağırşak

Her iki sözlükte de ikişer anlam bulunmaktadır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT’de “ipliğin alt tarafında mantar gibi” anlambirimciğinin eksilmesiyle eşleşmede anlam daralması; TS’ye “eğrilen iği ağırlaştırmak için alt kısmına geçirilen yarım küre biçiminde ortası delik” anlambirimciklerinin eklenmesiyle eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

2→2: “KT’de “tümseğimsi şey” anlambirimciğinin eksilmesiyle eşleşmede anlam daralması, TS’ye “yassı nesne, kurs” anlambirimciklerinin eklenmesiyle eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

14. Ağızlık

KT’de 3, TS’de 10 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2, 3→3 şeklindedir.

1→1: KT’de “zıvanalı” anlambirimciğinin eksilmesiyle eşleşmede anlam daralması; TS’ye “bir ucuna sigara takılan, öbür ucundan nefes çekilen çubuk biçimindeki” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

2→2: KT’de “ekseriya vidalıdır” anlambirimciğinin eksilmesiyle eşleşmede anlam daralması olmuştur.

3→3: TS’ye “yapılan kapak” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişmeleri; TS’de 4. “kuyu bileziği”, 5. “su tesisatında su alıp vermeye yarayan vanalı uç”, 6. “hayvanın ısırmasına, zararlı bir şey yemesine engel olmak için ağızına takılan tel, deri vb. kafes” 7. “dokulmacılıkta çözgünün açılıp kapandığı ve içinde mekiğin geçtiği yer”ve 8. anlamın “ telefon vb. cihazlarda ağza yaklaştırılan bölüm” terimleşmesiyle; 9. “*hık*. Bir şeyin başladığı yer” ve 10. anlamın “*hık*. huni” halk ağızına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

15. Ahar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “Hattatların kâğıt cilalamak için kullandıkları nişasta ve yumurta akından yapılan özel bir karışım” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

16. Ahitname

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “bir muahedenin şeraitini havi olarak kaleme alınıp tarafeyninden imza edilen resmi kâğıt” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

17. Ahlat

KT'de 2, TS'de 3 anlamı vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 2→1 şeklindedir.

2→1: TS'ye “gülgillerden, kendi kendine yetişen, üzerine armut aşılana, yaban armudu, dağ armudu (pirus piraster)” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 3. anlamın “ argo. kaba adam, yol iz bilmez kimse” argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

18. Akağaç

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “gürgengillerin beyaz kabuklu bir türü(zelkova carpinifolia)” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

19. Akciğer

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “hayata medar olan uzv-ı mühim, ri'e[Karaciğer denilen kebede karşı böyle tesmiye olunur.]” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS'ye “göğüs kafesinin büyük bir bölümünü içerden kaplayan, kanı temizleyen, sağlı sollu iki parçadan oluşan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “ bronşucukların son bölümü” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

20. Akılsızlık

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. anlamın “akıl fikdanı, hamakat, budalalık, akılsızca hareket” TS'de 1. anlam “akılsız olma durumu” ve 2. anlam “akılsızca yapılan iş veya davranış” ile ifade edilmesiyle anlam ayrıışmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

21. Akılık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: TS'ye “kadınların makyaj için yüzlerine sürdükleri beyaz bir sıvı” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

22. Ak pelin

Bu sözlükbirim TS'de tek anlam “pelin” ile açıklanmıştır. Bu noktada “pelin” sözlükbirimine gidilmiş ve karşılaştırma KT'de “ak pelin” ile TS'de “pelin” arasında yapılmıştır. Bu karşılaştırmada eşleşen birer anlam dikkate alınmıştır.

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “yapraklarında ve bölümlerinde çok acı, kokulu bir madde bulunan, hekimlikte kullanılan çok yıllık ve otsu bir bitki, pelin otu, acı pelin, akpelin” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

23. Aktarlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “ıtriyat yahut eczâ'-i kimyeviye ve saydalâniyye veya baharat satan adamın ticareti” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

24. Alabanda

Her iki sözlükte de birer anlamı vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “geminin yanlarının iç sathı, yaylım ateş” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

25. Alaçuk→Alaçık

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “Türk aşâyirinin çitten meskenleri, oba” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değışmeleri; TS'de 2. anlamın “keçeden yapılan çadır” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

26. Alay

KT'de 3, TS'de 4 anlamı vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→2, 3→1 şeklindedir.

2→2: KT'de “muhtelif ve müteaddit eşhas veya şeyler” anlambirimciklerinin eksilmesiyle eşleşmede anlam daralması olmuştur.

3→1: KT'de “Debdebe ve dârâtla icra olunan resim” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişmeleri; KT’de 1. anlamın “cemaat, guruh, kalabalık, fevc, cemm-i gafır” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS’de 3. anlamın “genellikle üç tabur ve bunlara bağlı birliklerden oluşan asker topluluğu” terimleşmesiyle, TS’de 4. anlamın “bütün hep” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

27. Aldangıç

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Sözlükbirimde anlam eşleşmesi bulunmamaktadır.

Anlam değişmeleri; KT’de 1. anlamın “iğfal, hile, oyun, firîb” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 1. anlamın “üzeri ot veya kumla örtülmüş çukur, tuzak” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

28. Alev

KT’de 2, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→5 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. “sıcaklık” ve 3. anlamın “kıvılcım” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 4. anlamın “aşk ateşi” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

29. Alıç

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “akdiken” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “bu ağacın mayhoş yemişi” söz eksiltme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

30. Alkış

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “tahsin” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

31. Alma→Elma

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “gülgillerden çiçekleri pembe veya beyaz bir ağaç” söz eksiltme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

32. Alpaka

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: TS’ye “çift parmaklılar takımının devegiller sınıfından, uzun tüylü memeli bir hayvan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

2→2: KT’de “ince” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

33. Altınkökü

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “Güney Amerika’da yetişen kusturucu niteliği olan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

34. Amaç

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. “ulaşılacak istenilen sonuç, maksat” ve 2. anlam “gaye” eş ve yakın anlamlıdır. Yeni bir anlam değildir. Sözlükbirimde tanım eş anlamlı karşılıkla yapılmıştır. MBTS’de aynı sözlükbirimin “ulaşılacak istenen, arkasından koşulan şey, erek, gaye, maksat, hedef” olarak tanımlanmıştır.

35. Amerikan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “Amerika'dan getirilen” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması, TS'ye “pamuktan, kaput bezi” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

36. Amirallik

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “amiralin makamı” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

37. An

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “zamanın bölünemeyecek kadar kısa parçası” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

38. Andız

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3 şeklindedir.

1→1: TS'ye “yaprakları dikenli olan” anlambirimciğin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

2→3: TS'ye “otun kökü” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “servi ağacı” halk ağzına geçmesi ile sözlükbirimde anlam genişlemesi oluşmuştur.

TS'de 2. anlamın halk ağzına geçtiği belirtilmemiştir.

39. Anız

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “yerde kalan köklü sap” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “ekin biçildikten sonra sürülmemiş tarla” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

40. Antika

KT’de 1, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

1→2: KT’de “âsâr-ı antîkadan heykel, sikke vesaire” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “tarihsel değeri olan eski eşya” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “mendil, örtü, yatak çarşafı vb. bezlerin kenarına paralel ipliklerden bir bölümü çekilip dikey olanların ikisi, üçü bir arada tire ile sarılarak yapılan diş diş süs, sıçan dişi, ajur” terimleşmesiyle; 5. anlamın “genele, olağana, geleneğe aykırı, acayip, tuhaf” mecazlaşmasıyla; 4. anlam “antik” ve 5. anlamın “genele, olağana, geleneğe aykırı, acayip, tuhaf(ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 3. anlamın terim olduğu belirtilmemiştir.

41. Aptallık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “kalenderlik, safderunluk” anlambirimciklerinin kaybolması ile sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2.anlamında “aptalca iş” +IIK bağımlı biçimbirimin anlamsal işlevine bağlı olarak yapılan geçici adlandırma ile anlam genişlemesi olmuştur.

42. Aralık

KT’de 4, TS’de 12 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→4, 3→2, 3→3 şeklindedir.

2→4: TS’ye “koridor” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; KT’de 4. anlamın “fasıla, kesme, inkıta” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

3→2, 3→3: TS’de 2. “sıra, vakit” ve 3. anlamın “uygun, elverişli durum, fırsat”, KT’de 3. anlam “vakit, hengâm, fırsat” ile ifade edilmesiyle anlam ayrışarak sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 6. anlamın “ayakyolu” örtmece ile uzak anlama geçmesiyle; 8. anlamın “yarı açık, tam kapanmamış” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle; 5. “yılın otuz bir gün süren, son ayı, ilk kânun, kânunuevvel”, 7. “basımcılıkta harfler veya satırlar arasındaki açıklık, espas”, 9. “borsada hisse senetlerinin alım satım emirlerinin verildiği süre”, 10. “bir sesi başka bir sestene, kalına veya inceye doğru ayıran uzaklık”, 11. “portrenin paralel çizgileri arasındaki boşluk” ve 12. anlamın “toplu beden eğitiminde art arda dizilenleri ayıran açıklık” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

43. Ararot

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “mugaddi bir cins nişasta” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS’ye “sıcak iklimlerde yetişen maranta adlı kamıştan” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

44. Argali

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

45. Ark

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “toprağı kazarak yapılan açık oyuk” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşlemede anlam genişlemesi olmuştur.

46. Armoz→Armuz

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “gemilerde güverte ve borda kaplama tahtalarının yan yana gelmeleri sonucu” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

47. Arşidük

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “baş düka manasıyla” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

48. Arzu

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

49. Asayiş

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. anlamın “rahat, huzur” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

50. Asılış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

51. Asilzade

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir. KT’de “necip” eş anlamlı sözcüktür. KT’ye “asıl ve nesep sahibi” anlambirimcilerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

52. Aslık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “âlet-i tenâsülü nâkıs olup” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

53. Aşçılık

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2, 1→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1.“aşçı olma durumu”, 2.“aşçının görevleri” ve 3. anlamın “yemek pişirme zanaatı veya bilgisi” KT’de 1. anlam “aşçı sanatı ve hâl ve sıfatı” ile ifade edilmesiyle anlam ayrılarak sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

KT’de 2. anlamın “yemek pişen yer, aşhane, mutfak, aş evi” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

54. Aşılama

KT’de 2, TS’de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2, 1ş→6, 2ş→5 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 3.anlamın “soğuğa sıcak, sığağa soğuk su katma” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle; 4.anlamın “bitkilerin aşısı yoluyla üretilmesi, ilkah” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

55. Aşiyân

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “ev, oturulan yer, mesken” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

56. At

KT’de 2, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “tek tırnaklı” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “bu hayvanın enenmemiş erkeği, iğdiş ve kısırak mukabili, hisân” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2.anlamın “satrançta her yönde siyahtan beyaza ve beyazdan siyaha bir hane atlayarak L biçiminde hareket eden taş” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

57. Ateş balığı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

58. Atılış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

59. Atlas

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. “dünyanın, bir ülkenin, bir bölgenin fiziksel ve siyasal coğrafyası ile ekonomi, tarih vb. konularda toplu bilgi vermek için bir araya getirilmiş coğrafya haritaları derlemesi” ve 2. anlamın “bir konuyu açıklamak için hazırlanmış resim veya levhalardan oluşmuş kitap” KT’de 1. anlam “coğrafya haritaları veya fenne mahsus eşgâl ve resimler mecmuası” ile ifade edilmesiyle anlam ayrılmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

60. Av

KT’de 3, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 3.anlamın “ele geçen şey, tu’me, ganimet” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS’de 2. anlamın “bir hayvanın başka bir hayvanı yemek için yakalaması” deyim aktarması [doğadan-doğaya] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 4. anlamın “tuzağa düşürülen, kendisinden yararlanan kimse” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

61. Avize

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir. KT’de “askı” eş anlamı sözcüktür.

62. Avuç

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3 şeklindedir.

1→1: KT’de “kef” ve “muşt” eş anlamlı sözcüklerdir.

2→3: TS’de 3. anlam “*sf.* elin alacağı miktarda olan (sıfat→ad)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmiştir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “elin yarı yumulmuş durumu” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

63. Ayak

KT’de 9, TS’de 16 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3, 4→6, 6→12, 8→11 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 3. “kaimen duran bazı şeylerin yere dokunan kısım-ı esfeli, kaideleri”, 5. “çay ağzı, munsap”, 7. “adım, kadem” ve 9. anlamın “at yürüyüşünün nevi” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. “bacak” ve 4. anlamın “vücudun belden aşağı bölümü” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 5. “yürüyüşün ağırlık ve çabukluk derecesi” 7. “fut”, 8. “futun küpü alarak hesaplanan değer”, 13. “halk edebiyatında koşuklarda kısa yedekli dizeler”, 14. “halk edebiyatında uyak”, 15. “bir doğrunun başka bir doğruyu

veya düzlemi kestiği nokta” ve 16. anlamın “karakucak ve yağlı güreşte pehlivanların ayırdıkları beş dereceden biri” terimleşmesiyle; 9. anlamın “aşağı düzeyde, sıradan, bayağı” argolaşmasıyla; 10. anlamın “mayalardan önce makama uygun olarak çalınan ve söylenen beste” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

64. Ayazma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

65. Ayı

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “beş parmaklı, tabanlarına basarak yürüyen” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişmesi; TS’de 2. anlamın “*ünl.* kaba saba olan insanlar için kullanılan bir seslenme sözü(ad→ünlem)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesi ile sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

66. Ayna

KT’de 1, TS’de 9 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. “karagöz oyununda perde”, 3. “doğramacılık ve yapıcılıkta çerçeve içine geçirilen tahta veya taş levha”, 4. “atların diz kapağı”, 7. “*den.* küreğin yassı uçlu bölümü” 8. “*den.* gemilerde işaretçi erlerin kullandığı dürbün”ve 9. anlamın “den.akıntı ve anaforun birleştiği yerde oluşan su burgacı” terimleşmesiyle; 5. anlamın “*argo.* iyi bir durumda, yolunda” argolaşmasıyla; 6. anlamın “*mec.* bir olayı, bir durumu yansıtan, göz önünde canlandıran olay, durum, şey” mecazlaşmasıyla sözcükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. TS’de 2., 3. ve 4. anlamın terim olduğu belirtilmemiştir.

67. Ayrılık

KT'de 2, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 1. "ayrı olma durumu" ve 2. anlamın "birbirinden uzak düşme" KT'de 1. anlam "firkat, müfârekat, cüdâyî, hicran," ile ifade edilerek anlamın ayrışmasıyla; 4. anlamın "evlilik birliğinin yargıç kararı ile geçici bir süre için kaldırılması" terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

68. Azar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

69. Azgınlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de "haşarıklık" ve "tehevvür" eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

70. Azmak

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişimleri; KT'de 1. "taşmış dere, sel" ve 2. anlamın "su seddinin suyun fazlasına yol veren yeri" kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 1. "küçük su birikintisi, gölcük" ve 2. anlamın "bataklık" halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

71. Baba

KT'de 5, TS'de 14 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2, 3→11 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 1. "çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek" ve 2. anlamın "çocuğu olmuş erkek, peder" KT'de 1. anlam "ata, peder, eb, vâlid" ile ifade edilerek anlam ayrışmasıyla; KT'de 2. "yaşlı ve muhterem adam ve bir nevi sıfat-ı rûhâniyyesi olan", 4. "baş, top" ve 5. anlamın "zencilere arız olan saraya mümasil bir hâl-i asabî" kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması;

TS’de 3. “kazılarda çıkarılan toprağın miktarını hesaplayabilmek için yer yer bırakılan toprak dikme”, 4. “çatı mertegi”, 11. “tarikatların bazısında tekke büyüğü”, 12. “*esk.* bu gibi kimselere verilen unvan”, 13. “*den.* gemi veya iskelelerde halatın takıldığı yuvarlak başlı demir, ağaç veya beton dikme, ve 14. anlamın “bir merdivende, tırabzanın sahanlıkla birleştiği yerde bulunan dikey öge” terimleşmesiyle; 5. anlamın “bir ülke veya bir topluluğa yararlı olmuş kimse” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 6. “anlayışlı, iyi huylu erkek”, 7. “silah kaçakçılığı, kara para aklama ve uyuşturucu madde ticareti vb. kirli işler yapan çetenin başı”, 8. “koruyucu, babalık duyguları ile dolu kimse” ve 9. anlamın “ata” mecazlaşmasıyla; 10. anlamın “*sf. argo* çok kaliteli, üstün nitelikli(sıfat→ad)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle ve argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. TS’de 3. ve 4. anlamın terim olduğu belirtilmemiştir.

72. Bacak

KT’de 3, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→4 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 3. anlamın “bir nevi av köpeği” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. “hayvanlarda yürümeye veya atlamaya yarayan organ” ve 3. anlamın “bazı şeylerin yerden yüksekçe durmasını sağlayan dayak, destek veya bunlardan her biri, ayak” deyim aktarması [insandan-doğaya] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

73. Bademcik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

74. Bağdaş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

75. Bahadır

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “dil-âver”, “yiğit”, “cesur”, “kahraman”, “battal” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

76. Bahçe

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 1. “sebze yetiştirilen yer, bostan” ve 2. anlamın “çiçek ve ağaç yetiştirilen yer” KT'de 1. anlam “küçük bağ, küçük ravza ve bostan” ile ifade edilmesiyle anlam ayrışmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

77. Baht

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “olacakların, kaçınılmaz olduğunu belirleyen ilahi iradenin insan için veya bir toplum için çizdiği hayat tarzı” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “şans” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

78. Bakış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

79. Bakraç

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “*sf.* bu kovanın alabildiği miktarda olan(ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

80. Baldız

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

81. Baloncu

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “palavracı” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

82. Bandırma

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 1. “bandırmak işi” ve 3. anlamın “ kurutulacak üzümün güneşe serilmeden önce içine batırıldığı potaslı suyun konulduğu kap” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlük birimde anlam genişlemesi olmuştur.

83. Baran

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

84. Barka

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

85. Basıklık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimi; KT'de 2. anlamın “pelteklik” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 2. anlamın “*mat.* bir elipsin büyük ve küçük eksenleri

arasındaki farkın büyük eksene oranı” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

86. Bastarda→ Baştarda

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

87. Başak

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “arpa, yulaf, buğday vb.” anlambirimciğinin eklenmesiyle eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “tarlalarda, bağlarda dökülmüş veya tek tük kalmış ürün” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

88. Başçı

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS 1. anlamda “işçi başı” sözlükbirime ekli bağımlı biçimbirimin {+ÇI} anlamsal işlevlerine bağlı olarak yapılan geçici adlandırma ile anlam genişlemesi olmuştur.

89. Batakçılık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “dolandırıcılık” anlambirimciğinin eksilmesiyle eşleşmede anlam daralması olmuştur.

90. Batış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

91. Baygınlık

KT’de 4, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. “gevşeklik, mecalsizlik”, 3. “ekseriya açlıktan gelen bir gûne mide gevşekliği” ve 4. anlamın “susuzluk” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. anlamın “tıp. duyumların durması, kan dolaşımının ve solunum görevlerinin duraklaması, vücudun kımıldamaması vb. fizyolojik aksamalarla beliren kendinden geçme durumu” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

92. Baytarlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

93. Becayış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

94. Bedesten

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

95. Beğeniş

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “seçme, intihap, ihtiyar, tercih” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

96. Behre

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

97. Bektaşı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

98. Belen

KT’de 1, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→4 şeklindedir.

1→4: KT’de “üzerinden yol geçen tepe” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “bel” deyim aktarması [insandan-doğaya] yoluyla uzak anlama geçmesiyle; 2. “tepe yüksek yer” ve 3. anlamın “bayır” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

99. Bende

KT’de 3, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 1. “bağlı, tutsak, esir” ve 2. anlamın “müntesip, mensup, muhlis, tabi” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

100. Benek

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*astr.* güneş lekeleri yöresinde görülen, parlak taneciklerden ve parlak damarlardan oluşmuş bölüm, fakül.” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

101. Beraberlik

KT’de 3, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. “müsavi” ve 3. anlamın “bir hizada olan” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. anlamın “baş başa olma

durumu” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

102. Berber

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “taranması, yapılması” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “bu işin yapıldığı dükkân” söz eksiltme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

103. Bergüzar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

104. Besi

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmesi yoktur.

Anlam değişimleri; KT’de 1. anlamın “hayvan semirtecek yer” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 1. anlamın “yaşatmak ve geliştirme için gereken besinleri yedirip içirme işi” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 2. anlamın “bir şeyi istenilen durumda tutmak veya oturtmak için kullanılan takoz vb. şeyler” deyim aktarması [somutlaştırma] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

105. Beşik

KT’de 1, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “tahta veya demirden yapılmış” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “ambalajlanacak malın biçimine uygun olarak alta konulan parça veya parçaların tümü” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “bir şeyin doğup geliştiği yer” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*sp.* yüzüstü yatışta, geriye bükülü ayak bileklerini ellerle kavrayarak karın üzerinde baş ve ayak yönünde sallanma” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

106. Bey

KT’de 7, TS’de 8 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→8, 2→6, 4→7, 5→1, 7→4 şeklindedir.

1→8: TS’ye “ileri gelen kimse” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

4→7: KT’de “âmir, zabıt” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişmeleri; KT’de 3. “hakim, emir, vali, prens” ve 6. anlamın “aşık kemiğinin dört yüzünden biri” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS’de 2. “erkek özel adları yerine kullanılan bir söz” ve 3. anlamın “eş, koca” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 5. anlamın “erkek sıfatlarının hemen arkasına eklenir” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

107. Bezek

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “bir eseri süslemeye yarayan motiflerin her biri” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

108. Bildircin

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “tavukgillerden, boz renkli, benekli, yumurtasından yararlanan” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

109. Biçici

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. anlamın “esvap biçen adam, makastar” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

110. Bikeslik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

111. Bileği

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “mişaz” eş anlamlı sözcüktür.

112. Bilme

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. “*fel.* bir şeyin ne olduğunun bilincine varma” ve 3. anlamın “*fel.* bilgi edinmenin gaye ve sonucu” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

113. Binbaşı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'de “rütbesi yüzbaşı ile yarbay arasında bulunan” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

114. Binicilik

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “ata binilerek yapılan spor” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. TS’de 2. anlamın terimleştiği bildirilmemiştir.

115. Birader

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “masonların birbirlerine verdikleri ad” terimleşmesiyle; 3. anlamın “ ‘ey dost, arkadaş’ anlamında bir seslenme sözü” (ad→ünlem) sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

116. Biryan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “tandırdada susuz pişen” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

117. Biz

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “Maraş işinde kalın karton parçalarının iğneyi kırmamasını sağlamak ve delik delmek işinde kullanılmak üzere hazırlanmış tahta saplı, ince sivri uçlu bir çuvaldız” söz eksiltme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

118. Bizmut

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. anlamın “atom numarası” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. TS’de 1. anlamın terimleştiği bildirilmemiştir.

119. Boğmak

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

120. Bomba

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

121. Bostan

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “kavun, karpuz bahçesi” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

122. Boy

KT’de 6, TS’de 7 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→3, 2→2, 3→1 şeklindedir.

1→3: KT’de “uzunluk”, “tûl” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

2→2: KT’de “irtifa” eş anlamlı sözcüktür.

3→1: KT’de “bedenin” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişmeleri; KT’de 4. “tam ve münasip kâmet, kadd-i mevzun”, 5. “hacim, büyüklük derecesi” ve 6. anlamların “bir aşiretin münkasım bulunduğu oymakların beheri” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 4. “yol, ırmak, deniz kıyısı” ve 6. anlamın “uzaklık” benzetme yoluyla uzak anlama

geçmesiyle; 5. anlamın “kumaş için ölçü” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 5. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir. TS’de 7.anlam olarak verilen “destan” bir anlam genişlemesi değildir. Çünkü söz konusu anlam(tanım) ölçünlü Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. TS’de verilen örnek söz öbeği(boy boylamak) Dede Korkut Hikâyeleri’ne aittir.

123. Boyar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

124. Boyunluk

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

125. Bozukluk

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

126. Bölük

KT’de 8, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 4→3, 7→2, 8→4 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. “pay, hisse, sehm”, 3. “duvar, çit, perde gibi bir hâcizle ayrılmış bina vesaire kısmı, oda, daire”, 5. “alelîtlâk cemaat, sürü, guruh, fevç” ve 6. anlamın “memleketin bir kısmı, cihet, taraf” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS’de 5. anlamın “*mat.* on kuralına göre yazılan bir tam sayının, sağdan sola doğru üçer üçer ayrılan basamaklarından her biri üçlü takım” terimleşmesiyle anlam genişlemesi olmuştur.

127. Brik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

128. Buğday

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “bu bitkinin başaktan ayrılıp öğütülmesiyle elde edilen tanesi” ad aktarması yoluyla [bütün-parça] yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

129. Bulama

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS 1. anlamda “bulamak işi” sözlükbirimine ekli bağımlı biçimbirimin {+mA} anlamsal işlevlerine bağlı olarak yapılan geçici adlandırma sonucu sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

130. Bulgarı→Bulgari

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “dört telli” anlambirimciğin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

131. Buluş

KT’de 3, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 4. anlamın “*ed.* konu, duygu, düşünce ve hayalde başkalarının etkisinden sıyrılarak bunların işlenişinde yeni bir yol tutma” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

132. Burağan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “boram boram dönerek kar veya yağmurla karışık esen” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

133. Buru

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “bağırsakları kıvırıp koparır gibi” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

134. Burunduruk→Burunduk

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

135. Buz

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*sf.* çok soğuk bir etki uyandıran (şey veya kimse) (sıfat→ad)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözcükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

136. Bükme

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “bükülmüş kaytan veya iplik” deyim aktarması [doğadan-doğaya] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “*sp.* vücudun bir bölümünü yanındaki bölüm üzerine kıvrırma” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

137. Bürüm

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 1. anlamın “bürüme, katlama, katlayış” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

138. Büyüme

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “organizmanın bütününde veya bir bütünün bölümünde boyutların artması” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 2. anlamın terim olduğu belirtilmemiştir.

139. Caba

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “fazla olarak, fazladan, üstelik” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

140. Cahillik

KT’de 3, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “ilimden mahrumiyet, okumamış adamın hali” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 3. anlamın “gençlik, toyluk, deneyimsizlik yüzünden işlenen kusur” ad aktarması [sebeup-sonuç] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

141. Camadan

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “den. dört köşe yelkenleri boğarak yüzeylerini küçültme işi” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

142. Can

KT'de 5, TS'de 9 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2, 4→3, 3→6 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 5. anlamın “ruh gibi sevgili ve aziz dost, muhip” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 4. “kişi, birey” ve 5. anlamın “insanın kendi varlığı, özü” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 7. anlamın “Bektaşılık ve Mevlevilikte tarikat kardeşi” terimleşmesiyle; 8. “çok içten, sevimli, sevilen, şirin” ve 9. anlamın “yakınlık duygusu belirten bir seslenme sözü” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

143. Canfes

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “*sf.* bu kumaştan yapılmış” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

144. Carta

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

145. Cebeci

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “silah yapan, onaran ve bakımı ile görevli bulunan, savaşta ordunun silah ve cephanesini ulaştıran yaya” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

146. Cehîz→Cihaz

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 3. anlamın “cenazenin kaldırılması için iktiza eden kefen vesair malzeme” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

147. Cengâverlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

148. Cerrahlık

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “cerrahı ilgilendiren, cerrah gerektiren” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

149. Ceylan→Ceyran

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’de “ahu, karaca, gazal” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

150. Cılkava

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “kafasının tüyü parlak bir cins kurt” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

151. Cırcır

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. anlamın “pamuk kozalarının pamuğunu ve çekirdeğini birbirinden ayıran çırkık” terimleşmesiyle; 3. anlamın “fermuar” deyim aktarması yoluyla [doğadan-doğaya] uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 1. anlamın terimleştigi belirtilmemiştir.

152. Cibre

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

153. Cihannüma

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 2→1 şeklindedir.

154. Cincime

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişiklikleri; TS’de 2. anlamın “*sf. mec.* küçük ve sevimli (çocuk, kadın)” (ad→sıfat) sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle ve mecazlaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

155. Cirit

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “bu oyunda atılan değnek” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

156. Coşkunluk

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “coşup taşmış olan nehir vesairenin hali, taşkınlık” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

157. Curcuna

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. anlamın “sarhoş oyunu, yaygaralı ve gülünç hora” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 2. anlamın “alaturka müzikte hızlı bir usul” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. TS'de 2. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

158. Çabalama

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

159. Çağanoz

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “kabukların ön ayaklılar takımından, eti için avlanan, pavuryaya benzer” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

160. Çakı

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “denizçakısı” söz eksiltme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

161. Çakmakçı

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “tüfek ve tabanca çakmaklarını yapan ve onaran kimse” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

162. Çalışma

KT'de 1, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. “bir yapı elemanının yük altında biçim değiştirmesi, az veya çok zorlanması”, 3. “bünyesindeki suyun azalması veya çoğalması sonucu ağacın biçim ve boyutlarının değişmesi” ve 4. anlamın “bilimsel ve sanatsal amaçlı ürün” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. TS’de 2.,3. ve 4. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

163. Çalpara

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “hora teperken”, “tahtacıklar” anlambirimciklerininin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur. KT’de “şakşak” sözcüğü eş anlamlıdır.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın KT’de “çalpare” sözlükbirimi olarak ayrıca verilmesiyle TS’de sözlükbirim birleşmesi olmuştur.

164. Çan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

165. Çapak

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “madenler dövülürken etrafa sıçrayan ince, ufak parça” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

166. Çardak→Çartak

KT’de 4, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 1. anlamın “dört kemer teşkil eden ufak köşk ve revâk süsü” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

167. Çarpılış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

168. Çarşı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “üstü örtülü yahut açık” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

169. Çatırtı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “gevrek bir şeyin düşerken, kırılırken, yanarken veya sıkıştırıldığı vakit” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

170. Çavlı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “şahin” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

171. Çedik

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “terlik” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi oluşmuştur.

172. Çekiş

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “bir motorun çekme gücü” terimleşmesiyle, 3. anlam “ağız kavgası” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 2. anlamın terimleştiği belirtilemiştir.

173. Çektiri

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

174. Çene

KT’de 3, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→3 şeklindedir.

Anlam eşleşmeleri; KT’de 2. anlamın “baş bodoslamanın altındaki nihayetinden ileriye doğru çıkan dirsek” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 4. anlamın “köşe” halk ağzına geçmesiyle; 5. anlamın “*zool.* omurgasız hayvanlarda buna benzeyen yapı” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

175. Çerez

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 1. anlamın “yemekten ma’dûd olmayarak yemek arasında veya kahvaltıda yenen reçel, peynir, havyar, sardalye, yemiş gibi şeyler meze” TS’de 1. “asıl yemekten sayılmayan, peynir, zeytin vb. yiyecekler” ve 2. anlam “yemek dışında yenilen yaş veya kuru yemiş vb. şeyler” ile ifade edilmesiyle anlam ayrışmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

176. Çevgen

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “polo” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

177. ıgara→Sigara

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

178. ıkıkçı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “ameli cerrah, tk” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

179. ıkra

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

180. ıma

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam deŐişmeleri; KT’de 2. anlamın “gemiye yanaŐtırıp baŐlamak üzere baştan, kıçtan ve bordadan verilen palamarlar” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

181. Çırakman

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam deŐişmeleri; TS’de 3. anlamın “ırakma” halk aŐzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

182. ıvgar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “ift sürmekte veya araba çekmekte” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

183. Çiftçi

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “geçimini toprak ekerek sağlayan kimse, rençper”, KT’de 1. “öküz çiftiyle sapan sürerek toprağı işleyen adam, zürrâ’, harrâs” ve 2. anlam “kendi malı olmayan bir çiftlikte muayyen ücret almak mukavelesi ile işleyen adam” ile ifade edilmesiyle anlam birleşmiş ve sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

184. Çiğskin→Çiskin

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “şf. çiseleyen yağmurda hafifçe ıslanmış” sözcük türü değişerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

185. Çimçek

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

186. Çinli

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

187. Çitlembik

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “karaağaçgillerden düz kabuklu, kerestesi sert ve dayanıklı bir ağaç, çitlik, melengiç(celtis)” söz eksiltme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

188. Çocukcağız→Çocukçak

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri, 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “kendisine karşı şefkat ve acıma duyulan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

189. Çolaklık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “şelel, cezm” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

190. Çöğür→Çöğür(I), Çöğür(II)

Bu sözlükbirim TS'de iki ayrı sözlükbirim olarak belirtilmiştir.

Anlam eşleşmeleri; 1→1(II), 1→1(I)

1→1(II): TS'ye “maydanozgillerden” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

1→1(I): TS'ye “kısa saplı” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS(II)'de 2. anlamın “tohumdan yetişmiş küçük fidan” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

191. Çördek

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

192. Çukurluk

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “derinlik, umk” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

193. Dadılık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

194. Daire

KT'de 1, TS'de 7 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 1. anlamın “bir yapının konut olarak kullanılan bölümlerinden her biri, kat” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 2. “belirli devlet işlerini çevirmekle görevli kuruluşlardan her biri”; 3. “bu kuruluşların içinde çalıştıkları yapı”; 4. “bir yapı veya gemide belli bir işe ayrılmış bölüm” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçerek; 5.anlam “soyut kavramlarda belli sınır, ölçü” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle; 6. anlamın “*mat.* bir çemberin içinde kalan düzlem parçası” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

195. Dal→Dal(I)

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “kol, bölüm, brans” deyim aktarması [doğadan-doğaya] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “*biy.* canlıların bölümlenmesinde, sınıfların bir araya gelmesiyle oluşan birlik, şube” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam değişimi olmuştur.

196. Dalga

KT'de 1, TS'de 10 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. “sıcak, soğuk, moda için belli bir süre etkili olan dönem”, 3. “bir yüzeydeki kıvrım” ve 4. anlamın “saçların kıvrım genişliği” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 5. “*argo.* gizli iş, dalavere”, 6. “*argo.* esrar, eroin vb. uyuşturucu maddelerin verdiği keyif durumu”, 7. “*argo.* dalgınlık”, 8. “*argo.* geçici sevgili”ve 9. anlamın “*argo.* geçici aşk ilişkisi” argolaşmasıyla; 10.

anlamın “fiz. titreşimin bir ortam içinde yayılma hareketi” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

197. Dalyan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

198. Damat

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlam “evlenmekte olan bir erkeğe, evlenme töreni sırasında verilen ad, güveyi” benzetme yoluyla yakın anlama geçerek sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

199. Danışık

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri, TS’de 1. anlamın “olmayan bir durumu varmış gibi göstermek veya olduğundan başka anlatmak için önceden yapılan anlaşma, muvazaa” KT’de 1. “müzakere, müşavere, istişare” ve 2. anlam “mukavele, muvafakat, ittifak” ifade edilmesiyle anlam birleşmiş sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

200. Dar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

201. Darlık

KT’de 4, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→3, 4→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “dar mahal, tengnâ” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

202. Davacılık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

203. Davul

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'de "bateri" eş anlamlı sözcüktür.

204. Dayılık

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın "kayırcılık" mecazlaşma yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

205. Dede

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. anlamın "büyük peder, cet" TS'de 1. "babanın veya annenin babası, büyük baba, büyük peder" ve 2. anlamın "büyük babadan başlayarak geriye doğru atalardan her biri" ile ifade edilmesiyle anlam ayrılmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

206. Defterdarlık

KT'de 2, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→4, 2→1, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın "el-yevm bir vilâyetin umûr-ı mâliyyesini idare eden zatın sıfat ve görevi" TS'de 1. anlam "defterdar olma durumu" ve 3. anlam "defterdarın görevi" ile ifade edilmesiyle anlam ayrılmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. TS'de 2. anlamın "defterdarın makamı"

ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

207. Değirmencilik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

208. Delikanlı

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TSde 3. anlamın “*ünl.* gençlere bir seslenme sözü(ad→ünlem)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

209. Delilik

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 1. “deli adamın hâl ve sıfatı” ve 2. anlamın “gayrimankul fiil ve hareker veya söz”, TS’de anlam “deli olma durumu veya delice davranış, cinnet” ile ifade edilmesiyle anlam birleşmiş sözlükbirimde anlam değişimi olmuştur.

210. Demirbaş

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam değişimleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*sf.* bu nitelikte olan(ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

211. Deniz

KT’de 3, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2 şeklindedir.

KT’de “bahir, yem, derya” eş anlamlı sözcüklerdir.

1→1: TS’de “tuzlu su kütlesi” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “dalga, telâtum-ı emvâc, fırtına” kaybolmasıyla anlam daralması; TS’de 3. anlamın “aydaki düzlükler” terimleşmesiyle; 4. “*mec.* geniş alan” ve 5. anlamın “*mec.* sınırsız genişlik, çokluk, yoğunluk” mecazlaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

212. Depozito

Her iki sözlükte ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→1 şeklindedir.

2→1: TS’ye “bir taahhüt sırasında” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “kabıyla birlikte satılan bir malın kabı için alınan ve kap geri getirildiğinde alıcıya verilen para” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

213. Dere

KT’de 2, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→3, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “bu akarsuyun yatağı” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla, 4. anlamın “damlarda yağmur sularını toplayarak oluğa veren çinko veya kiremit yol” deyim aktarması [doğadan-doğaya] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

214. Derinti

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

1→2: KT’de “derme çatma şey” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “öteden beri devşirilmiş gayr-i gayrimuntazam ve işe yaramaz asker” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam

daralması; TS’de 1. “toplantı” ve 3. anlamın “insan kalabalığı, güruh” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

215. Deruhte

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “uhdesine alma, taahhüt etme” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

216. Dâstân→Destan

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: TS’ye “tarih öncesi tanrı, tanrıça ve kahramanlarla ilgili olağanüstü olayları konu alan şiir” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 3. anlamın “*ed.* Çağdaş Türk edebiyatında biçim ve içerik yönünden, geleneksel destanlardan ayrılık gösteren uzun kahramanlık şiiri” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

217. Deve

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “cemel, ibil, şütür” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

KT’de “binilen ve et ve sütü yenen maruf büyük hayvan” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur

218. Devletli

Her iki sözlükte ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

219. Deyyus

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlam “*ünl.* (de’yyus) bir sövgü sözü (ad→ünlem)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

220. Diken

KT’de 4, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→3, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT’de “şevk, hâr” eş ve yakın anlamlı sözcükleridir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “bazı bitkilerin dal, yaprak, meyva kabuğu vb. bölümlerinde ve bazı hayvanların derisinde bulunan sert, ucu sivri ve batıcı çıkıntılardan her biri” KT’de 1. “bazı nebatta bulunan sivir ve batar iğne, şevk, hâr” ve 3. anlamın “arı ve akrep gibi hayvanat iğnesi” ile ifade edilmesi ile anlam ayrışmışmasıyla; KT’de 4. anlamın “*mec.* mani, engel, hail” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

221. Dikme

KT’de 2, TS’de 7 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→6 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “ahşap yapılarda pencere ve kapı yanlarına dikilen direklerden her biri” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “*mec.* bir evde aileyi sürdürecektek çocuk” mecazlaşmasıyla; 4. “*hık.* ağaç, direk” ve 5. anlamın “*hık.* Fidan, yeni dikilmiş fidan” halk ağzına geçmesiyle; 7. anlamın “*mat.* Dikey olan doğru veya düzlem, amut” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

222. Dilcik

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “dılak, bızır” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 1. “*bot.* Buğdaygillerde, yaprak ayası ile yaprak kınının birbirinden ayrıldığı yerde bulunan sivri uçlu, küçük, saydam çıkıntı”

ve 3. anlamın “*zool.* Böceklerin ağzında küçük dilin önünde bulunan bölüm” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

223. Dilsiz

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*mec.* ses çıkarmayan, sessiz olan (kimse)” mecazlaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

224. Dinme

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

225. Dirayetsizlik

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “iktidarsızlık, beceriksizlik” eş ve yakın anlamlı sözcükleridir.

226. Dirim

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “yaşama gücü” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

227. Dival

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

228. Dizdar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “kale bekçisi” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

229. Doğrama

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: TS'ye “metak veya plastik bölmeleri” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

230. Doğu

KT'de 2, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. anlamın “viladet yeri, mevlit, vatan, maskat-ı re's” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 2. “bulunulan yere göre güneşin doğduğu yönde kalan bölge” ve 4. anlamın “*astr.* Güneş'in 21 Mart ve 23 Eylül'de doğduğu yön” terimleşmesiyle; 3. anlamın “*sf.* bu yönle ilgili (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

231. Dolak

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. “baş örtüsü, yazma” ve 3. anlamın “boyun atkısı” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

232. Dolap

KT'de 9, TS'de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 3→1, 5→4, 7→6 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. “her nevi döner çark, çıkırık”, 4. “selâmlık ile harem arasında eşya alıp vermeye mahsus dolap ki veren ile alan birbirini göremez, dönme dolap”, 6. “*mec.* İdâre-i umûr, temşiyeye-i umûr”, 8. “bir cins küçük meşe

direği” ve 9. anlamın “kurulmakla veya kolu çevirmekle çalan çalgı kutusu” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

TS’de 3. anlamın “dönme dolap” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 5. anlamın “*tiy.* orta oyununda sahnede dükkân veya ev olarak kullanılan dekor” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

233. Dolma

KT’de 3, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 3. anlamın “bir şeyin içine doldurulan madde” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 3. anlamın “*sf.* doldurularak yapılan” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*argo.* yalan, hile, dalavere” argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

234. Doluş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

235. Dondurma

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

236. Dostluk

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “dostça davranış” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

237. Döküm

KT’de 1, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. “kumaşın dökümlü olma niteliği” ve 3. anlamın “bir şeyi ayrıntılı olarak ortaya koyma” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 4. anlamın “dökülme zamanı” ‘yaprak dökümü’nden eksiltme ile yakın anlama geçmesiyle; 5. anlamın “*sf.* kalıba dökülme yoluyla yapılmış” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

238. Dönüş

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşlemeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “*sp.* Oyuncunun bir hareketini yerden kesmeden yaptığı dönme hareketi” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

239. Döven→Düven

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için kullanılan”, “önüne konulan atlarla çekilen”, “kızak biçiminde araç” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

240. Duba

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

241. Dulluk

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

242. Durma

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “eğleşme, eğlenme, tevakkuf” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

243. Duş

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “bu işi yapmaya yarayan alet” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle anlam genişlemesi olmuştur.

244. Düdük

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. “vapur ve demiryol lokomotifleri gibi makinelerin buharla ses çıkardıkları ince boru” ve 3. anlamın “uzun içi boş şey” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS’de 2. anlamın “taşıtlarda karşı tarafı uyaran korna” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “*sf. argo.* akılsız, boş kafalı” argolaşmasıyla ve sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

245. Dükkâncı

İki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

246. Dürpi→Törpü

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “bir şeyin yüzündeki pürüzleri gidermek, düzgünleştirmek için kullanılan kısa, ince, pürtüklü eğe” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

247. Düş

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “uykudayken zihinde beliren olayların, düşüncelerin bir bütünü” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 2. “*mec.* gerçekleşmesi istenen, beklen şey, imge, hayal” ve 3. anlamın “*mec.* gerçekleşmesi istenen şey, umut” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

248. Düşüklük

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmesi; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmesi; KT’de 2. anlam “kusur, noksan, rabitasızlık” anlam kaybolmasına uğramış sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS’de 2. anlamın “kurallara uymama durumu” deyim aktarması [somutlaştırma] yoluyla uzak anlama geçmesiyle; 3. anlamın “*mec.* Adilik, bayağılık, seviyesizlik” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

249. Düzen

KT’de 3, TS’de 9 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→6 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 3. anlamın “uydurma söz, sanî’a” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. “soyut ve somut nesnelere bir sıraya, bir hedefe, bir amaca göre sıralanması”, 3. anlam “yerleştirme, tertip” ve 4. anlamın “bir devletin belli başlı ilkeleri bakımından yönetimde tuttuğu yol, yönetim biçimi, rejim” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 5. anlamın “*mec.* dolap, hile” mecazlaşmasıyla; 7. anlamın “*sos.* toplumsal bir yapı içinde öğelerin bütüne, bütünün öğelere ve öğelerin birbirlerine göre ilişkileri” terimleşmesiyle; 8. “*hlk.* alet, edevat takımı” ve 9. anlamın “*hlk.* bez dokuma tezgâhı” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

250. Ebelik

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “çocuk oyunlarında ebe olma durumu” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

251. Eczacı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

252. Edepsizlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

253. Efe

KT’de 1, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “ağabey” ve 3. anlamın “kabadayı” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 4. anlamın “tar. kaptan” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

254. Efsane

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “şöhret bulup dillere düşen vak’a ve hâl, dâsitân” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 1. anlamın “ed. eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâye, söylence” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

255. Eğe

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

256. Eğirme

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “iğ ile bükme” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

257. Eğrilik

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “adem-i istikâmet, hile” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

258. Ejder

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “büyük yılan” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

259. Ekin

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “kültür, hars” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

260. Eksiklik

KT’de 4, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→4 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 1. “nakıs ve natamam olma”, 2. “nakıs bir şeyin tam olmak için iktiza eden miktar” ve 4. anlamın “fikdan” TS’de 1. anlam “eksik olma durumu, eksik olan miktar, noksan, nakisa, fikdan” ile ifade edilmesiyle

sözlükbirimde anlam daralması; KT’de 3. anlamın “ayıp, kusur, noksan” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

261. Ekşime

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

262. Elçi→İlçi

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 1. anlamın “bir memleket veya devlet tarafından diğeri nezdine gönderilen vekil, resul, sefir” TS’de 1. “bir devleti başka bir devlet katında temsil eden kimse, sefir” ve 2. anlam “bir uzlaşma sağlamak veya iş bitirmek için birinin yanına gönderilen kimse” ile ifade edilmesiyle anlam ayrılmış; TS’de 3. anlamın “*din.* yalvaç, peygamber, resul, nebi” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

263. Elleme

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*şf.* seçilmiş, iyi (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

264. Elmacı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

265. Em

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “müdâvât” eş anlamlı sözcüktür.

266. Emektarlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

267. Emme

KT’de 1, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlam “boruda akansivinin oluşturduğu çekiş”, 3. anlam “bir deponun böyle bir çekilme ile doldurulma işlemi”, 4. anlam “fiz. soğurma”, 5. anlam “*tekno.* petrol ile ilgili işlemlerde bir akışkanın çekilişi” terimleşerek sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 1. ve 3. anlamda sözcüğün terim olduğu belirtilmemiştir.

268. En

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “kumaş ve mensucat arzı” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

269. Encam

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlam “*mec.* gelecek” mecazlaşarak sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

270. Endişe

KT’de 3, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2, 3→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 4. anlam “korku” ad aktarması [neden-sonuç] yoluyla yakın anlama geçerek sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

271. Engebe

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

272. Enfluenze→Enflüanza

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “nöbetli ve şiddetli nezle suretinde” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

273. Ense

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “boyun üstü”, “kafa” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

274. Er

KT'de 3, TS'de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→5, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 3. anlamın “*sıf.* kahraman (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*ask.* Rütbesiz asker” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

275. Erim→Erim(I)

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. “erme, vusul” ve 3. anlamın “fal açma, tefe”ül, istihare” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

276. Esirci

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

277. Eskillik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

278. Esmerlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

279. Esvaplık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

280. Eşekçilik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “merkeple taş toprak vesaire taşımak sanatı” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

281. Eşme(I), Eşme(II)→Eşme

KT'de iki ayrı sözlükbirim TS'de aynı sözlükbirimde gösterilmiştir.

Anlam eşleşmeleri; KT'de Eşme(I) “eşmek fiili”, Eşme(II) “kumsal yerde nebe'an eden su pınarı” şeklinde tanımlanmış olan sözlükbirimin TS'de Eşme “1. eşmek işi, 2. *hık.* kaynak pınar” şeklinde tanımlanmasıyla sözlükbirim birleşmesi olmuştur.

282. Eter

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 1. “*kim.* oksijenli asitlerin alkollerle birleşmesinden oluşan sıvılar” ve 3. anlamın “*kim.* bir tür organik yağ çözücü” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

283. Ev

KT’de 4, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→4, 4→5 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “küçük parçalara münkasım bir şeyin beher kısmı, hane” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; KT’de 1. anlamın “nev’-i beşerden beher ailenin ayrı olarak ikametine mahsus mahal ki taş ve keresteden veya tahtadan olur” TS’de 1. “yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı” ve 2. anlam “bir kimsenin ya da ailenin içinde yaşadığı yer” ile ifade edilmesiyle anlamın ayrışmış; TS’de 3. anlamın “evin iç düzeni, eşyası vb.” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

284. Evlatlık

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın ”küçük yaştan beri eve alınıp yetiştirilen kimse” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “huk. birinin yasayla evlat hakkı tanıdığı kimse” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

285. Eyerci

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “saraç” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “bir büyük dairede at takımlarına memur adam, saraç başı” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

286. Ezgi

KT’de 1, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; 2. anlamın “*müz.* Bir müzik parçasında baştan sona kadar belirli yerlerde tekrarlanan ses dizisi” terimleşmesiyle; 3. “*mec.* Kulağa hoş gelen ses veya söz dizisi” ve 4. anlamın “gidiş, yol, tarz, tempo” mecazlaşmasıyla; 5. anlamın “*hlk.* üzüntü, sıkıntı” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

287. Fâ

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “bu sesi gösteren nota işareti” fa işaretinden eksiltme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

288. Fakfon

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

289. Falcı

Her iki sözlükte de birer anlam bulunmaktadır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’de “geçim yolu yapan kimse” anlambirimciğinin eklenmesi ile sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

290. Faraş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

291. Farmason

Her iki sözlükte de birer anlam bulunmaktadır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT’de “Avrupa’da meşhur bir tarikate mensup adam” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

292. Fasulye

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. anlamın “maruf sebze ki tazesini kabuğuyla beraber kurusu tane olarak yenip mevâdd-ı mugazziyedendir. Barbunya, çalı, ayşekadın, yer fasulyesi vesair envaı vardır.” TS'de 1. “fasulyegillerden barbunya, çalı, ayşekadın, horoz vb. türleri bulunan bitki” ve 2. anlam “bu bitkinin sebze olarak yararlanılan yeşil ürünü ve kuru tohumları” ile ifade edilmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

293. Fayrap

KT'de 1, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→4 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 1. anlamın “bir istim kazanının, istim oluşturacak şekilde yanar durumu” terimleşmesiyle; 2. “*argo*. Herhangi bir şeyi veya işi hızlandırma” ve 3. anlamın “*argo*. kapı, pencere, giysi vb.ni açma, çıkarma” argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS'de 1. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

294. Fedakârlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: “fedakâr adamın hal ve sıfatı” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

295. Felâket

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: “musibet, afet, dâhiye, belâ-ı azîm” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “*sf.* çok kötü (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

296. Fener

KT’de 4, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: KT’de “*vesair mahallelerde gece vakti sefâ’ine ta’yîn-i mevki’le te’mîn-i seyr ü sefer için merkûz direkler ve kaleler ile dubalar üzerinde sabit veya döner şimşekli meş’al*” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişmeleri; KT’de 3. “saat çarklarını işletir iki ucu milli uzun ve dar alet” ve 4. anlamın “*mec.* halatın ucuna yapılan düğüm” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 3. anlamın “tepesinden kulplu kahveci tepsisi” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

297. Fer

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “ziynet, süs, revnak” ve 3. anlam “tantana, debdebe, şan ve şevket” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS’de 2. anlamın “gözlerdeki canlılık” gözün ferinden eksiltme ile yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “güç, kuvvet, nüfuz” mecazlaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

298. Ferahlık

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: “tevesü, küşâdegî” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “sevinç, şâdî, mesrûriyyet, küşâyış” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

299. Ferda

Her iki sözlükte ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: KT'de “kıyamet”, “mahşer”, “ahiret” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

300. Fermene

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “harçla işlenmiş esnaf vesaire takımına mahsus her nevi elbise” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

301. Ferz

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

302. Fetvahane

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 1. anlamın “müftünün makamı” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

303. Fıçı

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. “*mec.* şarap fıçası” ve 3. anlamın “gemilere tahmin olunan hamulenin misâha-i hacmiyyesini tayin için kullanılan bir mikyastır ki beş kadem mûka’abına ve sekiz fıçı hacmi bir tona misâha-i hacmiyyesine muadildir” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 2. anlamın “*sf.* bu kabın alabileceği miktarda olan (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

304. Fındık

KT’de 1, TS’de 3 anlamı vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. “kayingillerden, kuzey yarım kürenin ılık yerlerinde ve yurdumuzun genellikle Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen, boyu 6-7 m, yaygın tepeli bir ağaççık (*corylus avellana*)” ve 2. anlamın “bu ağacın sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı bir ürünü” KT’de 1. anlamın “maruf meyve ki katı ve sert bir kabuk içinde yuvarlak veya mustatilce bir lübbü vardır ve yabanî bostânîsi olur” ile ifade edilmesi ile anlam ayrışmış; TS’de 3. anlamın “*argo. hileli zar*” argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

305. Fırkateyn

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “korvetten büyük ve bataryasında 50 ilâ 75 topu hav, ahşap” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

306. Fışlı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “ipek kumaşinki” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

307. Fidan

KT’de 4, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; 3. “düz ve doğru ağaç dalı” ve 4. anlamın “ağacın kökünden çıkan sürgün” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

308. Fildekoz

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “bundan örme şeyler” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

309. Filo

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “aynı tür yük taşıyan ticaret gemilerinin veya kara taşıtlarının bütünü” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “*argo. bit*” argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

310. Firkete

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “U biçimindeki” ve “çengelli iğne” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

311. Fişne→Vişne

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “gülgillerden” anlam birimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “bu ağacın genellikle reçel ve şerbet yapılan, kırmızı renke ekşimtirak meyvesi, ekşi kiraz” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

312. Fodlacı

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 1. anlamın “imaret yemeklerini yapan veya gezdirip satan adam” TS’de 1. “evlere fodla dağıtan kimse” ve 2. anlam “fodla ile geçinen kimse” ile ifade edilmesi ile anlam ayrılmış ve sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

313. Francala

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

314. Fulya

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de "Gedik Ahmet Paşa tarafından getirilen" anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS'ye "bu bitkinin zerrin ve nergis adlarıyla anılan güzel çiçekleri" anlam birimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

315. Gaddarlık

KT'de 3, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de "zulüm", "sitem", "cefakâr" eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; 2. "vefasızlık, emniyeti suiistimal, hıyanet" ve 3. anlamın "pek pahalı satanın hâli, soyuculuk" kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

316. Galbur→Kalbur

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

317. Galeta

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de "peksimet" anlambirimciğinin eksilmesi ile sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

318. Gardiyan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “kolcu, muhafız, nöbetçi” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

319. Gâvurluk

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2 şeklindedir.

1→1: KT'de “küfür” anlam birimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

3→2: TS'de “merhametsizlik”, “insafsızlık”, “gaddarlık” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “dîn-i İslâm'ın gayrı dinle tedeyyün” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

320. Gaz

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2, 4→4 şeklindedir.

1→1: TS'ye “bu kabın iç yüzeyinin her noktasına basınç yapma özelliğinde olan madde” anlambirimciğinin eklenmesiyle eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

4→4: KT'de “ışık” ve “çırağ” eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “maden kömürünü yakarak hâsıl olan ve borularla şehrin her tarafına neşirle iş'al olundukta sokak ve hanları tenvire yarayan ağır kokulu bir cism-i tayyar” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS'de 3. anlamın “sindirim borusunda ağızdan yutulan hava ile mayalanma sonucu oluşan uçucu maddelerin karışması” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle; 5. anlamın “doğal gaz” eksiltme yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

321. Gazel→Gazel(II)

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'de “kuruyup, dökülen” anlambiriciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

322. Gazoz

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “bazı hamızlardan” ve “köpürücü şerbet” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS'ye “karbon asidi”, “basınçlı hava ile şişelere doldurularak yapılan” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

323. Gecikme

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'de “teehür”, “rötar” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

324. Geçme

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

2→2: KT'de “yivli” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişimleri; KT'de 3. anlamın “birbirine girerek kapanan veya vida ile takılan, boğmaklı” kaybolması ile sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS'de 3. anlamın “*sf.* çakılmış, yapıştırılmış veya lehimlenmiş olmayıp gerektiğinde sökülebilecek biçimde parçaları birbirine takılıp kenetlenmiş olan (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

325. Gelür→Gelir

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “irat”, “varidat” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “bir ekonomik birimin belli bir süre içinde kazandığı ücret, aylık, kira vb., varidat, irat” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 2.anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

326. Gemicilik

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlam “gemi endüstrisi” sözlükbirime ekli bağımlı biçimbirimin {+IİK} anlamsal işlevlerine bağlı olarak yapılan geçici adalandırma ile anlam genişlemesi olmuştur.

327. Gerdan

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “alelumum boyun” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS’de 2. anlamın “şişmanlarda çenenin altındaki tombulluk” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “kesim hayvalarında boyun” deyim aktarması [insandan-doğaya] yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

328. Gergedan

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “sıcak ülkelerde yaşayan”, “kalın derili”, “saldırgan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “gergedanın burnundaki boynuzu ki kılıç vesaire kabzası ve fincan zarfı vesaire olur” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

329. Getirme

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

330. Gevezelik

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “boşboğazlık”, TS'de “lafazanlık” eş anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. anlamın “çok ve münasebetli ve münasebetsiz söyleme, ağız gevşekliği, boşboğazlık” TS'de 1. “geveze olma durumu, zevzeklik, lafazanlık” ve 2. anlam “düzensiz, gelişigüzel konuşma ve yazma” ile ifade edilmesi ile anlam ayrılmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

331. Geyik

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “zaby”, “ahu” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “*argo.* karısının veya bir kadın yakınının ihanetine uğramış erkek” argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

332. Gıcık

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “boğazda duyulan” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “*zool.* beyaz renkli, dağlıç koyununa benzer vücut yapısında, kuyruğu son omurlara kadar yağ kitlesi ile kaplı bu nedenle alt kısmı yuvarlakça görünen, kaba, karışık, Yapağılı bir koyun türü” terimleşmesiyle; 3. anlamın “*sf. argo.* sözleriyle, davranışlarıyla karşısındakini kızdıran, sinirlendiren, kızdıran, sıkan (kimse) (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirip argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

333. Gırtlak

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “boğazdaki iki borudan teneffüse mahsus olanı” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur. KT'de “kasabe”, “kabetü'r-ri'e” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir. TS'de “ümük”, “imik”, “hançere” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. “*mec.* yiyip içme” ve 3. anlamın “*mec.* ses rengi, yapısı” mecazlaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

334. Gidi

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→3, 2→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “pezevenk”, “kaltaban” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

2→1: KT'de “ma'nâyı aslîsinden ve sarfınazarla çıkışma ve hafif bir şetm” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “*sf. hlk.* bir şeye duyulan özlem ve isteği belirtmek için kullanılan bir söz” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle ve argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

335. Giray

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “Moğolca müstahak ve şâyeste manasına olup” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

336. Giriş

KT'de 3, TS'de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

2→2: TS'de “methal”, “antre” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; KT'de 3. anlamın “şürû', mübaşeret, ibtidar” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 3. “*ed.* Bir eserin konusunu tanıtarak kolay kavranmasını sağlayan, ön sözden sonra yer alan bölüm, methal”, 4.

“bir anlatımda gelişme bölümüne hazırlık yapmayı sağlayan bölüm, girizgâh”, 5. anlamın “bir bilime hazırlık amacıyla yazılan eser” ve 6. anlam “müz. bir müzik parçasında baştaki bölüm, methal” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 4. ve 5. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

337. Giyme

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

338. Göcen→Göçken

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. “benekli tavşan” ve 3. anlamın “kır sansarı” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS’de 2. “kedi, köpek yavrusu” ve 3. anlamın “domuz yavrusu” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

339. Gök

KT’de 1, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

1→1: KT’de “sema”, “felek”, “asuman”, “siphr”; TS’de “uzay”, “sema”, “asuman”, “feza” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; KT’de 1. anlamın “yerin gözle görülebilen ufuklardan itibaren yukarıda kubbenin içi gibi görülen şey ki boşluktan yani fezâ-i nâ-mütenâhîden ibaret olup mücerret arada bulunan havanın terakümünen açık mavi görünür ve bulut denilen bulut denilen buhârâttan hali olduğunda gündüzün ziyâ-i şemsle münevver ve gece nücûm-ı kesîre ile müzeyyen bulunur” TS’de 1. “içinde gök cisimlerinin hareket ettiği sonsuz boşluk” ve 2. anlamın “yeryüzü üzerinde mavi bir kubbe gibi kapanan boşluk, sema” ile ifade edilmesi ile anlam ayrışmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. TS’de 3. anlamın “gökyüzünün, denizin rengi, mavi veya yeşile çalan mavi” gök renginden eksiltme yoluyla uzak anlama

geçmesiyle; 4. anlamın “*sf.* bu renkte olan (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle; 5. anlam “*sf. hlk.* olgunlaşmamış” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

340. Gömlek

KT’de 3, TS’de 9 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→3, 2→4, 2→5, 3→8 şeklindedir.

1→3: KT’de “ekseriya dizden yukarı kalıp bazen de ayağa kadar uzanan beyaz bezden çamaşır” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

2→4: TS’ye “kitap kapağına geçirilen” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

2→5: TS’ye “beyaz ışık sağlamak için lambanın üzerine geçirilen amyanttan” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

3→8: TS’de “göbek” eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişimleri; TS’de 1. “vücudun üst kısmına giyilen kollu veya yarım kollu, yakalı giysi”, 2. “kadınların giydikleri ince kumaştan yapılmış, kolsuz, yakasız iç çamaşırı, kombinezon” ve 6. anlamın “dosya kartonu” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle; 7. anlamın “memeli hayvanlarda bağırsakları dıştan saran yağlı zar” terimleşmesiyle; 9. anlamın “*mec.* basamak, kat, derece” mecazlaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

S’de 7. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

341. Gönülsüzlük

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→1 şeklindedir.

2→1: KT’de “kehren iş görme” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişimleri; KT’de 1. anlamın “kibirsizlik, gönül alçaklığı” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

342. Görgü

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

1→2: KT’de “tecrübe”, “deneme”, “âzmâyîş” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “bir toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik davranışları, terbiye” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “görmüş olma durumu” görgü tanığından eksiltme yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

343. Görümce

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

344. Göt

KT’de 3, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 2→1, 3→4 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 3. anlamın “kaba et, kış, popo” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur

345. Göyük

KT’de 4, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 4→2 şeklindedir.

4→2: KT’de “sıtma”, “humma”, “nöbet” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. “kaynayan şeyin köpüğü” ve 3. anlamın “*mec.* Yanık, keder, yeis, sûz u güdâz” kaybolmasıyla eşleşmede anlam daralması olmuştur.

346. Gözcülük

KT’de 3, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. “nöbetçilik” ve 3. anlamın “casusluk” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur. TS’de 2. anlamın “*hlk.* göz bilimci” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

347. Gözgi→Gözü

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

348. Gulgule

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “ağzı dar bir kaptan bir mayı dökülürken çıkardığı ses” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

349. Gusülhane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “şer’an icap eden” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

350. Güçlük

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “zaruret, yokluk, fakr” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; KT’de 1. anlamın “su’ûbet, usret, zahmet, müşkül olma” TS’de 1. “güç olan bir şeyin niteliği” ve 2. anlam “ağır ve yorucu emek, zahmet ve meşekkat” ile ifade edilmesi ile anlam ayrışmış; 3. anlamın “engel, pürüz” mecazlaşmasıyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

351. Gül

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 1. anlamın “maruf çiçek ki küçük ve dikenli bir ağaçta olup şeklinin ve kokusunun güzelliğiyle meşhur ve beyne’ş-şu’arâ bülbülün dil-dâdesi olmakla mütevâtirdir. Pek çok envayı vardır.” TS’de 1. “gülgillerin örnek bitkisi” ve 2. anlam “bu bitkinin katmerli, genellikle kokulu olan çiçeği” ile ifade edilmesiyle anlam ayrılmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur

352. Gülme

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “kahkaha” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

353. Gümrahlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “doğru yolu kaybetmiş adamın hali” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur. TS’de “bolluk”, “sıklık”, “gürlük” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

354. Günah

KT’de 1, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “amel”, “ism”, “cürüm” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. “acımaya yol açacak kötü davranış” ve 4. anlamın “kabahat, hafif suç” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “sorumluluk, vebal” ad aktarması [neden-sonuç] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

355. Günlük→Günlük(II)

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “buhur”, “kündür”, “lübân” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

356. Gürle→Gülle

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*sp.* Atletizm yarışmalarında atılan, pirinç veya prinçten daha sert bir maddeden yapılan, erkekler için 7,257 kg, kadınlar için 4 kg olan madeni küre” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

357. Güveniş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

358. Güzergâh

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “memer”, “yol” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “yol boyu” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

359. Haberci

KT’de 1, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “muhibir, ihbar eden kimse” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “*mec.* bir durumun bir olayın belirtileri” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*tar.* karakulak” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

360. Hacamatçı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

361. Haç

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “salip”, “çelîpâ”, “istavroz” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

362. Hadım

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

363. Haham

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “kâhin” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

364. Hakan

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “Osmanlı padişahlarına verilen unvan” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

365. Hakimlik

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

366. Haksızlık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

367. Halıcı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

368. Halvethane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

369. Hamlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

370. Hamursuz

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “Yahudilerin yapıp yedikleri” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

371. Hanedanlık

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “kapısı gelene geçene açık olmaklık, misafirperverlik, mükrimlik” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

372. Harabatılık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “sarhoşluk”, “pejmürdelik”, “sefilâne”, “israf”, “sefahat” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

373. Haraççı

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

1→2: “Vaktiyle teba’a-i gayri müslimenin bedel-i askerî makamında verdikleri” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “bir yerden veya bir kimseden zor kullanarak para sızdıran kimse” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

374. Harçlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

375. Harmancı

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “tütün yapraklarını harman eden amele” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

376. Hartuç

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

377. Hasırcı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “odalara döşeyen adam” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

378. Hastane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “bîmâristân” eş anlamlı sözcüktür.

379. Hatırşinâşlık→Hâtırşinâsî

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “kimsenin gönlünü kırmama” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

380. Havan

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3, 3→2 şeklindedir.

381. Havlama

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

382. Havyar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “siyah ve leziz bir mâtde-i mugazziye ki Rusya'dan çıkar” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

383. Haydut

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “dağ hırsızı” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur. TS'de “eşkiya”, “şaki” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “*tkz.* yaramaz, sevimli çocuk” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

384. Haymana

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “*hlk.* tembel” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

385. Hayvanlık

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “idraksizlik”, “akılsızlık” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “*mec.* hayvanca davranma” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

386. Hazırcı

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “*mec.* emek harcamadan her şeyi hazır olarak elde etmek isteyen kimse” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

387. Hazırlap

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “*mec.* başkası tarafından hazırlanmış, sağlanmış emeksiz, külfetsiz” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

388. Hekimlik

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “fenn-i tıb” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

389. Helvacı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “dükkânında veya sokakta gezdirerek” anlambirimciğinin kaybolmasıyla eşleşmede anlam daralması olmuştur.

390. Hempa

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “ayaktaş” ve “refik” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

391. Hemşehri

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*ünl.* ‘arkadaş, ahbap’ anlamında bir seslenme sözü (ad→ünlem)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

392. Hergele→Hargele

KT’de 4, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. “bu hâlde bulunan yani alışmamış hayvan, hayvan sürüsü” ve 4. anlamın “bir iş göremez hademe kalabalığı” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

393. Hevenk

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “yaş meyve ve sebze” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

394. Heykeltıraş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

395. Hıçkırma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

396. Hırçınlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “inatçılık”, “titizlik”, “sertlik”, “terslik” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

397. Hısımlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

398. Hikâyeci

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “sergüzeştler nakletmeyi seven” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur. KT'de “masalcı”, “râvî”, “nâkil” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

399. Hindi

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “boyun ve başı çıplak, parlak ve esmer tüylü” anlam birimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “*sf. hlk.* aptal, şaşkın (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama ve halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

400. Hizmetçi

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “belli bir ücretle ev işlerini yapmak için tutulan kadın” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

401. Hokkabazlık

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de anlamın “el çabukluğuyla oyunlar yapan adamın hâl ve sanatı ‖mc. Hilekârlık, dolandırıcılık”, TS’de 1. “hokkabazın yaptığı iş” ve 2. anlam “*mec.* yalan dolanla görülen iş” ile ifade edilmesiyle anlam ayrılmış, sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

402. Hoş-âb→Hoşaf

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “ki soğuk olarak yemeğin ahirinde buna mahsus geniş kaşıkla içilir” anlam birimeğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur. TS’de “komposto” eş anlamlı sözcüktür.

403. Huda

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “efendi, sahip” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

404. Humbara

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “topraktan yuvarlak zarf ki içine akçe atmak için bir tarafında yarığı olup çocuklar para biriktirmek için kullanırlar ve

nihayetinde onu kırarak akçeyi alırlar” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

405. Humbarahane

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: “kumbarahane” eş anlamlı sözcüktür.

2→2: TS’ye “1739’da açılan ilk Türk askerî okullarından biri” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

406. Hurdacı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: “hırdavatçı”, “çerçi” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

407. Huy

KT’de 3, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT’de “hulk”, “tabiat”, “cibilliyet”, “sirişt” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

2→2: KT’de “âdet”, “mutat” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; KT’de 3. anlamın “kötü alışma, sû” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

408. Hükümdarlık

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “meliklik”, “şahlık”, “padişahlık”, “saltanat” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “hükümdarla yönetilen ülke” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

409. Hünkâr

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “hükümdar”, “padişah”, “sultan” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “evliyâ’-i kiramdan bazı zevata dahi itlak olunur” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

410. Hüzam

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “segâh makamında” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

411. İhlamur

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2, 1→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de anlamın “kerestesi güzel cilâ almakla marangozlukta istimal olunan ve çiçeği haşlanıp terlemek için içilen maruf bir ağaç ki çiçeği güzel kokar, şecer-i zîzîfûn”, TS’de 1. “ıhlamurgillerden, kerestesi beğenilen, büyük bir gölge ağacı”, 2. “bu ağacın güzel kokulu çiçeği” ve 3. anlam “bu çiçeğin kurutulup kaynatılması ile elde edilen içecek” ile ifade edilmesiyle anlam ayrılmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

412. Incalız

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

413. Isırgın

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “hararet kabarcığı” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

414. Iskuna

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

415. Işın

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “uzaktan leme’an eden ziya” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. “ışınmetkin özdeklerinin saçıkları alfa, beta, gama ışınlarından her biri” ve 3. anlamın “*mat.* bir noktadan çıkıp sonsuza giden yarın doğrulardan her biri” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 2. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

416. Izgara

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. “pisliklerin su yollarını tıkamasını önlemek veya havalandırmak amacıyla su yollarının havalandırma çıkışları üzerine konulan kafesli veya parmaklıklı demir” ve 3. anlamın “et, balık, köfte vb. yiyecekleri pişirmekte kullanılan araç, grill” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*sf.* bu araç üstünde pişmiş (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle; 5. anlamın “*sp.* futbol ayakkabısının altında bulunan iri başlı kabara” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

417. İbadethane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “cenabıhakka veya ma’bûd-ı bâtıla ibadet etmeye mahsus” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

418. İbik

KT’de 1, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1 TS’ye “hindi vb.” anlamirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; 2. anlamın “*anat.* bazı kemiklerde bulunan ve kasların tutunmasına yarayan, çizgi durumunda pürtüklü çıkıntı” terimleşmesiyle; 3. anlamın “emzik” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*hlk.* köşe, kenar, uç” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

419. İbriktar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

420. İçim

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2, 3→3 şeklindedir.

421. İçre

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “dâhil”, “derun” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

422. İğde

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

1→1: TS’ye “kokulu, sarı çiçekleri olan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

1→2: TS’ye “zeytin biçiminde, kabuğu kırmızıya çalan renkte, beyaz unlu, tadı hoş” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; KT’de anlamın “ekşi pistenek ağacı ve meyve ve çiçeği”, TS’de 1. “iğdegillerden, kokulu, sarı çiçekleri olan, çalı biçiminde bir ağaç

(*elaeagnus*)” ve 2. anlam “bu ağacın zeytin biçiminde, kabuğu kırmızıya çalan sarı renkte, beyaz unlu, tadı mayhoş yemişi” ile ifade edilmesiyle anlam ayrılmış, sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

423. İğrençlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “istikrah”, “ikrah”, “mekrûhiyyet”, “tiksinme” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

424. İhtiyarlık

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “her bakımdan güçsüzlük, yetersizlik, zayıflık” ad aktarması [neden-sonuç] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

425. İkinci

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “asr-ı sâni” eş anlamlıdır.

Anlam değişimleri; TS’de 2. “*din b. ikinci ezanı*” ve 3. anlam “*din b. İkinci namazı*” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

426. İlahi→İlahi(II)

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “tekkelerde okunur” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

427. İlik→İlik(I)

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “giysi, yorgan çarşafı, yastık kılıfı vb.nin”, “iplikle örülerek” anlambirimcilerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

428. İlmek→İlmek(I)

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “halli kolay ukde” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

429. İmansızlık

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “merhametsizlik, insafsızlık, gaddarlık” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

430. İmparatoriçe

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

431. İnan

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'de “emniyet”, “vüsûk”, “itimat”, “kanaat”, “yakîn” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

2→2: TS'ye “bir kimse veya şeyin doğruluğunu, büyüklüğünü ve gücünü sarsılmaz bir duygu ile benimseme” anlambirimcilerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

432. İncelik

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 4. anlamın “hafiflik, keskinlik” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 4. anlamın “ayrıntı” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

433. İncir

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

1→2: KT’de “tîn ki pathıcan, kavak, lop inciri gibi envai vardır” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması, TS’ye “yaş ve kuru olarak yenilen etli, tatlı yemişi” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur. TS’de “ballıdarı” eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. anlamın “dutgillerden, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, yaprakları geniş dilimli bir ağaç” söz eksiltme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

434. İnekçi

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 1. anlamın “inek çobanı, sığirtmaç” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. anlamın “*argo.* ezberci, ezberleyerek öğrenen öğrenci” argolaşarak uzak anlama geçmesi ile sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

435. İni

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

436. İniş

TS’de 4, KT’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2, 3→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 4. anlamın “*sp.* araçlı jimastikte, atlayarak veya hızlanarak araçtan ayrılma durumu” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

437. İnsafsızlık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

438. İnsanlık

KT’de 2, TS’de 7 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→3 şeklindedir.

1→1: TS’ye “insanların tümü” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur. KT’de “adamlık”, “beşeriyet”, “insaniyet”, “ademiye” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. “insan olma durumu”, 2. “insanca davranma”, 4. “doğru dürüst, insana yakışır durumu, adamlık, ademiye”, 5. “insanı insan yapan, insanın doğasını oluşturan niteliklerin hepsi”, 6. “insanın değerini, saygınlığını veren öz, insana yakışır yaşama ve düşünme ilkesi” ve 7. anlamın “insanı sevme, insan sevgisi, insancıl olma” KT’de 2. anlam “insan hali” ile ifade edilmesiyle sözlükbirimde anlam ayrışması olmuştur.

439. İpek

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “*sf.* bu telden yapılmış (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

440. İranlı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

441. İrinlenme

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “takayyuh” eş anlamlı sözcüktür.

TS’de “iltihaplanma”, “cerahatlanma” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

442. İskandil

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 3. anlamın “ışın iç yüzünü öğrenme, bilgi toplama, sorup soruşturma” mecazlaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

443. İskota

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “alt köşelerine bağlanan halat, zincir ve palangadan oluşan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

444. İspanyolca

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “Hint-Avrupa dillerinden, İspanya’da, Brezilya dışındaki Latin Amerika’da ve İspanyol uygarlığını benimsemiş ülkelerde kullanılan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*sf.* bu dilde yazılmış olan (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

445. İstasyon

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “metro” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişmeleri; TS'de 2. “araştırma kuruluğu” ve 3. anlamın “satış, bakım, aşı vb. işler yapılan kuruluş veya yer” tercüme yoluyla TS'ye girmiş ve sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

446. İsteyiş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

447. İstif

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “eşya veya başka nesnelerin” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur. KT'de “sıra”, “nizam”, “dizi” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişmeleri; KT'de 2. anlamın “sıralanmış şey, dizi, muntazam yığın” kaybolmasıyla sözcükbirimde anlam daralması; TS'de 2. “kereste, tahta vb. ağaç ürünlerini kurutmak veya bekletmek amacıyla belirli düzenlerde üst üste dizilerek yapılan yığın” ve 3. anlamın “stok” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

448. İstimara

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS'de 2. anlamın “bir kabın hacmini veya alabileceği miktarları hesaplama” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. TS'de 2. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

449. İstinga

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

450. İstirham

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

451. İş

KT'de 7, TS'de 19 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→14, 2→2, 3→6, 4→7, 5→16, 6→3, 6→5, 7→17 şeklindedir.

1→1: TS'ye “güç harcayara yapılan etkinlik” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur. TS14'de “emek”, “işçilik”, “ustalık” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

2→2: KT'de “çalışma”, “uğraşma”, “şuğl”, “meşguliyet” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

3→6: KT'de “emir”, “madde”, “mashalat” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

4→7: TS'ye “geçim sağlamak için herhangi bir alanda yapılan çalışma” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

5→16: TS'de “sorun”, “konu”, “mesele”, “mashalat” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

6→3: KT'de “hizmet”, “memuriyet”, “kesb ü kar” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

6→5: TS'ye “kamu yararına yapılan işler” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

7→17: TS'ye “gizli sebep” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 4. “sanayi, ticaret, tarım, maliye vb. alanlara ilişkin ekonomik etkinliklerin bütünü”, 9. “ticari anlaşma, alışveriş”, 10. “herhangi bir maksatla kurulan düzen” ve 12. “yapılan şey, davranış” ve 15. anlamın “işlem” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 8. anlamın “iş yeri” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 13. anlamın “nakış, örgü gibi elde yapılan şey” el işinden eksiltme ile uzak anlam geçmesiyle; 18. “bir kimseye özgü olan görüş, anlayış” ve 11. anlamın “bazı deyimlerde ‘yarar çıkar’ anlamında kullanılan bir söz” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle; 19. anlamın “fiz. bir

kuvvetin uygulanma noktasını hareket ettirirken harcadığı güç” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

452. İşçilik

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “dikişçilik, nakışçılık” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. “yaptığı iş karşılığı işçiye verilen ücret” ‘işçilik ücreti’nden, 3. anlamın “işçi emeği, yapılış, işleme niteliği” ‘işçilik emeği’nden eksiltme ile yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

453. İşleme

KT’de 1, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “iş, tığ, iğne vb. araçlarla elde yapılan, örgü, nakış oya gibi işlerin genel adı, el işi”ad aktarması [sebeup-sonuç] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. anlamın “*sf.* ince ve süslü işlenmiş (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*mec.* herhangi bir konuyu ele alarak inceleme” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle; 5. anlamın “*sin.* bir filmdeki gizli görüntüyü ortaya çıkarmak için, gümüş bromürlü tabakanın laboratuvarında çeşitli kimyasal işlemlerden geçirilmesi” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

454. İtibarsızlık

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “makbul olmayış, revaçtan düşme” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

455. İtiş

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

456. İtme

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

457. İvgi

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “sanatçıların kullandığı” ve “el baltası” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

458. İzinname

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlam “bir nikâhın kıyılması için kadı tarafından verilen izin kâğıdı” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

459. Jale

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’de “çiğ”, “kırağı” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

460. Kabahatlilik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

461. Kabara

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2, 1→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 1. anlamın “başı muhaddeb sarı veya beyaz çivi ki kakıldığı yerde yol gibi durup tezyine yarar” TS’de 1. “dayanıklık sağlamak amacıyla, ayakkabıların altına çakılan, yassı ve iri başlı demir çivi”, 2. “süs olarak odaların ahşap bölümlerine, türlü biçimler yapmak için çakılan iri başlı sarı çivi”, 3. anlam “kumaş kaplı mobilyanın kenarındaki şeridin üzerine ara verilmeden çakılan süslü çivi” ile ifade edilmesi ile anlam ayrışmış sözlükbirimde anlam genişlemesi oluşmuştur.

462. Kabine

KT’de 1, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. “hekim muayenehanesi”, 3. “kabin” ve 4. anlamın “hela” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

463. Kabristan

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

464. Kaçamak→Kaçamak(I), Kaçamak(II)

KT’de 6, TS(I)’de 5, TS (II)’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→(I)1, 1→(I)2, 2→ (I)3, 3→ (I)4, 6→(II)1

Anlam değişmeleri; KT’de 5. anlamın “meralarda hayvan melceyi, küçük ağıl” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS(I)’de 5. anlamın “*sf.* başkalarına bir şeyi belli etmeden, gizlice yapılan (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. KT’de 6. anlamın TS’de ayrı bir sözlükbirim ile ifade edilmesiyle sözlükbirim ayrışması olmuştur.

465. Kadayıfçı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

466. Kadılık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

467. Kadril

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “bu dansın müziği” kadril müziğinden eksiltme yolu ile yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

468. Kafes

KT’de 4, TS’de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2, 2→3, 3→4, 4→6 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. “hayvanlar için aralıklı tel veya ağaç çubuklar(ın)dan yapılmış taşınabilir bölme” ve 2. anlamın “vahşi hayvanlar için demir çubuklarla yapılmış taşınabilir bölme” KT’de 1. anlam “tel veya demir çubuktan yahut tahta pervazlarından mamul muhafaza ki rüyete ve havanın işlemesine mani olmaksızın hasır u habse alet olur” ile ifade edilmesiyle anlam ayrılmış; TS’de 5. anlam “*argo. hapishane*” argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

469. Kafirlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “küfür”, “şirk” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

470. Kağuk→Kavuk

KT’de 2, TS’e 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. anlamın “*anat.* İdrar torbası” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

471. Kahraman

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. anlamın “*sf.* savaşta veya tehlikeli bir durumda yararlık gösteren (kimse) (ad→sıfat) sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle; 3. anlamın “*ed.* roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde en önemli kişi” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

472. Kaka

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “*sf.* çocuk dilinde kötü, çirkin” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

473. Kakmak

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

474. Kalak

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. “*hlk.* gelin tacı” ve 3. anlamın “*hlk.* tezek yığını” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

475. Kalburcu

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

476. Kalebentlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

477. Kalemkâr

KT’de 3, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 2→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 1. “tlbent üzerine ince fira ile nakışlar yapıp yazma yapan sanatçı” ve 3. anlamın “gümüş ve altından vesair ma’âdinden evâniye elk kalemle nakışlar ve çiçekler yazılar hakkeden sanatkâr” anlamın kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

478. Kalınlık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “kabalık, adem-i zekâ, hamakat” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. anlamın “cisimlerde uzunluk ve genişlik dışında üçüncü boyut” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 2. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

479. Kalinos

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

480. Kalpakı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

481. Kamber

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “ev adamı” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

482. Kamışık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “alevini bir noktaya toplayıp püflemeğe mahsus masura” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

483. Kana

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

484. Kanaviçe

KT’de 2, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3 şeklindedir.

Anlam değışmeleri; TS’de 2. anlamın “bu bezin üzerine yapılmış olan işleme” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

485. Kandırış

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

486. Kantarcı

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→3 şeklindedir.

Anlam değışmeleri; TS’de 1. “kantar yapıp satan kimse” ve 2. anlamda “kantarda tartan kimse” sözlükbirim üzerindeki bağımlı biçimbirim {+CI} anlamsal işlevlerine bağılı olarak yapılan geçici adlandırma ile sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

487. Kanunname

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “nizamname” eş anlamlı sözcüktür.

488. Kapama

Her iki sözlükte de dörder anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→4, 4→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “kapı kapamaca=toptan, bütün heyet; mektep kapaması=bütün mektep halkının heyetle seyre çıkması ve bunun alayı” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 3. anlamın “kapatma” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiye sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

489. Kapanma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

490. Kapıcılık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “bevvâblık”, “derbânlık” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

491. Kaplamacı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

492. Kaporta

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “otomobilde kaput veya ön kapak” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 2. anlamın “motorlu taşıtları örten,

genellikle saçtan yapılmış örtü” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

493. Karabatak

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1; KT’de “ördeğe benzer”, “seri” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS’ye “balıkla beslenen”, “gagası uzun ve sivri”, “kara tüylü” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*argo.* borcunu ödemeyen kimse” argolaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

494. Karamandola

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “potin yüzü dahi olur” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*sf.* bu kumaştan yapılmış (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

495. Karavana

KT’de 2, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “bu kaptan dağıtılan yemek” ad aktarması [bütün-parça] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*argo.* atış taliminde hedef tahtasını bile vuramama” argolaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

496. Karga→Karga(I)

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “tavuktan küçürek”, “leş yer” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

497. Karınca(I), Karınca(II)→Karınca

KT(I)'de 1, KT(II)'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; (I)→ 2, (II)→1 şeklindedir.

(I)→2: KT'de “yollar ki karınca tarafından açılmış gibi görünür” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması oluşmuştur.

(II)→1: KT'de “müşterek yuvalarında idhar eden” ve “küçücük, incecik siyah bir böcek” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

KT'de “neml”, “mûr” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

498. Karışma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. “engellenme, araya girme, müdahale” ve 3. anlamın “düzeni bozulma” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

499. Karkara

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “bataklık bölgede yaşayan”, “kışı sıcak ülkelerde geçiren” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

500. Karnabit

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1 KT'de “lahanaya benzer bir sebze” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

501. Kart(yahut Kartvizit)

KT’de Kart yahut kartvizit açıklaması yapılarak kartvizit sözlükbirimine gönderme yapılmıştır.

KT’de 1, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

502. Kasabalı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

503. Kasırğa

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “âsıf” , “gird-bâd” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*mec.* duyguların patlak verişi, büyük heyecan, coşku” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

504. Kastanyola

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “bir çarkın dişlerine takılıp geriye doğru dönmesini önleyen dil” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesi ile sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

505. Kaşar

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “Edirne cihetinde yapılır ki” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

506. Katakulli

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'de “yalan”, “oyun”, “tuzak”, “düzen” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

507. Katılık

KT'de 4, TS'de 3 anlamı vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 4→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. “kuruluk, yubûset, huşkî” ve 3. anlamın “şiddet, metanet” kaybolmasıyla sözlük birimde anlam daralması; TS'de 2. anlamın “bir nesnenin, boyut değişikliklerine sebep olan etki ortadan kalktıktan sonra da bu boyutunu koruma özelliği” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS'de 2. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

508. Katiplik

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “yazıcılık mahareti, fenn-i inşâ, tahriren ifâde-i merâm iktidarı” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

509. Katmer

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “yağda veya sacda pişirilen bir tür börek” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

510. Kavaklık

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “kavak ağacı yetiştirilen yer” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

511. Kavrayış

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS'de 2. “motorlu araçlarda lastiğın tam olarak yolu kavraması” ve 3. anlamın “*fel.* bir algının doğrudan doğruya kavranması” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS'de 2. anlamın terim olduğu belirtilmemiştir.

512. Kay

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “mezlaka” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS'ye “yaz yağmuru” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

513. Kayıkçı

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “kira ile işlediği bir kayığın sahibi”, “maaşla bir dairenin kayığını kullanan adam” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

514. Kaymak→Kaymak(I)

KT'de 3, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→4, 3→3 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS'de 2. anlamın “sütü yayvan kaplar içinde ve hafif ateşte tutarak elde edilen koyu, yağlı öz” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

515. Kaynama

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

516. Kaz

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “perde ayaklılardan”, “uzun beyaz veya gri boyunlu”, “suda ve karada yaşayan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “*sf. mec. budala (ad→sıfat)*” mecazlaşarak uzak anlama, sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

517. Kazanç

Her iki sözlükte ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 2→1 şeklindedir.

518. Kazıntı

Her iki sözlükte ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'de “ince yonga”, “talaş” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

519. Kebapçı

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 1. anlamın “şişte et pişirip sadece pide tirit ile ve yoğurtla tehyi'e ederek dükkanına müracaat edenlere satan ve yediren adam” TS'de 1. “kebab yapıp satan kimse” ve 2. anlam “kebab yenilen veya satılan yer” ile ifade edilmesi ile anlam ayrılmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

520. Keçeci

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “keçe denilen dövülmüş yünden ibaret abayı” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

521. Kefal

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “yumurtası da bundan çıkar” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS'ye “çok pullu”, “gümüş renkte”, “beyaz etli” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

522. Kefne

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

523. Kelbetân→Kerpeten

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

524. Kelle

KT'de 2, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→4 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “baş gibi yuvarlakça şey” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 1. anlamın “koyun, kuzu, keçinin pişirilmiş başı” deyim aktarması [insandan-doğaya] yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 2. “ekinlerde başak” ve 3. anlamın “*tkz.* baş, kafa” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

525. Kemancı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

526. Kemlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “fenalık”, “kötülük”, “ızzar”, “sû” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

527. Kendir

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “*sf.* kenevirde yapılmış (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

528. Kepek

KT'de 2, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 3. anlamın “*tıp.* bazı deri hastalıklarında deriden dökülen parçacıklar” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

529. Keres

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

530. Kerte→ Kerte(I), Kerte(II)

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

TS'de sözcük iki ayrı madde başı olarak gösterilmiştir. Burada Kerte(I) 1. sözlükbirimi, Kerte(II) 2. sözlükbirimi tanımlamaktadır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1(I), 3→1(II) şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. “oyuk, yol” ve 4. anlamın “derece-i matlûbe, nisap, kıvam” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

531. Kesedar

KT'de 3, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “kalem zabitanın yamağı ki evrak kesesini hıfzeder” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

532. Kesimci

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

533. Kesme(I), Kesme(II)→Kesme

KT'de 1, TS'de 10 anlam vardır.

KT'de “kesme” sözcüğü iki ayrı sözlükbirim olarak ele alınmıştır.

Anlam eşleşmeleri; 1(I)→1, 1(II)→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “teneke, sac vb.ni kesmek için kullanılan makas” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; TS'de 3. “*sf.* küp biçiminde veya köşeli olarak kesilmiş olan (ad→sıfat)” ve 4. anlamın “*sf.* kesin, değişmez, maktu (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle; 5. “*dilb.* kesme işareti”, 6. “*ed.* nazımda veya nesirde, bir cümleyi sonu anlaşılacak biçimde yarım bırakma sanatı, kat”, 7. “*bot.* kıyılarımızda yaygın olarak bulunan, yuvarlak tepeli, 5m kadar boylu, her dem yeşil, yaprakları küçük ve kenarları testere dişli, çiçekleri yeşilimsi beyaz renkli olan süs ağacı, akçakesme”, 8. “*mat.* çizgisel iki doğru parçası ve bir eğri yayı ile sınırlanan düzlem yüzeyi” ve 9. anlamın “*sin.* Ve TV İki çekimin birbirine doğrudan doğruya bağlanmasından, iki ayrı çekimin birbirini izlemesinden doğan durum” terimleşmesiyle; 10. anlamın “*esk.* lokum” deyim aktarması yoluyla [doğadan-doğaya] uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

534. Kestaneci

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “yapan” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

535. Keşîshane

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “inziva mahalli” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

536. Kethüda

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'de “kâhya” eş anlamlı sözcüktür.

537. Keyifsizlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “hafif hastalık” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

538. Kıblenüma

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

539. Kıkırdak

KT'de 4, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. “gözü teşkil eden madde-i şahmiyye, göz küresi, topçuğu”, 3. “kulağın kısım-ı hâricîsi ki kıkırdak denilen sertçe bir maddeden ibarettir, yelpazesi, sadfetü'l-üzn” ve 4. anlamın “içyağı eritildikte erimeyip kazanın dibinde kalan kızarmış madde” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 2. anlamın “*anat.* sığır ve danada, hayvanın göğüs boşluğunun arka tarafının alt bölümünde bulunan parça” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

540. Kılıçcı

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamda “kılıç sporuyla uğraşan kimse” sözlükbirime ekli bağımlı biçimbirimim {+CI} anlamsal işlevine bağlı olarak yapılan geçici adlandırma ile anlam genişlemesi olmuştur.

541. Kırmız

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “Tatarlarca pek makbul” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

542. Kırağı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

543. Kırgınlık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

544. Kırkım

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. anlamın “davarların kırılması işi” kırkım işinden eksiltme ile yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

545. Kırnak

KT’de 1, TS’de 6 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→6 şeklindedir.

1→6: KT’de “kart” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. “çalımlı, süslü (kimse) (ad→sıfat)”, 2. “güzel, titiz (ad→sıfat)”, 3. “cilveli, oynak (kadın) (ad→sıfat)”, 4. “boylu, poslu (ad→sıfat)” ve 5. anlamın “çevik (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

546. Kısalık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “kasr” eş anlamlı sözcüktür.

547. Kısaç

KT’de 1, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. “bir şeyi tutup sıkıştırmaya yarayan kerpeten, pense vb. araç” ve 4. anlamın “demircilerin kızgın demiri tuttıkları maşa vb. araç” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle; 3. anlamın “böceklerde besin maddelerini parçalamaya ve kendilerini savunmaya yarayan organ” deyim aktarması [doğadan-doğaya] yoluyla uzak anlama geçmesiyle; 5. anlamın “*sf.* kısaç biçiminde olan (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

548. Kış

KT’de 3, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. anlamın “senenin ikiye taksiminde rûz-1 kasımdan rûz-1 hıziya dek altı ay süren ve havası soğuk olan nısfı” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

549. Kıtır

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 3. anlamın “*hlk.* patlamış mısır” halk ağzına geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur. TS’de 1. anlamın “kuru gevrek ses” anlam uyarılması/dirilmesi yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi oluşmuştur.

550. Kıvrıntı

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam değişmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “bu yolda olan dikiş, basma” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

Anlam eşleşmeleri; TS’de 2. anlamın “kıvrılan yer, dönemeç” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

551. Kıyıcılık

KT’de 4, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. “tütün vesaire kıyan adamın sanatı, havancılık”, 3. “sahilde olunan balıkçılık” ve 4. anlamın “vaktiyle sahile düşen hazîne-i devlete ait olan eşya ve enkazın ihraç ve hıfzı memuriyet vazifesi” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

552. Kıymık

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

553. Kızartma

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 1. “kızartmak işi” ve 2. anlamın “kızartılarak hazırlanmış yemek” KT’de 1. anlamla “tava ve tencerede kızartılmış et veya balık yemeği” ifade edilmesiyle anlam ayrışmış; TS’de 3. anlamın “*şf.* kızartılarak

pişirilmiş (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

554. Kızılık(I), Kızılık(II)→Kızılık

KT(I)’de 2, KT(II)’de 3, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1(I),1(II)→1, 3(II)→2

Anlam değişimleri; KT(I) ve KT(II)’de 2. anlamın “kızıl hastalık, iskarlatin denilen kızamığa şebih bir illet-i sariye” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 3. anlamın “vücutta kızarmış yer, kızartı” ve 4. anlamın “güneş doğarken veya batarken oluşan hafif kızıl renk” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

555. Kibritçi

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “*mec.* hasis, le’îm, pejmürde kıyafetli” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. anlamın “*mec.* cimri” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

556. Kilerci

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

557. Kimyacı→Kimyager

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “güya her şeyi altına tahvil etmek sır ve sanatını bilmek iddiasında bulunan remmâl” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. anlamın “kimya öğretmeni” sözlükbirime ekli bağımlı biçimbirimin {+CI} anlamsal işlevine bağlı olarak yapılan geçici adlandırma ile anlam genişlemesi olmuştur.

558. Kimyon

KT'de 1, TS'de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “tohum” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS'ye “Maydonozgillerden”, “50cm kadar yükseklikte”, “beyaz ya da pembe çiçekli”, “bir yıllık”, “güzel kokulu” ve “otsu” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; TS'de 2. anlamın “bu bitkinin tohumundan elde edilen ve baharat olarak kullanılan bir toz” ad aktarması [parça-bütün] yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

559. Kirde

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

560. Kitapçı

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “bir zatın kitaplarını idareye memur adam” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 2. anlamda “kitap bastırıp satan kimse” sözlükbirime ekli bağımlı biçimbirimim {+CI} anlamsal işlevlerine bağlı olarak yapılan geçici adlandırma ile anlam genişlemesi olmuştur.

561. Kocalık

Her iki sözlükte de ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 2→1 şeklindedir.

562. Kofana

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

563. Kola→Kola(I)

KT’de 4, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 3→1, 4→3 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “marangozların tahtaları yapıştırmak için kullandıkları tutkal” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

564. Kolaylık

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→3, 2→2 şeklindedir.

2→2: KT’de “çare”, “tedbir”, “vasıta” eş ve yakın anlamlı sözcükleridir.

Anlam değişimleri; KT’de 3. anlamın “vakit ve müsaadesi, zaruret zıddı, akçece suhulet” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; KT’de 1. anlamın “zahmetsizlik, suhulet, yüsr, âsânî” TS’de 1. “kolay olma durumu” ve 3. anlam “bir işi yapabilme durumu ve imkânî” ile ifade edilmesiyle sözlükbirim ayrılmış sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

565. Kolluk→Kolluk(I)

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. “iş yaparken giysiyi korumak için bilekten dirseğe kadar kola geçirilen, ekseri koyu renkli bir kumaştan dikilmiş parça” ve 3. anlamın “kollara takılan ve dikkati çekmesi istenen görevlilerin kimliklerini gösteren şerit” benzetme yoluyla yakın anlama geçerek sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

566. Komisyonculuk

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT’de “meydancılık işi”, “sipariş” anlam birimciklerin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur. TS’de “simsarık” eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “komisyoncunun aldığı ücret” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

567. Konsol

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 2. anlamın “*mim.* yalnız bir yandaki dayanak tarafından taşınan, diğer bölümleri boşlukta olan yatay yapı öğesi” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

568. Konyak

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’de “kanyak” eş anlamlı sözcüktür.

569. Kopya

KT’de 2, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; TS’de 3. “bir sınavda soruları cevaplamak için başka birinden veya yerden gizlice yararlanma” ve 4. anlamın “yazılı sınavda gizlice bakmak için hazırlanmış kağıt” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 5. anlamın “*sf.* taklit edilmiş olan (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

570. Korkusuzluk

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→1

Anlam değişmeleri; TS’de 1.anlamın “korkusuz olma durumu” KT’de 1. “havk fıkdanı, emniyet, selamet” ve 2. anlam “muhatara ve tehlike fıkdanı, tehlikesizlik, sağlamlık” ile ifade edilmesiyle anlam birleşmiş sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

571. Koşaltı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

572. Kotan

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

573. Koyuluk

KT’de 2, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “rengin kararmaya takarrübü, açık olmaması” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

574. Koyun

Her iki sözlükte de üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “cep, kese” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 3. anlamın “*mec.* koruyucu, şefkatli çevre” mecazlaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

575. Köfte

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS’ye “balık veya patatesten yapılan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

576. Köle

KT’de 1, TS’de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 1. anlamın “savaşta tutsak alınan, yabancı ülkelerden zorla kaçırılıp özgürlükten yoksun bırakılan veya başkasından satın alınan erkek, kul, esir, abd” terimleşmesiyle; 3. anlamın “*mec.* herhangi bir şeye aşırı derecede bağlı olan kimse” mecazlaşmasıyla uzak anlama geçerek sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 1. anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

577. Körfez

KT’de 1, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. anlamın “*sf. mec.* kuytu işlek olmayan (ad→sıfat)” mecazlaşarak, sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

578. Köseği

KT’de 3, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2, 2→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 3. anlamın “ocakta odunları dayamaya mahsus kısa ayaklı demir çubuk, ölçer” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

579. Köşk

KT’de 3, TS’de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 3→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 1. “yüksek çardak gibi bina, kule” ve 2. anlamın “mürtefi ve nezaretli tenezzüh odası, kule, cihân-nümâ” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

580. Kral

KT’de 1, TS’de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS’de 2. “*mec.* herhangi bir alanda başkalarından üstün, başarılı olan kimse” ve 3. anlamın “*mec.* çok başarılı ve zengin bir iş adamı” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*sf. mec.* üstün, çok iyi” mecazlaşarak, sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

581. Kudretsizlik

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

582. Kuğu

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “kaz” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

583. Kulbe→Kulübe

KT'de 1, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 1. “kerpiç, saman ya da ahşaptan yapılmış küçük, basit, ilkel ev” ve 2. anlamın “bir yeri beklemekle görevli kimsenin içinde bulunduğu küçük barınak” KT'de 1. anlamda “bekçi, bahçıvan ve çoban gibi adamların barınmasına mahsus çalı çırpıdan muhafazalı küçük yer, ufak ve fakirhane köylü evi” ifade edilmesiyle anlam ayrılmış; TS'de 3. anlamın “hayvanlar için yapılmış barınak” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*mec.* alçak gönüllülük göstermek amacıyla ‘ev’ anlamında kullanılan bir söz” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

584. Kullanış

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “suhulet, uygunluk, rahatlık” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

585. Kulun

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

586. Kumarcı

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “kumara düşkün” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

587. Kundura

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “iskarpinin babası” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS'ye “bağsız, konçsuz” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

588. Kurbağa

Her iki sözlükte de birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “gürültü eder” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS'ye “yumurta ile üreyen”, “kuyruğu ve solungacı körelerek, karada yaşayabilen”, “sıçrayarak yürüyen” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

589. Kurgan

KT'de 1, TS'de 3 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→2 şeklindedir.

Anlam değişimleri; TS'de 1. “İlk çağda mezar üzerine toprak yığılarak yapılan küçük tepe” ve 3. anlamın “tepe biçiminde mezar, höyük” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

590. Kurt→Kurt(I)

KT'de 2, TS'de 4 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “pek kuvvetli”, “dehşet verir” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması; TS'ye “köpekgillerden”, “Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika'da yaşayan”, “postu gri ve sarı renkli” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “kurt postundan mamül kürk” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 2. anlamın “*mec.* bir yeri, bir şeyi iyi bilen” mecazlaşarak başka anlama geçmesiyle; 3. anlamın “*sf. mec.* işini iyi bilen aldanmaz, kurnaz (ad→sıfat)” mecazlaşarak ve sözcük türü değiştirerek dilbilgisiyle anlama geçmesiyle; 4. anlamın “*astr.* Güney gök kürede, Akrep ile boğa arasında bulunan takımyıldız” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

591. Kurtulma

Her iki sözlükbirimde birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “halâs”, “rehâ”, “necat”, “selâmet” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

592. Kuruluk

KT'de 2, TS'de 1 anlam vardı.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “rutubet ve ıslaklık fıkdanı” anlambirimciklerinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur. KT'de “yübûset” eş anlamlı sözcüktür.

Anlam değişimleri; KT'de 2. anlamın “arıklık, lâgarlık, zayıflık, hüzâl” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması olmuştur.

593. Kuskun

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

594. Kuşak

KT'de 3, TS'de 8 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. “*mec.* kâgir veya kuru duvarın her bir iki arşın irtifaında duvarı bağlayıp sağlamlaştırmak için çekilen tuğla veya kereste sırası ve buna mümasıl mintaka” ve 3. anlamın “*mec.* yeleğine kuvvet vermek için dördüncü kat camadanın altına bir yakadan diğer yakaya kadar dikilen bez parçası” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. anlamın “sağlamlığını arttırmak için, bir şeyin çevresine geçirilen ağaçtan veya metalden bağ” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle; 3. “*astr.* Yeryüzünde veya herhangi bir gök cisminde belli şartları sağlayan bölge”, 4. “*coğ.* yeryüzünün kutuplar, kutup daireleri ve dönencelerle belirlenen beş bölümünden her biri, küre kuşağı, 5. “*fel.* yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu” 6. “*mat.* bir küre yüzeyi, paralel iki düzlemlle kesildiğinde iki kesitin arasında kalan bölüm”, 7. “*sin. ve TV.* henüz birleştirilmemiş ses ve görüntü taşıyan filmler”, 8. “*sin. ve TV* Televizyonda programlar için ayrılmış özel zaman dilimi” ve 9. anlamın “*sos.* Yaklaşık olarak yirmi beş, otuz yıllık yaş kümelerini oluşturan bireyler öbeği, göbek, nesil, batın, jenerasyon” terimleşmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

595. Kutu

KT’de 4, TS’de 5 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

Anlam değişmeleri; KT’de 2. “kilenin sekizde biri olan hububat vesaire ölçüsü ve buna mahsus ince tahtadan yuvarlak kap”, 3. “mazbut ve muntazam ve küçük şeyden kinaye olur” ve 4. anlamın “*mec.* içi bir şeyle memlû ve kendisi onun mahfazası imiş gibi o hale çok muttasıf adam” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 2. anlamın “*sf.* bu kabın alabildiği miktarda olan (ad→sıfat)” sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama geçmesiyle; 3. “*fiz.* elektrik akımı devrelerinde birleştirme yapmak, akımı bir veya daha fazla kollara ayırmak için kullanılan araç, buat.” ve 4. anlamın “elektrik veya telefon tellerinin toplanıp bağlandığı kap” terimleşmesiyle; 5. anlamın “*mec.* bir kimsede, bir yerde, bir şeyde iyi veya kötü bir özelliğin fazlalığını belirten söz” mecazlaşmasıyla sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

TS’de 4.anlamın terimleştiği belirtilmemiştir.

596. Kuyruk

KT’de 7, TS’de 8 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 1→2, 3→8 şeklindedir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. “bir şeyin arkasına katılan şey, zeyil, zam, ilave”, 4. “bazı esvaptan sarkıp asılan uzun parçalar bu fistanın biçimi zararsız ama birtakım münasebetsiz kuyrukları vardır.”, 5. “son, en gerideki kısım”, 6. “gözün harici yani kulak cihetindeki ucu” ve 7. anlamın “esliha-i nariyyenin gerideki kısmı” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS’de 3. anlamın “koyunun bazı türlerinde eritilerek yağı alınan bir uzantısı” ‘kuyruk yağı’ndan eksiltme yoluyla uzak anlama geçmesiyle; 4. “başın arkasına toplanmış saç demeti” ve 5. anlamın “bir harfin bitiş çizgisine yakın yerde, birden dönüş yapan kısa çizgi” benzetme yoluyla uzak anlama geçmesiyle; 6. “*mec.* bazı şeylerde kuyruğa benzeyen uzantı veya baş tarafın aksi yönünde kalan bölüm” ve 7. anlamın “*mec.* insanların sıra beklemek için, art arda durarak oluşturdukları dizi” mecazlaşarak uzak anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

597. Kuyucu

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

598. Küçüklük

KT’de 3, TS’de 2 anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 3→2 şeklindedir.

3→2: KT’de “iş”, “zül”, “hakaret” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

Anlam değişimleri; KT’de 2. anlamın “çocukluk, sığar-ı sin, sabâvet, tufüliyyet” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam kaybolması olmuştur.

599. Kükürt

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: TS'ye “atom numarası 16, atom ağırlığı 32,06 olan, 119°C'de eriyen ve 444°C'de kaynayan, doğada saf veya başka cisimlerle birleşik olarak bulunan” anlambirimciklerinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

600. Külbastı

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “alelhusus bel kemiği ucundaki et” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

601. Kümbet

Her iki sözlükte üçer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “müdevver sakaf, tavan” eş ve yakın anlamlıdır.

Anlam değişimleri; KT'de 2. “kubbe-i semâ” ve 3. anlamın “*mec.* büyük ve nüdevver kavuk” kaybolmasıyla sözlükbirimde anlam daralması; TS'de 2. “koni, piramit biçiminde damı olan, yuvarlak veya köşeli yapı” ve 3. anlamın “kubbe biçiminde toparlak kabartı” benzetme yoluyla yakın anlama geçmesiyle sözlükbirimde anlam genişlemesi olmuştur.

602. Küpe

Her iki sözlükte ikişer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1, 2→2 şeklindedir.

1→1: KT'de “kadıların” anlambirimciğinin eksilmesi ile eşleşmede anlam daralması olmuştur.

KT'de “kurta”, “gûşvâr” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

603. Kürkçü

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1 TS'ye “bu işin ticaretini yapan kimse” anlambirimciğinin eklenmesi ile eşleşmede anlam genişlemesi olmuştur.

604. Küsü

Her iki sözlükte birer anlam vardır.

Anlam eşleşmeleri; 1→1 şeklindedir.

1→1: KT'de “güceniklik, dargınlık, infial, iğbirar, bozuşma” eş ve yakın anlamlı sözcüklerdir.

DEĞERLENDİRME

Çalışmamızın esasını oluşturan **Kâmûs-ı Türkî'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri (A-K)** bölümünde elde edilen veriler, aşağıda tablolar halinde düzenlenmiş ve değerlendirmeleri yapılmıştır.

1. ANLAM EŞLEŞMELERİ

Tablo 1. KT1'in eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
1	1	531	83.96	
	2	60	9.81	
	3	13	2.12	
	4	4	0.65	
	6	1	0.16	
	8	1	0.16	
	14	1	0.16	
			611	100

KT1'in 611 anlamının 531'i %83.96 oranıyla TS1 ile; 60'ı %9.81 oranıyla TS2 ile; 13'ü %2.12 oranıyla TS3 ile; 4'ü %0.65 oranıyla TS4 ile; 1'i %0.16 oranıyla TS6, TS8 ve TS14 ile eşleşmiştir. Bu durumda en yüksek eşleşme TS1 ile, en düşük eşleşme ise TS6, TS8 ve TS14 iledir.

Tablo 2. KT2'nin eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
2	1	21	22.58	
	2	45	48.38	
	3	18	19.35	
	4	4	4.30	
	5	2	2.15	
	6	3	3.22	
		93	100	TOPLAM

KT2'in 93 anlamının 21'i %22.58 oranıyla TS1 ile; 45'i %48.38 oranıyla TS2 ile; 18'i %19.35 oranıyla TS3 ile, 4'ü %4.30 oranıyla TS4 ile; 2'si %2.15 oranıyla TS5 ve 3'ü %3.22 oranıyla TS6 ile eşleşmiştir. Bu durumda en yüksek eşleşme TS2 ile, en düşük eşleşme ise TS5 iledir.

Tablo 3. KT3'ün eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
3	1	6	15.78	
	2	13	34.21	
	3	8	21.05	
	4	6	15.78	
	6	2	5.26	
	8	2	5.26	
	11	1	2.63	
			38	100

KT3'ün 38 anlamından 6'sı %15,78 oranıyla TS1 ile, 13'ü %34.21 oranıyla TS2 ile, 8'i %21.05 oranıyla TS3 ile, 6'sı %15.78 oranıyla TS4 ile; 2'si %5.26 oranıyla TS6 ile; 2'si %5.26 oranıyla TS8 ile ve 1'i %2.63 TS11 ile eşleşmiştir. Bu durumda en yüksek eşleşme TS2 ile, en düşük eşleşme TS11 iledir.

Tablo 4. KT4'ün eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
4	2	2	13.33	
	3	5	33.33	
	4	1	6.66	
	5	1	6.66	
	6	2	13.33	
	7	2	13.33	
	8	2	13.33	
		15	100	TOPLAM

KT4'ün 15 anlamından 2'si %13.33 oranıyla TS2 ile; 5'i %33.33 oranıyla TS3 ile; 1'i %6.66 oranıyla TS4 ile, 1'i %6.66 oranıyla TS5 ile; 2'si %13.33 oranıyla TS6 ile; 2'si %13.33 oranıyla TS7 ve 2'si %13.33 oranıyla TS8 ile eşleşmiştir. Bu durumda en yüksek eşleşme TS3 ile, en düşük eşleşme TS4 ve TS5 iledir.

Tablo 5. KT5'in eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
5	1	1	33.33	
	4	1	33.33	
	16	1	33.33	
		3	100	TOPLAM

KT5'in 3 anlamının 1'i %33.3 oranıyla TS1 ile, 1'i %33.3 oranıyla TS4 ile ve 1'i %33.3 oranıyla TS16 ile eşleşmektedir.

Tablo 6. KT6'nın eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
6	1	1	25	
	3	1	25	
	5	1	25	
	12	1	25	
		4	100	TOPLAM

KT6'nın 4 anlamının 1'i %25 oranıyla TS1 ile, 1'i %25 oranıyla TS3 ile, 1'i %25 oranıyla TS5 ile ve 1'i %25 oranıyla TS12 ile eşleşmektedir.

Tablo 7. KT7'nin eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
7	2	1	25	
	4	1	25	
	6	1	25	
	17	1	25	
		4	100	TOPLAM

KT7'nin 4 anlamının 1'i %25 oranıyla TS2 ile, 1'i %25 oranıyla TS4 ile, 1'i %25 oranıyla TS6 ile ve 1'i %25 oranıyla TS17 ile eşleşmektedir.

Tablo 8. KT8'in eşleşmeleri

KT	TS	SAYI	%	
10	4	1	50	
	11	1	50	
		2	100	TOPLAM

KT8'in 2 anlamının 1'i %50 oranıyla TS4 ile, 1'i %50 oranıyla TS11 ile eşleşmektedir.

Tablo 9. Anlam Eşleşmelerinde Anlambirimcik Eklenme ve Eksilmeleri

ANLAM EŞLEŞMELERİ	EKLENME		EKSİLME	
	SAYI	%	SAYI	%
789	87	11.02	103	13.05

789 anlam eşleşmesinde % 11.02 oranıyla 87 anlambirimcik eklenmesi ve % 13.05 oranıyla 103 anlambirimcik eksilmesi olmuştur.

Tablo 10. Anlam Eşleşmelerinde Eş ve Yakın Anlamlı Sözcük Oranları

ANLAM EŞLEŞMELERİ	EŞ VE YAKIN ANLAMLI SÖZCÜK	
	SAYI	%
789	81(202)	10.26

789 anlam eşleşmesinde %10.26 oranıyla 81 eşleşmede, 202 eş ve yakın anlamlı sözcük kullanılmıştır.

Tablo 11. Sözlükbirimlerde Anlam Eşleşmeleri/Eşleşmezlikleri

SÖZLÜKBİRİM (604)	ANLAM EŞLEŞMELERİ		ANLAM EŞLEŞMEZLİKLERİ	
	SAYI	%	SAYI	%
	601	99.51	3	0.49

604 sözlükbirimin 601'inde %99.51 oranıyla anlam eşleşmesi; 3'ünde %0.49 oranıyla anlam eşleşmezliği vardır. Bunlar; “aldangıç”, “azmak” ve “besi” sözlükbirimleridir.

2. ANLAM DEĞİŞMELERİ VE OLAYLARI

Tablo 12. Anlam Genişlemeleri/1

	YAKIN ANLAMA GEÇİŞ	DİLBİLGİSEL ANLAMA GEÇİŞ	UZAK ANLAMA GEÇİŞ	BAŞKA ANLAMA GEÇİŞ
AG	115	60	51	1

115 anlambirimcik yakın anlama, 60 anlambirimcik sözcük türü değiştirerek dilbilgisel anlama, 51 anlambirimcik uzak anlama ve 1 anlambirimcik başka anlama geçmiştir.

Tablo 13. Anlam Genişlemeleri/2¹

	BENZETME		DEYİM AKTARMASI								AD AKTARMASI					
	YAG	UAG	YAG				UAG				YAG			UAG		
			D	D	İ	H	D	D	İ	H	BP	PB	NS	BP	PB	NS
AG	85	6	6	-	5	-	-	-	-	-	31	4	2	-	-	-

Bezetmeyle 85 anlambirimcik yakın anlama, 6 anlambirimcik uzak anlama geçmiş ve sözlükbirimlerde 91 anlam genişlemesi olmuştur.

Doğadan doğaya deyim aktarması ile 6 anlambirimcik; insandan doğaya deyim aktarmasıyla 5 anlambirimcik uzak anlama geçmiş ve sözlükbirimlerde 11 anlam genişlemesi olmuştur.

¹ AG: anlam genişlemesi, YAG: yakın anlama geçiş, UAG: uzak anlama geçiş, B: benzetme, DD: doğadan doğaya, Dİ: doğadan insana, İD: insandan doğaya, HD: hareketten doğaya, BP: bütün parça, PB: parça bütün, NS: neden sonuç.

Bütün-parça ad aktarması ile 31 anlambirimcik, parça-bütün ad aktarmasıyla 4 anlambirimcik, neden-sonuç ad aktarmasıyla 2birimcik anlam yakın anlama geçmiş ve sözlükbirimlerde 37 anlam genişlemesi olmuştur.

Tablo 14. Anlam Genişlemeleri/3

	TERİMLEŞME		MECAZLAŞMA		ARGOLAŞMA		ÖRTMECE		ANL. AYR.
	+	-	+	-	+	-	+	-	
A	98	31	50	8	20	-	1	-	36
G									

+: Belirtilen -: Belirtilmeyen

31'i belirtilmemiş 129 terimleşme, 82'i belirtilmemiş 58 mecazlaşma, 20 argolaşma, 1 örtmece ve 36 anlam ayrışması ile 244 anlam genişlemesi olmuştur.

Tablo 15. Anlam Genişlemeleri/4

	SÖZCÜK TÜRÜ DEĞİŞMESİ (DAG)	
	S	Ü
AG	54	6

S: Sıfat, Ü: Ünlem

Adken sözcük türü sıfat olan 54 ve ünlem olan 6 anlam ile sözlükbirimde 60 anlam genişlemesi olmuştur.

Tablo 16. Anlam Genişlemeleri/5

	HALK AĞZINA GEÇİŞ	SÖZ EKSİLTME	BİÇİM BİRİME BAĞLI GEÇİCİ ADLANDIRMA	ANLAM UYARILMASI/ ANLAM DIRİLMESİ
AG	33	21	9	1

33 halk ağzına geçiş, 21 söz eksiltme, 9 biçim birime bağlı geçici adlandırma, 1 anlam uyarılması/anlam dirilmesi ile sözlükbirimlerde 64 anlam genişlemesi olmuştur.

Tablo 17. Anlam Daralmaları

	ANLAM KAYBOLMASI	ANLAM BİRLEŞMESİ
ANLAM DARALMASI	152	5

152 anlam kaybolması ve 5 anlam birleşmesi ile sözlükbirimlerde 157 anlam daralması olmuştur.

Tablo 18. Sözlükbirimlerde Anlam Değişmeleri/Değişmezlikleri

	ANLAM DEĞİŞMELERİ		ANLAM DEĞİŞMEZLİKLERİ	
	SAYI	%	SAYI	%
SÖZLÜKBİRİM (604)	229	37.91	375	62.09

604 sözlükbirimin 229'unda % 37.91 oranıyla anlam değişmesi; 375'inde % 62.09 oranıyla anlam değişmezliği vardır.

SONUÇ

Çalışmamızdan elde ettiğimiz verilerin değerlendirilmesinden sonra aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Buna göre **anlam eşleşmelerinin** durumu şöyledir.

En çok eşleşme 1. anlamlar arasında olmuştur. Bunu sırasıyla KT1'in TS2 ile, KT2'nin TS2 ile ve KT2'nin TS'1 ile eşleşmeleri izlemektedir. Bazı anlamlarda hiç eşleşme olmamış, en az eşleşme olarak da KT1'in TS6, TS8 ve TS14 ile, KT3'ün TS11 ile; KT4'ün TS4 ve TS5 ile; KT5'in TS1, TS4 ve TS16 ile; KT6'nın TS1, TS3, TS5 ve TS12 ile; KT7'nin TS2, TS4, TS6 ve TS17 ile; ve KT10'un TS4 ve TS11 ile birer kez eşleştiği saptanmıştır.

Eşleşmelerdeki anlambirimciklerin eksilme sayısı eklenme sayısından fazladır. Ancak anlam eşleşmelerinde eklenme ve eksilmeden daha çok karşılaşılan durum eş ve yakın anlamlı sözcüklerin kullanılmasıdır.

Anlam eşleşmelerinde eklenen (84) ve eksilen (94) anlambirimcik sayıları arasında eksilen yönünde %5.6'lık bir artış vardır.

Anlam eşleşmelerine bakıldığında KT'den TS'ye yüz yıllık süreç içinde temel anlamın (1. anlamın) büyük oranda (%83.96) değişmediği veya %16.04 oranında değiştiği görülmüştür.

Anlam değişmelerinin durumu ise şöyledir:

Genel olarak toplam 8 anlam değişmesi ve 18 anlam olayı tespit edilmiştir. Çalışmamızda ise anlam değişmelerinden zıt anlama geçiş, anlam iyileşmesi ve anlam kötüleşmesine; anlam olaylarından genelleşme, özelleşme, kırpma ve örtmeceye rastlanmamıştır.

Anlam genişlemeleri, anlam değişmeleri arasında en çok yakın anlama geçiş, dilbilgisel anlama geçiş, uzak anlama geçiş ve başka anlama geçiş ile; anlam olayları arasında ise terimleşme, daha sonra sırasıyla benzetme, mecazlaşma, ad aktarması, anlam ayrışması, halk ağzına geçiş, söz eksiltme, argolaşma, deyim aktarması, biçim birime bağlı geçici adlandırma, örtmece ve anlam uyarılması/anlam dirilmesi ile olmuştur.

Anlam daralması ise toplam 2 anlam olayıyla gerçekleşmiştir. En çok anlam kaybolması ve sayısal olarak onu takip eden anlam birleşmesi ile olmuştur.

Anlam genişlemeleri, %76 oranında anlam daralmalarından fazladır. Buna göre sözlükbirimler yukarıda geçen oranda yeni anlamlar kazanmışlardır.

Çalışmamızda 604 sözlükbirimin 229'unda % 37.91 oranıyla anlam değişmesi; 375'inde % 62.09 oranıyla anlam değişmezliği bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Akalın, Şükrü Halûk (2009), “Sözcük Bilimi ve Sözlükçülük”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S. 678, s. 162-169.

Aksan, Doğan (1998), “Türklerde Sözlükçülük, Bugün Türkiye’de Sözlük”, *Kebikeç*, S. 6, s. 115-118.

Aksan, Doğan (2004), *Dilbilim ve Türkçe Yazıları*, Multilingual Yayınları, İstanbul.

Aksan, Doğan (2009a), *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*, Engin Yayınevi, Ankara.

Aksan, Doğan (2009b), *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Arslan Erol, Hülya (2005), *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Ayverdi, İlhan (2010), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul.

Boz, Erdoğan (2006), “Sözlük ve Sözcüklük Sorunu”, *Türkçenin Çağdaş Sorunları*, s. 1-4, Gazi Kitabevi, Ankara.

Boz, Erdoğan (2007), *Türkiye Türkçesinde +{A} Durum Biçimbirimi*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Boz, Erdoğan (2009), “Sözlükbirimlerin Tanımlanmasına Anlambilimsel Bir Bakış”, *Turkish Studies*, s. 173-183.

Boz, Erdoğan (2011), “Leksikografi Teriminin Tanımı ve Türkçe Karşılığı Üzerine”, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, s. 9-14.

Boz, Erdoğan (2012), *Sözlükbilimi Yazıları I*, Gazi Kitabevi, Ankara.

Çatıkkaş, Ata (1986), “Türk Dili Lûgatçiliği ve Bazı Türkçe Lûgatler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, S.41, Ankara, s. 207-251.

Demirci, Jale (1998), “Kıpçak Sözlükleri”, *Kebikeç*, S. 6, s. 145-151.

Guiraud, Pierre (1999), *Anlambilim La Sémantique* (Çev. Berke Vardar), Multilingual Yayınları, İstanbul.

- Huber, Emel (2008), *Dilbilime Giriş*, Multilingual Yayınları, İstanbul.
- İlhan, Nadir (2007), *Geçmişten Günümüze Sözlükçülük Geleneği ve Türk Dili Sözlükleri*, Manas Yayıncılık.
- İlhan, Nadir (2009), “Sözlük Hazırlama İlkeleri, Çeşitleri ve Özellikleri”, *Turkish Studies*, s. 534-554.
- Karaağaç, Günay (2001), “Sözlük Yapısı”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, S: 596, s. 120-127.
- Karaağaç, Günay (2012), *Türkçenin Dil Bilgisi*, Akçağ Yayıncılık, Ankara.
- Kargı Ölmez, Zuhâl (1998), “Çağatayca Sözlükler”, *Kebikeç*, S. 6, s. 137-144.
- Kalsın, Şirvan (1998), “Harezmi Türkçesi ve Sözlükleri”, *Kebikeç*, S.6, s. 131-135.
- Kılıç, Veysel (2009), *Anlambilime Giriş Temel Kavramlar*, Papatya Yayıncılık, İstanbul.
- Kocaman, Ahmet (1998), “Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük”, *Kebikeç*, S. 6, s. 111-113.
- Korkmaz, Zeynep (2007), *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları: 575, Ankara.
- Kültürel, Zühâl (2009), “Sözlük Bilimi Açısından Dîvânü Lugâti't-Türk”, *Turkish Studies*, C: II., s. 797-813.
- Levend, Agâh Sırrı (1957), “Türkçe Sözlük Üzerine”, *Türk Dili*, C. VI., S. 67, s. 365-367
- Oğuz, Ceren (2011), “*Kâmûs-ı Türkî'den Türkçe Sözlük'e Anlam Değişmeleri-Adlar (A-K)*”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.
- Ölmez, Mehmet (1998a), “Dosya: Tarihi Türk Dillerinin Sözlükleri”, *Kebikeç*, S. 6, s. 109-110.
- Ölmez, Mehmet (1998b), “Eski Türkçenin Sözlükleri”, *Kebikeç*, S. 6, s. 119-123.

Özer, Filiz (1998), “Orta Türkçe Döneminin Eserleri ve Sözlükleri”, *Kebikeç*, S. 6, s. 125-130.

Parlatır, İsmail (1995), “Türkçe Sözlük Çalışmaları ve Sorunlarımız”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: I, S. 517, s. 3-19.

Şemseddin Sami (2010), *Kâmûs-ı Türkî*, (Haz. Paşa Yavuzarslan), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Savran, Hülya (2010), “Türk Dilinin Kavram ve Anlatım Zenginliği”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: XCIX, s. 492-507.

Tezcan Aksu, Belgin (2002), “Türk Dil Kurumunun Sözlük Çalışmaları 1932-2002”, *Türk Dili*, S. 657, s. 140-174.

Tezcan Aksu, Belgin (2010), “Türk Dil Kurumu Sözlük Geleneği ve Türkçe Sözlük” *Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslar Arası Sempozyumu*, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul, s. 425-441.

Türkçe Sözlük (2009), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.

Usta, Halil İbrahim (2010), “Sözlükçülük ve Sözlük Araştırmacılığı, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, S.2, s. 92-101.

Vardar, Berke (2002), *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yayınları, İstanbul.

Yavuzarslan, Paşa (2007), “Türk Sözlükçülük Geleneği Açısından Osmanlı Dönemi Sözlükleri Ve Şemseddin Sâmî'nin *Kâmûs-ı Türkî*'si”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, s. 185-202

Yavuzarslan, Paşa (2009), *Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü*, Tiydem Yayıncılık, Ankara.

